

კატალენ თანერი

K 147643
3

ბრწყინვალე
პეტიტი
მედიტი

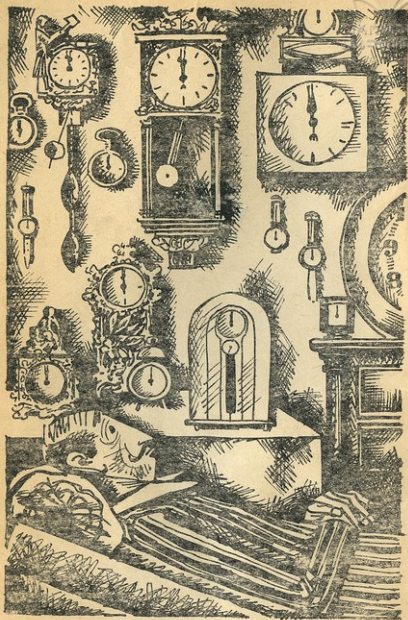

«მედიტი»

מכון תולדות ארץ ישראל
תל אביב

1948

კატალენი ენისი

მედიუმი

საქართველოს ენისი

ბეჭედი

საქართველოს ენისი

147.643
3

» მენანი «
თ ბ ი ლ ი ს ი
1972

И (Тури)
894 . 35—32
в 306

13308-2000
საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკა

7-3-4

66-72 აღგ.

1316.

2012

-325

წი ნ ა თ კ მ ა

მე რომ მკითხვით, მთარგმნელის ღვაწლი მწერლის ღვაწლის ოდენაა, ხშირად უფრო მნიშვნელოვანი და სასარგებლოც კი — დიდი საქმეა, მიაკვლიო მსოფლიოს რომელიმე კუთხეში თავის ხალხთან, თავის ენაზე მოსაუბრე მწერალს, აღმოაჩინო მასში კაცობრიობისათვის სასარგებლო რამ და მიიტანო იგი საკუთარ ხალხამდე, ჩაწვდე მწერლის ენის სიღრმეს, ნიუანსებსა და დიდის რუღუნებით გადაიტანო იგი შენს ენაზე.

ღიდად შემცდარა ის, ვინც მთარგმნელის თავგანწირულ შრომას ღირსეულად არ აფასებს.

მთარგმნელი ხომ ორი ხალხის შემაერთებელი ხილია! მწერლები ვერასოდეს გადაუვხდით ჯეროვან მადლობას ჩვენს ამ კეთილისმყოფელებს, აუღიტორიას რომ გვიფართოებენ და სხვადასხვა ხალხში მეგობრებს გვქეენ. ხოლო მკითხველები მათგან ისევე ვართ დავალებულნი, როგორც ჩვენი მასწავლებლებსაგან. კულტურის ეს კეთილი მოციქულნი ხომ ახალ-ახალ სარკმელებს ხსნიან ჩვენი გონების თვალსაწიერზე.

ჩემი მოთხოვნების ქართულ ენაზე თარგმნას ჩემთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს — დიდდელით მეც ქართველი ვარ. ჩვენს ოჯახში უფროსები ქართულად ლაპარაკობდნენ, ხშირად აწვდენდნენ ხმას საქართველოს, იცავდნენ ქართულ ადათ-წესებს.

შარშან, როცა პირველად ჩამოვედი საქართველოში, უცნაური გრძნობა დამეუფლა: თითქოს აღრეც ვყოფილიყავი აქ. ქართველი ვრი, ქართული ყოფა, ქართული მუსიკა ახლობლად ვცანი. საქართველოს ბუნება, მისი ჰავა, ძალიან ახლობლად მეჩვენა.

არ ვიცი, ქართველები გულთან ახლოს მიიტანენ თუ არა ჩემს ნაწარმოებებს?

ჩემს პირველ მეკვლეს ღია ჩლიძის გულითად მადლობას მოვახსენებ.

ქართულ ენაზე გამოსული ჩემი პირველი წიგნი ყოფილიყო
ქართველი მკითხველებისადმი პირველი მეგობრული წერილი, რომელიც
ლითაც თითოეულ მათგანს კეთილ სურვილებს ვუთვლი.

მადდუნ თანერი.

სტამბოლი, 1971 წლის 1 იანვარი.

მთარგმნელი სსაგან

თანამედროვე თურქულ ლიტერატურას მხოლოდ გეოგრაფიული პრინციპით თუ დააყენებდა კაცი აღმოსავლურ ლიტერატურათა გვერდით. იმ დიდმა ძვრებმა, რომელთაც სათავე მეოცე საუკუნის დასაწყისიდან დაიდეს, და განსაკუთრებით მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ წლებში გაძლიერდნენ, თურქული ლიტერატურა ჩააბეს საერთო ევროპული კულტურის ფერხულში. დღეს არაერთი თურქი მწერალი წერს ევროპული ლიტერატურის დონეზე. მათ შორის პალდუნ თანერი ერთ-ერთი პირველთაგანია.

პალდუნ თანერი დაიბადა 1916 წელს სტამბოლში. მამამისი აჰმედ სელაპათინ ბეი საერთაშორისო სამართლის პროფესორი იყო. თანერმა საშუალო განათლება გალათასარაის ლიცეუმში მიიღო. ეს ლიცეუმი ყველაზე პრივილეგირებული ევროპული ტიპის სასწავლებელია თურქეთში. შემდეგ გერმანიაში, ჰაიდელბერგის უნივერსიტეტში სწავლობდა ეკონომიკასა და ფილოსოფიას. მეორე მსოფლიო ომის დაწყებისთანავე დაბრუნდა სამშობლოში და დაამთავრა სტამბოლის უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი გერმანული ენისა და ლიტერატურის განხრით. აქვე 1954 წლამდე კითხულობდა გერმანული ლიტერატურის ისტორიას. 1954—1957 წლებში თანერი ავსტრიაშია, სწავლობს ვენის თეატრალურ ინსტიტუტში და შტადტის თეატრში (ვენა) ეუფლება რეჟისორის ხელოვნებას. 1957 წ. ბრუნდება სტამბოლში და უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტსა და ჟურნალისტიკის ინსტიტუტში კითხულობს ხელოვნების ისტორიის, თეატრის ისტორიისა და გერმანული ლიტერატურის ისტორიის კურსებს, თანამშრომლობს გაზეთ „თერჯუმანში“, სადაც აქვეყნებს სტატიებს კულტურისა და ხელოვნების საკითხებზე.

პალდუნ თანერი ლიტერატურულ ასპარეზზე 1945 წელს გამოვიდა და სულ ათიოდე წელში გამოაქვეყნა მოთხრობების ხუთი კრებული. გაზეთ „თერჯუმანში“ სხვადასხვა დროს დაბეჭდილ სტატიებს კი თავი მოუყარა წიგნში „წერილები სირაქლემას“.

1954 წლიდან თანერი ძირითადად დრამატურგიაში მუშაობს. მისი პიესები არნახული წარმატებებით იდგმება თურქეთის სცენებზე. მარტო ერთ თეატრალურ სეზონში (1964 წ.) თანერის პიესა „ქეშანელი ალის დესთან“ 275-ჯერ დაიდგა თურქეთის სხვადასხვა ქალაქში.

სტამბოლის ცენტრალურ რაიონში, ბეიოდლუზე, ღამის კაფეს

შენობაში მოთავსებულია პატარა თეატრი, რომელსაც „სირაქლემას თეატრი“ ჰქვია. ამ თეატრის ხელმძღვანელი, რეჟისორი და დრამატურგი ჰალდუნ თანერია.

დრამატურგიაში უფრო ნათლად გამოვლინდა თანერის მოქალაქეობრივი პათოსი.

ჰალდუნ თანერმა მსოფლიო აღიარება 1952 წელს ჰოვა, როცა მის ნოველას „წვიმდა შიშპანზე“ ვაზეთ „ჰერალდ ტრიბუნის“ (აშშ) მიერ გამართულ საერთაშორისო კონკურსში პირველი პრემია მიენიჭა.

ჰალდუნ თანერი პირველი ლაურეატია საიო ფაიქის სახელობის პრემიისა, რაც თურქეთში ყველაზე დიდ ლიტერატურულ პრემიად ითვლება ნოველის ეანრში. თანერი არაერთხელ აღიარეს წლის ყველაზე პოპულარულ მწერლად თავის სამშობლოში.

თანერის ნოველები და პიესები გამოცემულია გერმანიაში, ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ავსტრიაში, შვეიცარიაში, შვეიცარიაში, იზრაელში, იუგოსლავიაში, უნგრეთში, პოლონეთში, ნორვეგიაში და სხვ. ორჯერ გამოიცა თანერის ნოველები რუსულ ენაზე. პირველად 1965 წელს, მეორედ 1971 წელს.

ერთი დამახასიათებელი მანერა აქვს თანერს — ნოველისტს; იგი ვაზე დგას ნოველაში მომხდარი ამბებისაგან. არასოდეს არ ახვევს მკითხველს საკუთარ მსჯელობებს, ხშირად უმცირესი რემარკისგანაც კი იკავებს თავს. პირისპირ ტოვებს მკითხველს გმირებთან, უდიდესი ნდობით ეყიდება მას — სჯერა, მიუხედავად სათქმელს.

იმედი გვაქვს, ქართველი მკითხველი ადვილად ჩასწვდება იმ ზუსტ ფსიქოლოგიურ დეტალებს, ჰუმანიზმით გამთბარ მსუბუქ იუმორს, რაც ჰალდუნ თანერის ნოველების მდიდარ ქვეტექსტს ქმნის.

თორმეტს აკლია ერთი წუთი

როგორ დამეწყო, როდის დამეწყო, არ ვიცი. ეს კი მახსოვს, ცხრა წლისა ვიყავი, ავადმყოფობის პირველი ნიშნები რომ ვიგრძენი.

სტუმრები გვყავდა. ბაღში ვისხედით. ერთმა ხანში შესულმა კაცმა საათი იკითხა. საათი არავის აღმოაჩნდა. ჩემმა სიძემ შინ შეირბინა გასაგებად.

— ოთხის ოცდასამი წუთია, — წამოვიძახე მოულოდნელად. ეს სიზუსტე თავდაპირველად არავის გაჰკვირვებია; თუ თვალს ადევნებ გემების მიმოსვლას ბოსფორის სრუტეში, შეგიძლია, დრო წუთის სიზუსტით დაადგინო. მაგრამ როცა ნახეს, რომ სრუტეში არავითარი გემი არ ჩანდა, თვალეები ჭყიტეს გაოცებისაგან.

— როგორ მიხვდი?

— რა ვიცი, ერთბაშად მომადგა ენაზე.

— შემთხვევით მოუვიდა, გეთაყვა, — თქვა ცხონებულმა მამიდაჩემმა, — ხდება ხოლმე, იტყვი და დამეთხვევა.

— რასაკვირველია, დამთხვევაა. ასეთები ხდება? — კვერი დაუკრეს სხვებმაც.

რა იოლად იცილებენ ხოლმე ადამიანები თავიდან ამბებს, რომლებიც მათი აზრების ჩვეულებრივ მსვლელობას არ ეგუება! ერთბაშად დაასკვნეს, რომ ეს გამოცნობა უბრალო შემთხვევეითობა იყო. ყველამ დაიჭერა, ლამის მეც დავიჭერე... კიდევაც დავიჭერბდი, რომ...

მას შემდეგ ორ კვირასაც არ გაუვლია. ერთ ღამეს ოფლში გახვითქულს გამომეღვიძა.

— პირველს აკლია ხუთი წუთი, პირველს აკლია ხუთი წუთი, — ვლულულუღებდი ძილმღვიძარი.

ავდექი, სინათლე ავანთე, პაპისეულ ძველ კედლის საათში მართლაც პირველს ხუთი წუთი აკლდა.

რატომ გამეღვიძა? საიდან მომელანდა, რომ პირველს ხუთი წუთი აკლდა? ეგებ, სიზმარში ვნახე? ან, იქნებ ბურანში მყოფს მო-

შეჩვენა? ცოტაც და, საათმა ერთხელ დარეკა. თითქო თავში დამკრესო, ერთბაშად გამოვფხიზლდი. არა, ეს უკვე შემთხვევითი ვერ იქნებოდა. თავბრუ მეხვეოდა, ყურები მიწიოდა, გაურკვეველმა მძიმემა შემიბჟრო. იმ წუთში პირველად ვიგრძენი ტიკტიკი საათისა, რომელიც თურმე ჩემში მუშაობდა და მე კი არ ვიცოდი. ეს ტიკტიკი არ ჰგავდა ჩემი გულისცემის რიტმს, თორემ ასე აღარ გავოცდებოდი. იგი არც ჩემი ჯიბის საათის ხმას ჰგავდა: უფრო მძიმე და სავსე იყო. სწორედ ისეთი, დიდი ქანქარა რომ გამოსცემს ხოლმე. ნამდვილი კოშმარი იყო. ავდექი, ხელ-პირი დავიბანე. ის რიტმი ისევ ყურებში მედგა. ცარიელ ოთახში გავედი და ჩავიკეტე. ამაოდ. საცვლების ამარა გარეთ გამოვვარდი. ზღვის ტალღები სანაპიროს ჯებირს ეხეთქებოდა და მისი ხმა საოცრად ემთხვეოდა იმ რიტმს, ჩემში რომ დაბუდებულიყო. „ნამდვილად ვაფრენ“, — გავიფიქრე. ცივმა ოფლმა დამასხა. გონება დავკარგე. მომცვივდნენ, მომასულიერეს, მეკითხებოდნენ: ცარიელ ოთახებში რას ეძებდი, ან ბაღში რა გინდოდაო? ხმას არ ვიღებდი. საერთოდ, ძალიან მეშინია ავადმყოფობისა და ექიმებისა. ახლა კი დავრწმუნდი, ვგოედებმეთქი და გაჩუმება ვარჩიე. არ გავამხელ, რა მჭირს, იქნებ, თავისით გამიაროს. თურმე ნუ იტყვიო, ცუდად მოგქცეულვარ. რომ მეთქვა, ეგებ, მაშინვე ელონათ რაზე და მშველებოდა.

მერე, როცა პირველი შიში გამინელდა, ამ აღმოჩენამ ცოტაოდენი სიამოვნებაც კი მომანიჭა. სკოლაში ხმა გავარდა: შეუძლია, დრო ისე გაიგოს, რომ საათს არ დახედოსო. ვისაც საათი ჰქონდა, ჩემზე ასწორებდა, ვისაც არა და — მე მეკითხებოდა, რამდენი წუთი დარჩა გაკვეთილის დამთავრებამდეო. უფრო მოხერხებულები კი უცხო ბიჭებთან სანაძლეოს დებდნენ და ფულს იგებდნენ.

უნივერსიტეტში რომ შევედი, დროის შეგრძნება უფრო გამიძლიერდა. წუთებს კი არა და, უკვე წამებსაც ზუსტად აღვსახავდი. ერთხელ, მძლეოსნობაში შეჯიბრების დროს, რვაას მეტრზე რბენის შედეგი ქრონომეტრისტებზე უმაღლეს მე განვსაზღვრე. ეს ამბავი ვაზეთებშიც დაიბეჭდა და ერთი იმ დროის სახელგანთქმული ფსიქიატრის ყურამდე მივიდა. ფსიქიატრმა მომძებნა, რამდენიმე შეკითხვა მომცა და საათი გამომაცნობინა. შემდეგ კი სამედიცინო საზოგადოებაში ჩემს შესახებ მოხსენება წაიკითხა.

არასოდეს დამავიწყდება ეს მოხსენება. იგი ასე იწყებოდა: „აღ-

მოჩნდა ზედმიწევნით განვითარებული სმენა და დროის გამოცნობის ისეთი უნარი, რომელიც მეექვსე გრძნობას უახლოვდება.

მე კი მერჩია, ეს მოვლენა შემკვიდრეობის გავლენით აეხსნათ. სულ გადავიხსრივე ჩემი გენეალოგია. ვერაფერი ვიპოვე. არა და, დარწმუნებული ვარ, ჩემს წინაპრებში უეჭველად იქნებოდა ვინმე დროსთან, საათთან დაკავშირებული — მესაათე, თუნდაც საათების მომმართველი. თორემ, მთელი დანაშაულის გადაბრალება ჩემს ოთახში დაკიდებულ კედლის საათზე, როგორც ამას ეჭიმი სჩადიოდა, დაუსაბუთებლად მიმაჩნდა.

ჩემს ოთახში, სწორედ საწოლის პირდაპირ, ჩემი პაპების პორტრეტებს შორის წინაპართაგან დარჩენილი კედლის საათი ჰკიდია. ქვეყანაზე რომ გავჩნდი, ყურში პირველად მისი ხმა მომხვდა. ჩემი ბავშვობისა და ჭაბუკობის დღეებსა და ღამეებს ამ საათის ტიკტიკი აღნუსხავდა. ჩემი ცხოვრება რომ კინო-ფილმი ყოფილიყო, მისი მუსიკალური ფონი ეს ტიკტიკი იქნებოდა. ჩემი ცხოვრების რიტმიც ხომ ისეთივეა, როგორიც ამ საათის ქანქარისა: მძიმე და სავსე. პოდა, ეჭიმიც ასკვნის: ვინაიდან მე დაჯილდოებული ვარ ზებუნებრივი სმენით, ჩემმა ქვეცნობიერებამ გრამფირფიტასავით ჩაიწერა და შეინახა ამ ქანქარის რხევის რიტმი. ახლა კი ამ ტემპს ვგრძნობ და რეზონატორივით ვიმეორებ. ერთი სიტყვით, ცოცხალ საათად ვიქეცი და კედლის საათთან შეწყობილად ვმუშაობ.

ამ დღეში ჩავარდნილს ისლა მიკვირდა, ჩემი კედლის საათივით ყოველ თხუთმეტ წუთში რომ არ ვრეკდი.

ცუდად, ძალიან ცუდად არის საქმე. ცოტაც და, ყოველგვარ საზღვრებს გადავცდები და მარტო მაშინ კი არა, როცა მკითხავენ, უკითხავადაც, სატელეფონო ცენტრის „მოლაპარაკე საათივით“ დავიწყებ ყოველი გავლილი წუთის შეუჩერებლად ჩამოთვლას. ეჭიმს ეს ამბავი აინუნშიაც არ მოსდის. ფსიქიატრისათვის საათად ქცეული აღამიანი ისეთივე ჩვეულებრივი ამბავია, როგორც კაცი, რომელსაც თავი ცხენი, მატარებელი ან მწიფე მსხალი ჰგონია. შეშლილობაც ასე იწყება. აბა, რომელი ეჭიმი ეტყვის თავის პაციენტს პირში „შენ ურევე, ძმაო“.

— გონს მოდი, საქიფ ეფენდი, — ვაფრთხილებ ჩემს თავს. ეს სენი თუ საკუთარი ნებისყოფით არ დათრგუნე, ეჭიმი, წამალი, შთაგონება არას გიშველის. მტკიცედ გადაწყვიტე: მორჩა, დღეიდან თავს ვანებებ დროის გამოცნობას. აქამდე საათი არა მქონია,

რაში მჭირდება-მეთქი, ვფიქრობდი. ახლა კი ვიციდე, ახალი მოდისა — თვეებსა და დღეებსაც რომ უჩვენებს. თუ არ დავხედდე, არ ვპასუხობ. სამი-ოთხი კვირის განმავლობაში ერთხელაც არ შემშლია. მერე კი... მართალი უთქვამთ, „ჩვეულება რჯულზე უმტკიცესიაო“, როგორც კი საათს იკითხავდა ვინმე, მაშინვე ზეპირად ვპასუხობდი. ცოტა არ იყოს, გულში შიშიც შემეპარა: ერთიც ვნახოთ და, უვარჯიშობით დამიჩლუნგდეს ეს იშვიათი უნარი? ხანდახან, დღეში ერთხელ ან ორჯერ, როცა ნებისყოფა მალატობდა, კვლავ ვიწყებდი დროის გამოცნობას. რა მექნა, საათზე დახედვაც მეზარებოდა. რამდენჯერმე თავის მოტყუებაც ვცადე. აი, ახლა არ დავფიქრებდი და ისე, ალაღბედზე ვიტყვი, რომ რვა საათი და თხუთმეტი წუთია. დახედავ საათს — სწორად მითქვამს. მართლაც, ცხრის თხუთმეტი წუთია. რა ვინდა, რომ ქნა? მაინც ვიგებ ზუსტ დროს.

ერთხელ — ის დღე სამუდამოდ დამამახსოვრდა — ქადიქოში მუნიციპალიტეტის საათის ქვეშ გავიარე. ვიფიქრე: მოდი, ერთხელაც მოვიტყუებ თავს და ვიტყვი, რა დროა-მეთქი. „შვიდი საათი და თხუთმეტი წუთია“, — ვთქვი ჩემთვის. შევხედე საათს — შვიდი საათი და ოცდაერთი წუთი იყო. თვალებს არ დავუჯერე. „საჭიფ ოზდამარ, — ვუთხარი ჩემს თავს, — ჩაიწერე, ძმაო, დავთარში დღევანდელი თარიღი. დღეს ის ბედნიერი და ღირსსახსოვარი დღეა, როცა შენ ნორმალურ ადამიანთა რიგებში ჩადექი“. მაგრამ ხანმოკლე იყო ჩემი სიხარული: ვილაც მუშამ საათს კიბე მიადგა და მექანიზმში ჩხირკედელაობას მოჰყვა. თან ბუზღუნებდა: ისევ ათი წუთით წასულა წინ ეს ოხერიო.

რამდენ ექიმს არ მივმართე, ყველა მამშვიდებდა, საშიში არაფერიაო. ღმერთმა ქნას!

— გამივლის? — ვეკითხებოდი.

— ვინ იცის? თუნდაც დარჩეს, რას ვიშავებთ, პირიქით, სასარგებლოც კია.

ჰოო... სარგებლობას ვერ უარვყოფ. ჯერ არც ერთხელ არ დამგვიანებია მატარებელზე, ან გემზე. სალამოთი, რა დროსაც არ უნდა დავწვე, დილით, როცა მინდა, მაშინ ვიღვიძებ, თითქოს ჩემში მალვიძარა საათი დაუყენებიათო. ჯერ არ მახსოვს, რადიოს მიერ გამოცხადებულ საათს ჩამოვრჩენილიყავ, ან წინ გამესწროს. ეს მართლაც, კარგია, მაგრამ როდემდე შეძლებს ჩემი მეხსიერება, ჩემი

ქვეცნობიერება, მგრძნობიარე ანტენასავით სუფთად და ცოცხლად დაიჭიროს დრო? ნუთუ ერთ მშვენიერ დღეს არ გადაიტვირთება ჩემი აკუმულატორი?

— დაივიწყე დრო, ყურადღებას ნუ მიაქცევ, რაში გაინტერესებს, რომელი საათია? — მეუბნება ჩემი ექიმი.

კარგი, დავივიწყებ, მაგრამ საქმე მართო დრო როდია. რა ვუყო იმ რიტმს, ჩემში რომ დაბუდებულა? ვთქვათ, აღარ ვიფიქრე საათზე, მაგრამ ყველგან რომ ჩემს რიტმთან შესაბამისობას ვეძებ, ამას რაღა ეშველება? უდიდეს სიამოვნებას მგერის ყველაფერი, რაც კი ქანქარის რიტმს მომაგონებს: ცხენის ფეხის ხმა, ავეჯში ჩაბუდებული ჭიის ჭრიჭინი, ონკანიდან ჩამოსული წყლის წვეთების ხმა, მატარებლის ბორბლების ხმაური, ქვაფენილზე მიმავალი კოჭლი მოხუცის ნაბიჯები... ეს ხმები, როგორი დაღლილიც არ უნდა ვიყო, მასვენებს, მოწყენილს მამხიარულებს, მაგრამ ამ რიტმის დარღვევა საშინლად მაფორიაქებს. როცა გემი გაივლის, ზღვა ამორღდება და ტალღები უფრო სწრაფად ეხეთქებიან ნაპირს, ნერვიულობა მიპყრობს, ადგილს ვეღარა ვპოულობ, მუშაობას ვწყვეტ, გონება მერვეა. თუ ვზივარ, უეჭველად წამოვხტები, თუ მიძინავს, გამეღვიძება და ეს იმიტომ, რომ ტალღებს შორის ჩვეულებრივი ინტერვალი ირღვევა. ჩქარი მდინარეც უკარგავს კაცს საათის რიტმს. სამი წლის წინათ ერთ ქალაქში ვცხოვრობდი. ქალაქს მდინარე ჩამოუდიოდა. როგორც კი გაზაფხულდებოდა და მდინარე აღიდდებოდა, წონასწორობას ვკარგავდი, ისეთი მოუსვენრობა მეუფლებოდა, რომელსაც მხოლოდ ჩამორჩენილი საათი თუ განიცდის. ისე გამიჯდა მთელს არსებაში ქანქარის რიტმი, რომ ნაბიჯებსაც მას ვუწყობ. ამიტომ არის, რომ ვინმესთან ერთად ქუჩაში სიარული არ შემიძლია. საცოლესაც ამან გამყარა. მე რომ ერთ ნაბიჯს გადავდგამდი, ის ორნახევარ ნაბიჯს ადგამდა. ორი ან სამი რომ გადაედგა, კიდევ ავითანდი, მაგრამ ორნახევარი, ორნახევარი! აბა, ასეთი ადამიანის სულის რიტმი როგორ შეეწყობოდა ჩემსასა?!

რად მიყვარს დასავლური მუსიკა? იმიტომ, რომ ყოველ მელოდიაში მეტრონომის თვლასა ვგრძნობ. იმ დღეს ბალკანეთის რომელიღაც რადიოსადგური ბეთჰოვენის მერვე სიმფონიას გადმოსცემდა. სიმფონიის მეორე ნაწილი, რომელიც მეტრონომის რიტმული ტემპით არის დაწერილი, თითქო მეტრონომის გამო-

გონებლის — მალცელის პატივსაცემად დაუწერიათ, ჩემი საყვარელი Allegretto scherzando იმ ოხრებმა rubato-დ არ დაუკრეს. მინდოდა, ვწვდომოდი რადიოს და ძირს დამეხეთქებინა.

ყველაზე მეტად გაჩერებული საათები მიხუთავს სულს. როცა თოფქაფის¹ მუზეუმში ვარ ხოლმე, არ შემიძლია, არ შევიდე საათების განყოფილებაში. მაგრამ შევალ თუ არა, სუნთქვა მეკვრის, ვიხრჩობი; მაშინვე გარეთ უნდა გამოვვარდე. რაოდენ ძვირფასი და ხელოვნების როგორი შედეგრიც არ უნდა იყოს, გაჩერებული საათი მაინც ჩამქრალ შუქურასა ჰგავს. თუმცა გაჩერებულ საათსაც აქვს თავისი ღირსება: დღე-ღამეში ორჯერ უჩვენებს ზუსტ დროს.

ზამბარა მარტო საათის ძირითადი ნაწილი კი არ არის, არამედ ცხოვრებისაც. განა ყოველი ჩვენთაგანი სხვადასხვანაირად მომართული საათი არა ვართ? რა არის ჩვენი ცხოვრება, თუ არ ავსება და დაცლა? ხანში შესული კაცის სიკვდილი ზამბარის გაშლაა, ახალგაზრდის სიკვდილი — ზამბარის გაწყვეტა. განა აღზრდა, კულტურა, ასე თუ ისე, არა ჰგავს მოსამართ მექანიზმს? როგორც მოგვმართავენ, ისე ვსაუბრობთ, ისე ვიქცევით. ზოგი ჯერ ისევ თურქეთის დროით მუშაობს, ზოგი კი გრინვიჩის ან სან-ფრანცისკოს დროზე გადასულა. ზოგი წინ მიდის, ზოგი ჩამორჩება. თუ რომელიმე ჩვენგანი წინ გაუსწრებს სახელმწიფო დროს, ანუ სტანდარტულ სიზუსტეს, საათების მთავარი რეგულატორი, რომელსაც კანონი ეწოდება, აგვიყვანს და უკანვე გადაგვსვამს. არ გაგულისდეს, თორემ სულაც გაგვაჩერებს! თუ ვინმე ჩამორჩა, მინდოდა მეთქვა, წინ გადასწევს-მეთქი, მაგრამ როგორ გეკადრებათ! ჩამორჩენილები ვის ახსოვს?! ჩვენი ქვეყანა ხომ სავსეა საათებით, რომლებიც ეზანის² დროით მუშაობენ.

ამას სიტყვის მასალად როდი ვამბობ. ადამიანები ყველაფერში ჰგვანან საათებს. ალბათ, კიდევ გაგეცინებათ, მაგრამ მოცალეობის ეპოს ჩემი ყველაზე საყვარელი გასართობი ადამიანების საათებისათვის მიმსგავსებაა. ვუყურებ ჩემს ნაცნობებს, ნათესაებს და ვფიქრობ, როგორი საათი იქნებოდა-მეთქი. ანდა, შეგჩერებივარ საათს და ვცდილობ, წარმოვიდგინო, კაცი რომ იყოს,

¹ ისტორიული მუზეუმი სტამბოლში.

² მუსლიმთა ლოცვად მოწოდება, რომელსაც სავანგებო პირი (მუეზინი) ასრულებს დღეში ხუთჯერ.

როგორ ხასიათს გამოიჩენდა. ავიღოთ, მაგალითად, ჩემს ოთახში დაკიდებული კედლის საათი. მე მისი თანდასწრებით „მამბობ“ ვერ დავეუკრავ, ვერც ქალს გადავეხვევი. ასე მგონია, მისი მინის მიღმიდან პაპაჩემი მითვალთვალვს. როცა რადიოში „ითრიდან“ ან „დედე ეფენდიდან“ უკრავენ რამეს, საათი თავის სტიქიაშია და ისე მედიდურად გადმოგვყურებს, თითქოს თვალში ვეპატარავებითო.

„ვინ იცის, — ვფიქრობ, — ერთ დროს რა დარბაისლური საათების ბატონკაცური რეკვა მოუსმენია და ახლა ჩვენი ქარაფშუტა საათების ბავშვური ტიქტიკით თავი აქვს მობეზრებული-მეთქი“. ამ საათს რომ საუბარი შეეძლოს ალბათ, დივანის¹ მაღალფარდოვანი ენით ილაპარაკებდა. აკი ისე რეკს, თითქოს არუხს² კითხულობსო.

სასტუმრო ოთახში კამოდზე რომ საათი გვიდგას, დიდდაჩემის ნაშბითვი ყოფილა. დიდდაც რომ საათად წარმოვიდგინო, უეჭველად ასეთივე ფაქიზი, კოპწია და თვალისმომჭრელი იქნებოდა.

იცით, პოლიტიკოსები რას მაგონებენ? ძველ მომღერალ საათებს თოფქაფის მუხეუშში რომ მინახავს — გინდა საზეიმო მუსიკით შეგხვდებიან, გინდა სამგლოვიარო მარშით გაგაცილებენ.

ამას წინათ სამსახურში ჩვენი შეფის თავთან დაკიდებულ საათს ვაკვირდებოდი. საათი უხმოდ მუშაობდა და ვფიქრობდი, ერთ მშვენიერ დღეს ჩვენი შეფი რომ საათად იქცეს, ალბათ, ასევე იმუშავებდა — ჩუმად, უხმაუროდ. ვერც კი გაიგებ, თუ მუშაობს. შეხედავ — დიდი ისარი გაუნძრევლად დგას. მეორედ შეხედავ და, უკვე ერთ წუთს გაურბენია.

აი მუსიკოსები კი მართლა მეტრონომებივით მუშაობენ. განსაკუთრებით — დირიჟორები. ისინი ხომ ხან ტოსკანინიში, ხან კარაიანიში, ხან კი ფურტბეგლერში განსახიერებული მეტრონომები არიან.

მეტრონომს საათთან შედარებით ერთი უპირატესობა აქვს: შეგიძლია შეანელო ან ააჩქარო ტემპი. ასწევ სიმძიმეს, ტემპი შენელდება: ტიკ... ტაკ... ტიკ... ტაკ... დასწევ — აჩქარდება: ტიკტაკ...

¹ დივანის ლიტერატურა, კლასიკური ლიტერატურა.

² გრძელ და მოკლე ხმოვნების მონაცვლეობაზე დამყარებული აღმოსავლური ლექსის ფორმა.

ტიკტაკ... ნეტავ, საათებზეც შეიძლებოდეს ასეთი ტვირთის დაკიდება. იმ დღეს ჩემს ექიმს გავანდე ეს სურვილი. გაეცინა.

— რაო, ახლა ქამთასვლის შენელებაც მოინდომე?

მერედა როგორ! უწინ არა მქონია ამის სურვილი. ამ ბოლო ხანს გამიჩნდა. ახლა დამეუფლა შეშფოთება საათისა, რომელიც გრძნობს, საცაა ზამბარა გაეშლება. ეგებ, ამაოდ ვშიშობ. ეგებ, ჯერ არ გაიშალოს ჩემი ზამბარა, მაგრამ, ერთიც ვნახოთ და, გაწყდეს?! აქედან მოდის ქამთასვლის შენელების, აღსასრულის უკან გადაწევის დაუთკებელი სურვილიც.

ყოველთვის მაშინებდა ნაადრევი სიკვდილი: ამისი ხომ ყველას ეშინია. მერე რატომ? ბევრი ვიფიქრე და მივხვდი: იმიტომ, რომ სისხლსავსე ცხოვრებით არ ვცხოვრობთ. რას ვგულისხმობ სისხლსავსე ცხოვრებაში? — გიყვარდეს, უყვარდე, ერთობოდე, განცხრომას ეძლეოდე? — არა. ჭიანჭველასავით თავაუღებლივ შრომობდე, რალაცას ქმნიდე, შვილებს ზრდიდე, საზოგადოებისათვის სარგებლობა მოგქონდეს? — ესეც ცარიელი სიტყვებია! სისხლსავსე ცხოვრება ნიშნავს ერთს — გრძნობდე დროის გასვლას.

ჩვენ დროში ვცურავთ, მაგრამ მაინც ვერა ვგრძნობთ მის სვლას. ის კი გადის, გადის და მხოლოდ იმასღა ვიგებთ, რომ უკვე გასულა. ამასაც საფეთქლებში გარეული ქალარა, შუბლზე გაჩენილი ღარები, წელკავი, ავადმყოფობა და სიკვდილი გვაგებინებს. მაგრამ თუ მოვახერხებთ და შევიცნობთ დროის სვლას მანამდე, ვიდრე იგი კი არ გასულა, არამედ მხოლოდ მიდის, და მიდის ჩვენგან შეუმჩნეველად, თავიდან ავიცილებთ ქამთასვლით გამოწვეულ ყველა უსიამოვნებას.

იციოთ, ეს სად აღმოვაჩინე? — გემბანზე, ერთ ახალწლის ღამეს ქაღიქოში მიმავალმა. პალტოში გახვეული გემის კიჩოსთან ვიჯექი. ერთხანს წამთვლიმა. მერე ერთბაშად გამოფხიზლდი და — „თორმეტს აკლია ერთი წუთი,“ — ვთქვი ჩემთვის. სანთურა ავანთე, საათს დავხედე. სწორია. წამების მაჩვენებელი ისარი 60-ს მიუახლოვდა, ერთი სუსტად დაიჩხაკუნა და თორმეტი საათი შესრულდა. დღეების აღმნიშვნელ კადრში ოთხშაბათი ხუთშაბათმა შეცვალა. 31 დეკემბერმა გადაიწია და მის ადგილზე 1 იანვარი გაჩნდა. საათი წლებს არ უჩვენებდა, მაგრამ მე ვიცოდი, 1952 წელი გათავდა და 1953 დაიწყო. და ეს ყველაფერი პაწაწინა წამის მარიაფათი იყო.

წუთი წუთს მისდევს, წუთები უსასრულობაში გადადიან. ოთხ-შაბათს ხუთშაბათი მოაქვს, ხუთშაბათს-პარასკევი. ნოემბერი დეკემბრად იქცა, დეკემბერი — იანვრად, იანვარი თებერვლად იქცევა, თებერვალი კი — მარტად. ჩვენც ვაპობთ დროს, როგორც ეს გემი — სიბნელეს და წინ მივიწვევთ. საით? იქით, სადაც არ არის დრო. გამოჩნდა მოპირდაპირე ნაპირი. საიდუმლოებითა და უკუწინთ მოცული. ნელ-ნელა ვუახლოვდებით. ნეტა ეს გემი გაჩერდებოდეს, ანდა, უკეთესი, უკან-უკან წავიდოდეს. საათებისა და წუთების მაჩვენებელ ისრებს გზა აებნეოდეს და უკუღმა დატრიალდებოდეს. დღეების მაჩვენებელ კადრშიც ხუთშაბათი ოთხშაბათმა შეცვალოს, თვეებიც ბოლოდან აითვალოს. რა იქნება, დაიწყოს ბოლოდან მოძრაობა: აწმყოდან წარსულისაკენ, ახლიდან ძველისაკენ, შედეგიდან მიზეზისაკენ? დაიწყოს-შეთქი, ვამბობ, მაგრამ გამოვა რამე? გემი რომ უკან-უკან წავიდეს, ნაპირი, რომელსაც მივადგებით, ამჯერადაც განა ის ქვეყანა არ იქნება, საიდანაც წამოვედით? გინდა წინ წადი, გინდა უკან. სულერთია, ადრე თუ გვიან მაინც მიადგები ხმელეთს, რამეთუ ამქვეყნად ყველა ზღვას აქვს ნაპირი. რამეთუ, შეუძლებელია დროის სვლის შეჩერება. დრო მაინც გავა, რაც უნდა კარგად ვგრძნობდეთ მის გასვლას.

გემი კიზკულესის სანახებთანაა. აი, სალაჯაქს ვუახლოვდებით, ესეც სელიმე, მწვანე შექი რომ მოჩანს, იქ ჰაიდარფაშას ყურეა, ეს ლურჯი ნათურა კორდონ ბლოზე არ ანთია? გემმა მოუხვია. აი, ქალიქოის ნავსადგომი.

სხვადასხვანაირი მგზავრობა არსებობს: ერთი — გავლილი გზის ყოველ ნაბიჯს რომ უკვირდები და განსჯი, მეორე — ზიხარ პირველი კლასის კაიუტაში, გაზეთის კითხვაში გართული და ერთბაშად გაიკვირებ: „ოჰ, უკვე მოესულვართო“.

როგორ ჰგავს ჩვენი ცხოვრება ამ პირველი კლასის კაიუტაში გაზეთის კითხვაში გართული კაცის ცხოვრებას! წუთების ყადრს მხოლოდ ახალი წლის მოახლოებისას ვიგებთ. მის გასვლას მხოლოდ იმ ღამეს ვადვენებთ თვალს ყურადღებით. ისიც 11,55-დან 12 საათამდე. რამეთუ, ჩვენი ფიქრით, ეს წუთები ძველ წელიწადს ასრულებს და ახალს იწყებს. მაგრამ დადგება თუ არა ახალი წელი, კვლავ ჩავდივართ კაიუტაში და ისევ გაზეთის კითხვას ვიწყებთ. სინამდვილეში კი, რომელი დღის რომელი საათია, რომ ძველ წელს არ ასრულებდეს და ახალს არ იწყებდეს? რატომ ისეთსავე ყუ-

რადღებას არ ვაქცევთ ყოველი დღის ყოველ საათს, ყოველ წუთს, ყოველ წამს? რომ დავივიწყოთ ყველაფერი და ვიფიქროთ თითოეული წამის გასვლაზე, დრო, რომელიც შფოთიანად ნაადრევად ვით მიჭრის, ვაკე მინდორზე მდორედ მიმავალ მდინარედ იქცევა. ვიმეორებ: მთავარია, ყოველ წამზე გავამახვილოთ ყურადღება.

იკითხავთ, ეს როგორ მოვახერხოთ? — მოვახსენებთ. სრულიად ჩავიძირთ საათის ხმაურში. ყველაზე სწორი გზა დროის, და აქედან გამომდინარე, ცხოვრების შეცნობისა, არის საათების გარემოცვაში ცხოვრება. აბა, სცადეთ: დაგმანეთ ოთახის კარ-ფანჯარა, გულადმა წამოწექით, თვალები შავი ნაქრით აიხვიეთ. განიდევნეთ თავიდან ყოველგვარი ფიქრი და მთელი გულისყური საათისაკენ იქონიეთ, უსმინეთ მის ტიკტიკს, იფიქრეთ დროის სვლაზე, იმაზე, რომ ცხოვრობთ, რომ ხართ გემი, აპობთ დროს, მიიწევთ წინ, აქეთ-იქით სხლტებიან და იკარგებიან თქვენი ცხოვრების წუთები.

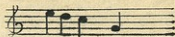
სწორედ ამიტომ დავიწყე საათების კოლექციის შედგენაც. აუქციონებზე, ანტიკვარულ მაღაზიებში ვყიდულობდი ყველა ჯურის საათს: წვრილზამბარაინებს, ელექტროსათებს, სარქისოვის ძველ, ვერცხლისხუფიან საათებს. ის კი არადა, იმ დღეს ქუჩის უზარმაზარი საათი მოვათრიე შინ, ტრამვაის პარკში რომ ეგდო, როგორც გამოუსადეგარი.

დილაობით ოცდათხუთმეტ საათს ვმართავ. საღამოს, შინ დაბრუნებული გულადმა წამოვწვები და ყური მათკენ მიჭირავს. აღვიქვამ ყოველ წუთს, ყოველ წამს, წამის ყოველ უმცირეს ნაწილს და მთელი სისრულით ვგრძნობ, რომ ვცხოვრობ. როგორც სარქისის კედლებიან ოთახში იქმნება ფართო სივრცის შთაბეჭდილება, ასევე საათების ტიკტიკი თითქოს აჩერებს დროს და, თუ იგი აქამდე თითებშუა წყალივით გვეპარებოდა, ახლა ხელშესახები ხდება.

ყოველი საათი თავისებურად მუშაობს: ზოგი ჩქარ-ჩქარა, ფათა-ფუთით, ზოგი დინჯად, აუჩქარებლად. ზოგი ქალივით მიცქრიალებს, ზოგი დაოთხილი გარბის, ზოგის რიტმი ბამბის საპენტისას მოგაგონებთ, ზოგი კი ისე ურტყამს, როგორც მჭედელი უროს. ერთის სიტყვით, ჩემი ოთახი ოცდათხუთმეტი საათის ნაირ-ნაირი ხმით არის სავსე.

„აი, — ვამბობ, — ერთი წუთი გავიდა.... ორი წუთი გავიდა.... სამი წუთი... ოთხი, ხუთი, ექვსი... თხუთმეტი წუთი...“ და ჩემმა

გულქვა კედლის საათმა საზეიმო კლასიკური მელოდიით გააცილა თხუთმეტი წუთი, რომელიც ჩემს ცხოვრებას მოაკლდა.

კვლავ ტიკტაკ, ტიკტაკ, ტიკტაკ, ტიკტაკ...

გავიდა ოცი წუთი... ოცდასამი... ოცდახუთი... ნახევარი საათი და, ისმის მეორე მელოდია, რომელიც ზეიმობს ნახევარი საათის გასვლას:

და როცა ნახევარი საათიც გადის, საათის სიზარულს საზღვარი აღარა აქვს და გახარებული იმით, რომ ჩემი სიცოცხლის კარგა მოზრდილი საათი გადასანსლა, აერთიანებს იმ მელოდიებს, წედან რომ ნაწყვეტ-ნაწყვეტად უკრავდა:

და ძინ... ძინ... ძინ...

როგორც კი გაისმის პირველი „ძინ“, თითქოს დირიჟორის ნიშანზე, დანარჩენი საათებიც — დიდი და პატარა ერთად აიშვებს თავს: ერთნი — მეხანძრეთა ზარივით: ლინგინ, ლინგინ... მეორენი — თითქოს კარზე რეკავენო: ზიირთ... ზოგი მედიდურად, ზოგი მშვიდად... გუგულიანი საათის პატარა ჩიტიც რას ჩამორჩება? — გუ, გუ, გუ...

ამ აურზაურის შემდეგ კვლავ სიწყნარე დაისადგურებს: ტიკტაკ... ტიკტაკ... ისევ გადის ერთი წუთი, სამი წუთი, თხუთმეტი...

ბოლოს და ბოლოს, ან გავგიჟდები, ან მივალწვევ საწადელს; შევიცნობ დროს და დავტყბები ცხოვრებით. გავთავისუფლდები სიკვდილის შიშისაგან, იმაზე ფიქრისაგან, რომ ერთხელაც იქნება, გაიშლება ჩემი ზამბარა, ან სულაც გაწყდება.

მაგრამ თურმე მესამე შესაძლებლობაც ყოფილა მოსალოდნელი. მე კი მანამდე არ მიფიქრია. თავდაპირველად მეორე შესაძლებლობა უფრო ძლიერად მეჩვენებოდა. ყოველ საღამოს, სამსახურიდან დაბრუნების შემდეგ ტიკტიკში გატარებული ორი საათი მეხმარებოდა, უფრო ღრმად ჩავწვდომოდი ქამთასვლას. მას კოსმოსურ სიმშვიდეში გადავყავდი.

სამსახურიდან შვებულება ავიღე. თუ აქამდე დღეში ორ საათს ვანდომებდი დროის შეცნობას, ახლა თორმეტი საათი დავუთმე. ოთახში ჩავიკეტე. ოცი დღე არ გამოვსულვარ. ჭიუტად ვაგრძელებდი ექსპერიმენტს.

ჩემი შვებულების უკანასკნელი დღე იყო. ღამის თორმეტი საათი ხდებოდა. სავარძელში ვიჯექი და ვთვლემდი. ყოველთვის, როცა ასეთ დროს გამეღვიძებოდა ხოლმე, პირველად დროს ვიგრძნობდი. მაგრამ ამჯერად მოხდა წარმოუდგენელი: გავიღვიძე და საათი არც კი გამხსენებია. კარგი ნიშანია! საათებს შევხედე. ყველა საათზე თორმეტს ერთი წუთი აკლდა, მაგრამ ტიკტიკი არ ისმოდა. ვიფიქრე, გაჩერებულან-მეთქი, მაგრამ, არა. მუშაობდნენ: კედლის საათის ქანქარა მარჯვნიდან მარცხნივ მოძრაობდა, მკედელიც ურტყამდა გრდემლზე უროს... თორმეტი საათი შესრულდა, მაგრამ თითქოს პირი შეუკრავთო, არც ერთი არ რეკავდა. ვინ იცის, იქნებ, რეკდნენ კიდევ, მაგრამ მე ვერ ვგრძნობდი. ვინ იცის რას ჰქვია! ძალიან კარგადაც რეკდნენ. ვხედავდი, როგორ ურტყამდა ზარზე ბერკეტი, როგორ გამოფრინდა და შეფრინდა გუგული, მაგრამ ხმას არ იღებდნენ. თვალი დავხუჭე და ჩემს შინაგან ხმას მივაყურადე: ჩემი ქანქარის რიტმი სადღაც დაკარგულა. შევწუხდი. ჩემს დღეში ჩავარდნილი ნორმალური კაცი დაასკვნიდა, რომ დაყრუვდა, ან გავიჟდა. მე კი ვიფიქრე, მოვკვდი-მეთქი.

ექიმი მარწმუნებს, ცოცხალი ხარ, არ მომკვდარხარო, რომ მომკვდარიყავ, ამეებს ხომ ველარ დასწერდიო. ექიმებისააც აღარაფერი მჯერა. რაკილა არ მესმის საათების ხმა, რაკი ველარა ვგრძნობ ქანქარის რიტმს, ესე იგი, მე უკვე გაჩერებული საათი ვარ.

თუმცა, ვინ იცის, იქნებ, სწორედ ახლა ვუჩვენებ ზუსტ დროს?!

წვიმა ზიზანეში¹

ერთ ამერიკელ ფოტოგრაფს თავისი აპარატის ობიექტივი ცხენის თვალით შეუცვლია და ისე გადაუღია ნაირ-ნაირი სურათები. ამ სურათებიდან ჩანს, რომ ცხენის თვალი საგნებსა და ადამიანებს თურმე ერთნახევარჯერ დიდად აღიქვამს, ვიდრე სინამდვილეშია. ვიდრე სინამდვილეშია-მეთქი, ვამბობ, უფრო სწორი კი იქნებოდა, მეთქვა: ვიდრე ისინი ადამიანს ეჩვენებან, რადგან, საკითხავია, ჩვენ კი ვხედავთ საგნებს თავიანთი ქეშმარიტი ზომით?

გამოჩნდა ერთი გერმანელი სწავლული, რომელმაც გამოიყენა ამერიკელი ფოტოგრაფის აღმოჩენა და განაცხადა: „ამრიგად, სამყაროს გადიდებული მასშტაბით აღქმა არის მიზეზი, რამაც დაუკარგა ცხოველებს საკუთარი ღირსების შეგნება და ჯერ კიდევ პრეისტორიულ ხანაში აქცია ისინი კაცთა მოდემის თვინიერ მსახურებად“.

არ ვიცი, რომელი ცხენის თვალი გამოიყენა ფოტოგრაფმა ამ ცდისათვის, მაგრამ, ვფიქრობ, გერმანელი სწავლულის ჰიპოთეზა დიდი, დიდი, იმ ჯაგლაგებზე გავრცელდეს, რძეს, წყალსა და ნაგავს რომ ეზიდებიან და ცხენთა პროლეტარიატს კმნიან, თორემ, აბა, ერთი, ალა ზანის ტაიპებიც ნახეთ! ბრწყინვალე საჯინიბოებში რომ ცხოვრობენ და მოვლა-პატივი არ აკლიათ. ამ არისტოკრატთა შთამომავლობას ხომ ლორღთა გენეალოგიის სიზუსტით ადგენენ? რა საფიქრელია, თითქოს კაცი მათაც გადიდებულად ეჩვენებოდეთ?! გადიდებული იქით იყოს, ალბათ, ბუნებრივი ზომითაც ვერ აღგვიქვამენ. მაღალ საზოგადოებაში მიღებულთ ჩვენ პაწაწინანი და უსუსურნი ვეჩვენებით, თითქოს შებრუნებული ღურბინდით გვიყურებენო.

ასეა თუ ისე, ჩვენი მოთხრობის გმირი ნაგვის მზიდავი ერთი

¹ სტამბოლის ერთ-ერთი ცენტრალური უბანი.

ჯავლაგია, სწორედ იმათი ჭიშისა, ყველაფერს რომ ერთნახევარჯერ დიდად ხედავენ.

ახლახან შეუსრულდა ოცი წელი და ოცდამეერთეში გადადვა. ცხენისთვის ოცი წელი დაახლოებით იმდენივეა, რაც ადამიანისთვის სამოცი-სამოცდახუთი. ამ ჯავლაგს სახელად კალენდერს¹ ეძახიან. მუნიციპალიტეტის სანიტარიის განყოფილებაში მუშაობს ჯერ კიდევ იმ დროიდან, როცა სტამბოლის ვალი² მუჰიდინ ბეი იყო. საწყალს უკვე მიუღწევია საპენსიო ასაკისათვის და აბა, რა გასაკვირია, რომ საგნები ერთნახევარჯერ კი არაა, ორჯერ დიდადაც ეჩვენებოდეს.

მოქმედება მიმდინარეობს დაახლოებით დღის სამ საათზე, კალენდერის ყოველდღიური მოღვაწეობის ტერიტორიაზე—შიშპანეზე. ვიღაც მუშას უზარმაზარი სარკე გაუღვია მხარზე და მიაქვს. აი, კალენდერმა ამ სარკეში თავისი გამოსახულება დაინახა. რა თქმა უნდა, დაინახა უფრო დიდად, ვიდრე სინამდვილეში იყო (ანუ ვიდრე ჩვენ ვხედავთ). დაინახა და დაიჭიხვინა.

ეს ჭიხვინი შეიძლება ორი მიზეზით ახსნას კაცმა:

ა) კალენდერმა სარკეში თავისი თავი იცნო და ამ არსებამ, ირგვლივ ყველაფერს გადიდებულად რომ აღიქვამდა და ამიტომ თავი პატარა და უმწეო ეგონა, ბოლოს და ბოლოს საკუთარი ღირსება იგრძნო.

მაგრამ ეს რომ დავასკვნათ, ისიც უნდა ვთქვათ, რომ კალენდერს მანამდე არასოდეს დაუნახავს თავისი თავი, რაც შეუძლებელია. ასეთი ხანგრძლივი სიცოცხლის მანძილზე და ისიც ისეთ დიდ ქალაქში, როგორც სტამბოლია, უეჭველად დაინახავდა. სარკეში თუ არა, კოდის წყაროში, მდინარეში, ანდა ქუჩაში დამდგარ გუბეში მაინც. ის კი არა, ვინ იცის, რამდენჯერ ვეღარ მოუწყვეტია მელანქოლიური მზერა გუბის ზედაპირზე არეკლილი საკუთარი გამოსახულებისათვის, რომელსაც ოდნავ არხევდა მსუბუქი ნიავი; ალბათ, რამდენჯერ მოხიბლულა, როცა დაუნახავს, რარიგ ვხამებოდა ქულა ღრუბლებით მოფენილ ლურჯ ცას წყლისკენ დახრილი მისი თავი.

მაგრამ სულ სხვაა სარკეში დანახული! გუბეში არეკლილი გამოსახულება ტრიბუნაზე მდგარ ორატორების გაზეთებში დაბეჭ-

¹ მწირი, ვადატ. ფილოსოფოსი.

² გუბერნატორი.

დილ პორტრეტებსა ჰვავს — ქვემოდან ზემოთ რომ ფართოდგება. ასეთი რაკურსით გადაღებულ სურათებში კაცი, და, რასაკვირველია, ცხენიც, უფრო ზორბად გამოიყურება. სარკე კი მოგეხსენებათ, არას დაგიდევთ ოპტიკურ ოინებს, არა მლიქვნელობს, ავსა და კარგს შეუფერავად უჩვენებს.

ამრიგად, ცხენი შეჩვეული იყო საკუთარი თავის მალამბატერულსა და რომანტიკულ პოზაში ხილვას და სარკის ყინულოვით ციემა რეალიზმმა იმიტომაც დასცა თავზარი.

ვერც ცხენი და ვერც კაცი სიბერეს იოლად ვერ ეგუება. მუდამ ჰგონია, იგივე ვარ, სულაც არ შეეცვლილვარო. კალენდერიც ფიქრობდა, ისევ ის კვიცი ვარ, პირველად რომ მოვედი მუნიციპალიტეტშიო, მაგრამ გადიოდა დღეები, წელი წელს მისდევდა, შიშპანეში ნაგავი არ ილეოდა. ამასობაში კი მისი ახალგაზრდობის წლები თვალსა და ხელს შუა გაქრა და ერთ მშვენიერ დღეს ბედისწერამ სარკეში ჩაახედა. ჩაახედა და ლამის ჰკუთახე შეშალა: ნუთუ ეს მე ვარო, — გაიოცა, ნუთუ ეს დაჩაჩანაკებული და უძლური ჯაგლაგი კალენდერიაო, — იკითხა.

თუ კალენდერმა სარკეში თავი იცნო და ასეთმა ფიქრმაც გაუელვა, შესაძლოა, ამიტომ დაიჭიხვინა.

ბ) არა და, — პოლიციელები, მედუქნეები და სხვანი მეორე ვერსიას უფრო იზიარებენ, — იქნებ, ცხენმა სარკეში თავი ვერ იცნო, ეგონა, ეს სხვა ცხენია, ჩემსავეთ ნაგვის ფორანში შებმული, უცხო და მტრულად განწყობილი. ჩემსკენ მოდის და საცაა, გადამთელავსო. ამ შემთხვევაში მისი ჭიხვინი თავდაცვის ინსტინქტად უნდა მიეიჩნით. ისიც უნდა გვახსოვდეს, რომ ზემოთ დასახელებული მიზეზის გამო, მოწინააღმდეგე ერთნახევარჯერ დიდად მოეჩვენებოდა, თუმცა, გაჩენის დღიდან ხომ ყველა ცხენი დიდად ეჩვენებოდა? მაშასადამე, შეჩვეულიც უნდა ყოფილიყო და რიდასი შეეშინდებოდა?

ბოლოს და ბოლოს, გნებავთ პირველი ვერსია მიიღეთ, გნებავთ, მეორე, სულერთია. წელან რომ ოპტიკურ წვრილმანებზე გაგვიგრძელდა სიტყვა, არც ისაა მთავარი.

მთავარი მერე მოხდა.

კალენდერმა დაიჭიხვინა.

რა იყო ეს ჭიხვინი? შიშის, გაოცების, გულგატეხილობის თუ სხვა რომელიმე რეფლექსის გამოხატვა, არ ვიცით. მაგრამ ეს კია,

კალენდერმა დაიჭიხვინა და, როგორც დამფრთხალ ცხენებს სჩვე-
ვიათ, უკან-უკან დაიხია. ადგილი თავქვე იყო. ნაწვიმარ ქუჩაზე
ფორანი დაკურდა, ტროტუარზე ახტა, ელექტრომაღნიის ვიტრინ-
ნას დაეჯახა და ზრიალით ჩამოიღო ძირს.

ვინმე სხვა ამერიკელმა ვერ გაუსწრო თავის თანამემამულეს და
ვერ მოიფიქრა, ცხენის ყურის ნიჟარიდან მიკროფონი გაეკეთებინა.
ამიტომ, არ ვიცით, როგორ აღიქვამს ცხენი ბგერებს. მაგრამ, ალ-
ბათ, ძალზე ძლიერად, რადგან მინის დამსხვრევისა და ვიტრინიდან
გადმოვარდნილი ასსანთლიანი ნათურის გასკდომის ხმამ ცხენი
სულმთლად დააფრთხო. კალენდერმა ფორანი გაიტაცა და გავარდა.
და სწორედ მაშინ მოხდა, რაც მოხდა.

სან-პაულოდან ფირმის ელვა-დეპეშის მიღებამ ართინ მარგუ-
სიანს თავგზა დაუბნია. ფირმა დადგენილ ფასს მთელ ოც პრო-
ცენტს აკლებდა და ისიც როდის, როცა საჯარო ვაჭრობის დაწყე-
ბას წუთებილა უკლდა. ართინ მარგუსიანი უქედოდ და უპალტო-
ოდ ქუჩაში გამოვარდა. რა ღროს შოფრის ძებნა იყო! თვითონ
მიუჯდა საქეს და გააქროლა. „ასეც, ბარკევედე ანდრანიკე აქე-
ბარელოვ მეზვენასი ჩიმითსინე“¹, — ფიქრობდა გზაში. ანდრანიკ
მისი ქვისლი და კომპანიონი, გრიგორიანი იყო, თვითონ — კათო-
ლიკე, მაგრამ კარგად ეწყობოდნენ ერთმანეთს. ახლაც ის გა-
ეგზავნა თავის ნაცვლად საჯარო ვაჭრობაზე.

მარგუსიანმა მოოქროვილ საათზე დაიხედა. ჯერ კიდევ შეიძ-
ლებოდა, იმედი ჰქონოდა კაცს: ბაზრობის დაწყებამდე მთელი
თხუთმეტი წუთი რჩებოდა. „ანდრანიკ, ძმაო, ცოტაც მოითმინე“.
პოლიციელსაც ახლა მოუნდა გზის გადაკეტვა! ართინ მარგუსიანს
წამები წლებად ეჩვენებოდა. როგორც კი პოლიციელი შებრუნდა,
ჩართო გაზი და ისე მკვეთრად მოაბრუნა მანქანა, თვითონვე გა-
უქვირდა. „შაინც რა კაცია ეს ლორენცო, — განაგრძობდა თავის
თავთან საუბარს მარგუსიანი, — გაგონილა, უკანასკნელ წუთებში

¹ ღმერთმა ქნას, ანდრანიკმა არ იჩქაროს და სისულელე არაფერი
ჩაიდინოს (სომხ.).

ფასის დაკლება და ისიც რამდენით! Vingt pour cent!¹ რამე ფან-
დი არ იყოს?

მანქანის მინაზე წვიმის წვეთები გაჩნდა. „ესლა მაკლდა“², აბუზღუნდა ართინი და რომელი ღილაკიც მოხვდა ხელში, ის მოს-
წია. მინაზე არაფერი შეცვლილა. თურმე გაბარიტული განათება
ჩაურთავს. მოხალისე შოფერი, რომელსაც ჯერ მართვის ნებარ-
თვაც არა ჰქონდა, ვერ დაიქანდა მანქანის ყველა საიდუმლოს
ცოდნას. მარგუსიანიმა სხვა ღილაკს დააჭირა თითი. თითქოს ჯიბრ-
ზე, ახლა მოსახვევის მაჩვენებელი ნათურა აინთო. მაგრამ მარგუ-
სიანი ჯიუტი კაცი გახლდათ (ბირჟაზე მიღწეულ წარმატებებსაც
სწორედ ამას უმაღლოდა): მესამე ღილაკიც ჩართო. მადლობა
ღმერთს! ძლივს მიადწია საწადელს! მინის საწმენდი პატარა ჯაგ-
რისები, აქამდე გულგრილად რომ უცქერდნენ პატრონის გასა-
ჭირს, მეტრონომის ტემპით ამოძრავდნენ და გულმოდგინედ და-
იწყეს მინის წმენდა.

ამ წარმატებით გახარებულმა მარგუსიანიმა დღისით, მზისით ნა-
თურგებანთებული მანქანით თეფებაშიზე შეუხვია.

ყველა ყველა და, ერთიც ვნახოთ, ამ პურსანტაჟით ვიზარალო?..
ძველი ფასით საკომისიოს რამდენს ავიღებდი? Trois fois quatre,
douze milles იქნება, sept fois douze, huit cent quarante. Si le
prix d'achat est abaissé de vingt pour cent, le bénéfice en dimi-
nuera d'autant³.

ართინ მარგუსიანი მღელვარებისას სამ ენაზე ფიქრობდა ხოლ-
მე: თურქულზე, სომხურსა და ფრანგულზე. ცოტა ინგლისურიც
იცოდა, მაგრამ ცოდვა გატეხილი სჯობია, ინგლისურის სადერდელი
მხოლოდ სიგარის მოწვევისას აეშლებოდა ხოლმე.

გაეღიმა: „ჯერ დაიძინე და სიზმარი მერე ნახე, შეილოსა“. ძვე-
ლი ფასით ვაჭრობის შანსი გრჩებოდა, ახლა კი მოგება განადღე-
ბული გაქვს. როგორ გაუკვირდება ანდრანიკს, ალი თომარს, ქა-
მილის ხალხს, ანესთის, გევორქ ჭავაფიანს, ნაილის?!
— ბატონებო, შემოიძლია ერთი plaisanterie³ ჩავიდინო, —

¹ ოცი პროცენტი (ფრ.).

² სამჯერ ოთხი — თორმეტი ათასია, შეიდჯერ თორმეტი — რვაას ორმოცი.
თუ შესასყიდმა ფასმა ოცი პროცენტით დაიკლო, შესაბამისად დაიკლებს
საკომისიო. (ფრ.).

³ ხუმრობა. ფრ.).

ვეტყვი და დეპეშას ბაირალივით ავაფრიალებ — ბატონებო, ტყუი-
ლად ნუ მოცდებით. ასეთი ფასი დღემდე არც კი გაგეგონებათ.

ამ ფიქრებში იყო მარგუსიანი, როცა მანქანის მინაში მწვანე
ფონზე თეთრად დაწერილი უზარმაზარი ციფრი 515 დალანდა.
ციფრი თანდათან იზრდებოდა, როგორც ობიექტივი ფოქსის კინო-
ქურნალის დასასრულს. იზრდებოდა... იზრდებოდა... ბოლოს რა-
ღაცამ შემზარავად დაიჭახუნა და თვალის დახამზამებაში ყველა-
ფერი წყვდიადმა დაფარა.

— ვხედავ, ეს უპატრონო, ისარივით გამოვარდა, — ჰყვებოდა
ვატმანი. — რაც ძალი და ღონე მქონდა, მოვწიე ხელის მუხრუჭი და
ძლივს გადავურჩი უბედურებას. რა ვიცოდი, უკან რა ხდებოდა!
არა, დასწყევლოს ღმერთმა, მაინც სად მოძვრებოდა!

მგზავრებიც ამასვე ამბობდნენ. მართალია, დამუხრუჭების დროს
კარტებივით მიეწყვენენ ერთმანეთს, მაგრამ მაინც ერთხმად ამტკი-
ცებდნენ. ვატმანს ბრალი არ მიუძღვისო: მენაგვის ჯაგლაგი გიყი-
ვით შემოვარდა ლიანდაგზე. ტრამვაის კი უკან მომავალი მანქანა
დაეჯახა და დამნაშავეც შოფერია. მორჩა და გათავდა! გამოცდილი
შოფერი რომ ყოფილიყო, ასე კუდზე არ გამოებმებოდა. ანდა მოას-
წრებდა მანქანის შეჩერებას, როცა ტრამვიმ დაამუხრუჭა. პოლი-
ციამ ტრამვაი უნდა გაუშვას და ამ რეგვენ შოფერს მოუაროსო.

გაჩნდა ტრამვაების გრძელი მწკრივი. იდგნენ და იცლიდნენ.
მეჩვიდმეტე ტრამვაი ზუსტად ბეიოლლუს¹ კაიმაკამის² რეზიდენ-
ციის წინ იდგა.

წვიმამ იმატა. კასიმფაშადან ყვავების გუნდი აფრინდა. ჩხაეი-
ლით გადაუარა საფინანსო სამმართველოს შენობას და გაუჩი-
ნარდა.

¹ სტამბოლის ცენტრალური რაიონი.

² აღმინისტრაციული ერთეულის უფროსი.

სუპეილ ერბილს ყველაფერი აღიზიანებდა და ცუდ ხასიათზე აყენებდა: ყვავები, წვიმა, ქყლეტა ტრამვაიში, ფანჯრებზე დაკეცილი წვიმის წვეთები, განსაკუთრებით კი ვაგონში გამდგარი ტენიანი ქსოვილის სუნი. ამიტომ ბაქანზე გამოვიდა, ყალიონს მოუკიდა, ასანთი ქუჩაში გადააგდო, დადგა და იქაურობას დაუწყოთ თვალიერება.

კაიმაკამის რეზიდენციის წინ ექვსი ალამდაშვებული ტაქსი იცდიდა. კიბეზე მექორწილენი გამოჩნდნენ. ნეფე შუახნის კაცი იქნებოდა. ხავერდისსაყელოიანი პალტო ეცვა. დედოფალს — პატარა, კოხტა გოგონას — გამჭვირვალე პირბადე ებურა.

„ნეტავი, რატომ იფარებენ პატარძლები პირბადეს?“ — გაიფიქრა სუპეილმა. გოგონას ლამაზი თაიგული ეჭირა, მალიმალ ზეცისკენ იყურებოდა. ეტყობოდა, გაგონილი ჰქონდა: ქორწინების დღეს წვიმიანი ამინდი ბედნიერების მომასწავებელიაო, მაგრამ ვერ გაეხედა და ვერ ეთქვა ხავერდისსაყელოიან პალტოში გამოწყობილი მეუღლისათვის.

ეს ხანუმი¹, ცხვირსახოცი რომ ცხვირთან მიუტანია და სიხარულის ცრემლებს ვერ მალავს, ალბათ, პატარძლის დედაა.

ნეფე-დედოფალი წინა მანქანაში ჩასვეს. იქვე ჩააწყეს ყვავილების კალათები. ნათესავ-მეგობრები სხვა მანქანებში ჩამორიგდნენ. სულ ბოლო მანქანა სუპეილ ერბილის ტრამვაის გასწვრივ იდგა. მასში სამი ქალი და ერთი მამაკაცი ჩაჯდა. ჩანდა, მამაკაცი ის-ის იყო, მოსწრებულად იხუმრა — ერთი ქალი ჯერ ისევ გულიანად კისკისებდა.

— ოი, ღმერთმა გიშველოთ, სიძე ბატონო, არ გამაცინეთ!

„ყოველ ქორწილში ხომ უეჭველად არის ასეთი ენამოსწრებული სიძე ბატონი“, — გაიფიქრა სუპეილ ბებმ.

მანქანები თვალს მიეფარა. სუპეილ ერბილმა ამოიოხრა: წვიმიან ამინდში უფრო მწვავედ განიცდიდა თავის უცოლობასა და სიმარტოვეს.

„რა იქნება, მეც მქონდეს პატარა, მყუდრო ბინა, მყავდეს ამისთანა პატარა ხანუმი — ზრდილი და სათნო, მორცხვი, იოლად რომ წითლდება. სხვას არას ვინაღვლი. ფარდებიც კი ჩამოვაშვებინე, რომ წვიმა არ დამენახა. სამი ოთახი, მეტი არ მინდა. ერთიც

¹ ქალი, ქალბატონი.

საქართველოს სსრ-ის მინისტრთა საბჭოს გამომცემლობა

სამზარეულო. ცოლი სამზარეულოში ყავას ხარშავს და თან ღიღინებს... მთელი ჩემი არსება, ირგვლივ ყველაფერი სუნთქავს...“

სუჰეილ ბეიმ კვლავ ამოიოხრა. ტრამვაის წასვლას პირი არ უჩანდა... სუთი წუთიც რომ შეყოვნდეს, გემი გაასწრებს. ტრამვიდან ჩამოვიდა, პალტოს საყელო აიწია, ხელები ჯიბეებში ჩაიწყო და ჩქარი ნაბიჯით გასწია.

მართალია, სუჰეილ ერბილი ოთხმოცდასამ კილოგრამს იწონიდა, მაგრამ ძალზე გულჩვილი და მგრძნობიარე ყმაწვილი გახლდათ. თუმცა, აქაოდა, მამაკაცს ჭარბი მგრძნობიარობა არ უხდებოა, ცდილობდა უხეშობითა და სიმკაცრით შეენიღბა იგი. ოცდათორმეტი წლისა ჯერაც უცოლოდ დადიოდა. ბევრ ქალთან ჰქონდა რომანი, მაგრამ ვერა და ვერ გადაეწყვიტა რომელიმე მათგანთან ბუდის დადება. ახლა ხედავდა, როგორ უთხელდებოდა თხემზე თმა და მწარედ განიცდიდა. „მივდივართ, უკვე მივდივართ“, ნაღვლიანად იტყოდა ხოლმე. ანკარის ადვოკატთა კოლეგიის წევრი იყო. თვეში სამას-ოთხას ლირას იღებდა.

ასეთი ყმაწვილი იყო სუჰეილ ერბილი, რომელსაც ახლა აქლემის ბეწვის პალტოს საყელო აეწია და შიშპანეს დაღმართზე ჩამოდიოდა.

„რაკი ამ სუნსა ვგრძნობ, ალბათ, ცოცხალი ვარ“, — გაიფიქრა ართინ მარგუსიანმა, როგორც კი ცხვირში ეთერის მკვეთრი სუნი მოხვდა. შეიძლება, დაშავდა, მაგრამ ცოცხალი ხომ არის და მთავარი ესაა. დანარჩენს ყოველთვის მოეველება. მძიმე კრილობაც რომ იყოს, ეშველება. მართლა მძიმე ხომ არ არის, ნეტავი?... განძრევა ვერ გაებედა... ფრთხილად გაახილა თვალი. გარშემო ყველაფერი სქელ ბურუსს დაეფარა... ყურებში საშინელი ხმაური ედგა... ვიდაც ხელს უხვევდა...

— გონს მოვიდა, გონს მოვიდა! — გაისმა ქალის ხმა. მარგუსიანს ეცნაურა ეს სიტყვები... ნეტავი, რას უნდა ნიშნავდეს „გონს მოვიდა“. უეჭველად მიხვდება. უნდა მიხვდეს. „გონს მოვიდა“, — — რა არის ამაში გაუგებარი. რასაკვირველია, არაფერი... იცის

კიდეც, რას ნიშნავს, მაგრამ ახლა აზრისთვის თავი ვერ მოუყურებ.
„ისევ უგრძობლად ვარ, ნეტავი?“ ბურუსში ძლივს გაათრია კიდე-
ლაც მისკენ დახრილიყო და ელაპარაკებოდა. მარგუსიანმა ვერა-
ფერი გაიგო. ნათქვამი სხვამ გაუმეორა. აი, იმან, ხელს რომ უხვევ-
და, მაინც ვერაფერს მიხვდა, გარდა იმისა, რომ ხშირად მეორედბო-
და ერთი სიტყვა: „ნებართვა“. ჰოო... ნებართვა... არც ეს სიტყვა
ეუცხოება. მაგრამ დასწყევლოს ღმერთმა! რა მოსდის?

ის კაცი, რომელიც ხელს უხვევდა, ირგვლივ მყოფთ მი-
უბრუნდა:

— კიდეც გავუკეთებ ადრენალინს.

მარგუსიანმა მკლავში ნემსის ჩხვლეტა იგრძნო თუ არა, მაშინ-
ვე გაიფიქრა: „სულაც არა ვარ უგრძობლად, ოღონდ, ეს არის,
მთლად ვერ გამოვრკვეულვარო“.

მანქანის ირგვლივ ხალხი შეიყარა, ყველანი ერთხმად ყაყანებ-
დნენ:

— შეხედეთ, შეხედეთ, როგორ დაღეწილა! საწყალს არ მოსწე-
ვია ცოდვები?

— უკანა ნათურებიც რომ აუნთია!

შემთხვევის ადგილზე კომისარმა და ორმა პოლიციელმა მოიბ-
რინეს. დაიწყეს მოწმეთა დაკითხვა. ელექტრომალაზიის პატრონმა
ზარალის ცხელ-ცხელი აქტი გამოაფრიალა და კომისარს წარუდ-
გინა.

მალაზიის კართან თეთრსაწვდომარიანი ქალიშვილი იდგა. წელან
ვიტრინა რომ დაიმსხვრა, ისიც მალაზიაში იყო და აბაყურს არ-
ჩევდა. ახლა კი იდგა და გამყიდველის დაბრუნებას ელოდებოდა.
ამ დროს თვალი მოჰკრა სუჰეილ ერბილს.

სუჰეილ ერბილს ქუჩებში დატრიალებული ბანალური სცენები
და ავარიები ისევე ჰგვრიდა ზიზღს, როგორც წვიმა და წვიმიან ამინ-
დში შენობაში გამდგარი ტენიანი პალტოს სუნი. არც ბრბოს, არც
პოლიციელებს, არც დაღეწილ მანქანას და არც გონდაკარგულ შო-
ფერს ერთი წუთითაც არ შეეძლო მისი ყურადღების მიპყრობა.

სუპეილმა ხალხით გაჰედლილი ქუჩა გადახერა და ბანკისაკენ გაემართა.

თეთრსაწვიმრიან ქალიშვილს ბარემ ერჩია, სუპეილ-ერბილს პირველს შეემჩნია იგი, მაგრამ როცა სუპეილმა ისე ჩაუარა, რომ არც კი შეუხედავს, ველარ მოითმინა და შეეხმინა:

— სუპეილ ბეი! — და თითქოს, თავისი საქციელისა შერცხვავ, ტუჩზე იკბინა, თვალები დახარა.

— სერაფ, შენა?

— მე გახლავართ, — გოგონამ თავი ასწია და თვალებში შეხედა.

სუპეილ ერბილს ყელში რაღაცამ თბილად მოუღიტირა.

„ღმერთო, კიდევ უფრო დამშვენებულა, მაგრამ ეს გული რატომ მიფართხალებს, თითქოს ამოვარდნას ლამობსო?“

— თქვენ ანკარაში ბრძანდებით, არა? — ჰკითხა სერაფმა.

— დიახ, სამსახურის საქმეებზე ჩამოვედი და ოთხშაბათისათვის გავბრუნდები.

— კარგია...

გოგონას თეთრი საწვიმრის საყელოდან ყლორტივით მოდერებული ყელი მოუჩანდა, სიცივისაგან ლოყები დასწითლებოდა. დიახ, ეს ის სერაფი იყო, ხუთი წლის წინათ რომ იცნობდა სუპეილ ერბილი, სულაც არ შეცვლილიყო.

— მოგწონთ ანკარა, კმაყოფილი ხართ იქაურობისა? — ჰკითხა სერაფმა და ქუდი გაისწორა. ეტყობოდა, სურდა სუპეილისათვის თითები დაენახებინა.

„ბეჭედი არ უკეთია, ესე იგი, არ გათხოვილა, არც დანიშნულა“.

სუპეილს გაეღიმა — მარცხნივ მიბრცია ტუჩები ამერიკულ ყაიდაზე.

— მარტოხელა კაცისათვის სულ ერთია, სად იცხოვრებს: ანკარაში, სტამბოლში, იზმირში, ნიუ-იორკში, პარიზსა თუ ბარსელონაში. თანაც თუ წვიმს.

— წინათ ასე არ ლაპარაკობდით, — გაეღიმა გოგონას.

როცა იღიმებოდა, ორივე ლოყაზე ლამაზი ფოსოები უჩნდებოდა და ძალიან უხდებოდა. სერაფმა იცოდა ეს და, როცა მამაკაცებს ან საცოლე ვაყების დედებს ემუსაიფებოდა, წამლაუწუმ იღიმებოდა ხოლმე.

„მართლაც ასე არ ვლაპარაკობდი, — გაიფიქრა სუპეილ ერ-

ბილმა. — რა თავქარიანი და ტუტუცი ვიყავი! წავიდა ქაბუკობის
წლები, როცა, ოღონდ როგორმე თავი გამოგვეჩინა და, ხან, მემარჯუ-
ჯვენეობას ვიბრალდებით, ხან მემარცხენეობას, ხან რასისტები ვიყავით
ყავით, ხან — თურანისტები, ხან ანარქისტობაზე ვდებდით თავს
და ხან იდეალისტობაზე. რა ამპარტავნები ვიყავით! გველავდა რო-
მელიმე გოგოს სიყვარული, მაგრამ იმის შიშით, არავინ შეგვამ-
ჩნიოსო, ათასნაირად ვინილბებოდით. მე მაინც რა ზევით-ზევით მე-
ჭირა თვალი! მეგონა, მინისტრად გახდომაც ისეთივე იოლი იყო,
როგორც სტუდენტთა ორგანიზაციის ხელმძღვანელობაში გასვლა.
ახლა კი, ნახეთ, რა გამოვედი — ანკარის კოლეჯის ერთი უბადრუ-
კი ადვოკატი“.

— აქეთ დადექით, მანდ სველდებით, — თქვა ქალიშვილმა და
ხმაში ისეთი სითბო და სინაზე ჩააქსოვა, რომ სუჰეილს კინოში
ნანახი თავგანწირული მეუღლე თუ გულთბილი მოწყალების და
გაახსენდა.

სერაფი ამაყობდა თავისი კეთილი გულითა და ქალური სინა-
ზით. ამასწინათ „მელექში“ ერთი საზღვარგარეთული ფილმი ნახა:
ქალმა სიყვარულითა და მზრუნველობით უხეში, გზასაცდენილი გან-
გსტერი გამოასწორა და საზოგადოებისათვის გამოსადეგ კაცად
აქცია. თავდაც ოცნებობდა, გაეწია ასეთი ქალობა. მართალია,
სუჰეილი განგსტერი არ იყო, მაგრამ უხასიათობა არ აკლდა. მუ-
დამ გაუგებარ რალაცეებზე ლაპარაკობდა. უნივერსიტეტის გოგო-
ნებს თავს არ უყადრებდა, ბიჭებს კი გაუთავებლად ეკამათებოდა
სახელმწიფო სისტემასა თუ სოციალურ პრობლემებზე.

— რა ვქნა, ასეთი ვარ, — თქვა ერთხელ სუჰეილმა. — არ მიყ-
ვარან ეს ეგოისტები, საკუთარი გამორჩენის გარდა რომ არაფერი
ახსოვთ, მეჯავრებიან და, ძალაა?

სერაფმა ცალი წარბი ასწია და მრავალმნიშვნელოვნად იკითხა:

— ყველა გეჯავრებათ? უკლებლივ ყველა?

სუჰეილმა არ უპასუხა, ვერ უპასუხა. თვალეებში ნაპერწკლებმა
გაუელვა, სახეზე ვარდისფერმა გადაჰკრა. სერაფი ყველაფერს მიხ-
ვდა. სუჰეილს რომ ფუჭი სიამაყე არ გამოეჩინა და ეთქვა ის ერ-
თი სიტყვა, რომელსაც სერაფი სასოებით ელოდა, ის ერთადერთი,
ორმარცვლიანი სიტყვა, უმჯველად ყველაფერი შეიცვლებოდა. ამ
უხემ ყმაწვილს სერაფი ანატოლიაში კი არადა, დედამიწის მი-

ვარდნილ კუთხეშიც კი გაჰყვებოდა. მაგრამ სუჰეილმა ვერ თქვა ის ერთი სიტყვა.

- რამ დაგაფიქრათ? — ჰკითხა სუჰეილმა.
- არაფერმა.
- მაინც, რაზე ფიქრობდით?
- რა ვიცი. გაინტერესებთ? — ვერ გეტყვით.
- გახსოვთ, მაშინ ჩხუბით დამთავრდა ჩვენი საუბარი?
- როდის?
- აი, მაშინ.

ართინ მარგუსიანი უკვე კარგად გამოერკვა. აღრუნალინმა ძალზე აღაგზნო კიდეც.

— თავი დამანებეთ, — იქაჰებოდა იგი, — გამიშვით, ჩემს ქვისლს დავეურეკავ და მერე სადაც გინდათ, წამიყვანეთ!

— ჯერ განყოფილებაში წამოდით და მერე დარეკეთ.

ართინმა პოლიციელს თავის მინაჩაღეწილ და სისხლით მოსვრილ საათზე მიუთითა:

— ხუთ წუთში ბაზრობა დაიწყება. თუ ხმა არ მივაწვდინე, დავიღუპები, ფეხებს დაგიკოცნი, ეფენდი, გამიშვი.

პოლიციელი დაფიქრდა. მარტონი რომ ყოფილიყვნენ, ალბათ, დათანხმდებოდა, მაგრამ იქვე მახლობლად კომისარი და მეორე პოლიციელი ეგულეებოდა. გარშემოც ამდენი ხალხი იყო. „რა დროს გულჩვილობაა, ესლა მაკლია, ამ ჩორბაჯის! ინტერესებზე ვიზრუნოო“, — ფიქრობდა იგი.

— გაუშვი, თუ ძმა ხარ, ვინ იცის, რა ემართება, ეგებ ფულს კარგავს ან სულაც კოტრდება. ბოლოს და ბოლოს, კაცი ხომ არ მოუკლავს! — გამოესარჩლა ვილაცა.

პოლიციელმა თვალი მოჰკრა, რომ კომისარი მათკენ წამოვიდა. წარბი შეკრა, მკაცრი გამომეტყველება მიიღო და მის მუნდიარს რომ ეკადრებოდა, ისეთი რიხით დაიღრიალა:

1 ასე უწოდებენ თურქები მლიდარ ქრისტიანებს.

— ჩემს საქმეში ნუ ერევით!

შემდეგ მარგუსიანს მიუბრუნდა და უბრძანა:

— აბა, მეგობარო, განყოფილებაში!

მაგრამ მარგუსიანი უკვე კომისარს ჩავარდნოდა ფეხებში.

სუჭეილი და სერაფი თითქოს შიშვანეზე არ იყვნენ, მათ გარშემო თითქოს არც არავინ იყო და არც არაფერი ხდებოდა. არ ესმოდათ, როგორ ევედრებოდა მარგუსიანი პოლიციელს, როგორ განუწყვეტლივ რეკდა ტრამვაის ზარები, როგორ იკარგებოდა მათი ხმა ქუჩის გუგუნში.

— ეგებ მართალი ხართ, — ამბობდა სერაფი, — ეგებ მართალი ხართ, მაგრამ ზოგჯერ თქვენს ახლობლებზეც ხომ უნდა იფიქროთ, ხომ უნდა გაიგოთ, რა აწუხებთ მათ.

მარგუსიანი მთელი ხმით ღრიალებდა:

— ჰო, კარგი! გავიგეთ! დავეჩახე, ჩემი ბრალია. არც ნებართვა მაქვს! დამსაჯეთ, ციხეში ჩამსვით, რაც გინდათ ის მიყავით, ოღონდ დამარეკინეთ! თქვენი ჭირიმე, დამარეკინეთ!

— მართალი ხართ, ვტყუი, მაგრამ თქვენ თვითონვე განსაჯეთ, როგორ უნდა მომეწერა, მით უმეტეს, როცა იმ ექიმის ამბავიც გავიგე.

გოგონამ გადაიკისკისა.

— ნელიმი? როგორ გამაცინეთ. ვინ გითხრათ? მოუტყუები-ხართ. ჭერ ერთი, ჩემი ბიძაშვილია, მეორეც...

— ძმაო, ცოტა უკან დასწი ეგ მანქანა. ეგრე, ეგრე, ცოტაც, ეყოფა! აბა, ახლა ამ მანქანას მივაწვეთ და იქითა ქუჩაზე გადავაგოროთ!

— არ მომწონს ეს საქციელი.

— ესე იგი, არ ვჯერათ ჩემი?

— არა, არ მჯერა. თანაც, ეს რა მიზეზია?

— მე მოვალე ვარ კანონი დავიცვა, დანარჩენი ჩემი საქმე არ არის.

— რა გაუთავებლივ აყვირებ, ძმაო, მაგ საყვირს! თუ გზა არ არის, თავზე ხომ არ გადამანტები?

— სიკვდილმისჯილსაც კი უსრულებენ უკანასკნელ სურვილს. აღამიანები არა ხართ? სინდისი სულ გაპყიდეთ?

— უსინდისოცა ხარ და უსინდისოს შვილიც. როგორ ბედავ პოლიციის შეურაცხყოფას?

— 182! დაგეძინა? მწვანე შუქია!

— არც მიფიქრია, ისე.

— რა ისე, ბარემ დაამთავრეთ. სულ არ გეხერხებათ ტყუილი, სუჰეილ ბენი.

— ჯემალ აღაბეი! ჯემალ აღაბეიი!

— რომელი იაკუთი? ინგლისური ფილოლოგიის ფაკულტეტზე რომ იყო?

— გზა მომეცი, ძია! ფრთხილად. აბა, გამატარე!

— კაფე? რას ამბობთ, არ მესმის?

— აქ... აქ ხმაურია, სადმე კაფეში...

— სამი წუთი დარჩა, ბატონო კომისარო, სახლ-კარი მენგრევა!

— კაფეში შევიდეთ და იქ განვაგრძოთ საუბარი... ან კინოში შევსულიყავით.

— კინოში?

სერაფს ერთმა აზრმა გაუნათა გონება: სუჰეილს იმ ფილმზე წაიყვანს, განგსტერი რომ გამოსწორდა.

— რა ვიცი, შეიძლება? დედამ არ იცის.

— აქედან დაურეკეთ და უთხარით, კინო რომ დამთავრდება. მე თვითონ ჩავებარებ თქვენს თავს დედათქვენს.

ამ ბოლო ფრაზამ სერაფს იმედის შუქი ჩაუყენა გულში.

* * *

ხალხი ნელ-ნელა დაიშალა, გზა გაიხსნა. ტრანსპორტი უწყვეტ ნაკადად წამოვიდა. კალენდერი, რომელიც თავისი ფორნით მეზობელ ქუჩაზე გადაეყვანათ, კედლის ძირას მიმდგარიყო და შარდავდა.

ართინ მარგუსიანის მუდარამ, როგორც იქნა, გული მოუღბო კომისარს.

— შენც რა აურზაური ატეხე?! წადი, დარეკე და გაათავე. იცოდე, მოკლედ მოჭერი.

წინ ართინი, უკან პოლიციელები და კომისარი ეცნენ ჯიხურს.

მაგრამ იქ სერაფს უკვე ჩაებლუჯა ყურმილი და დედამისს ელაპარაკებოდა.

ართინი ბარემ კი გამოგლეჯდა ქალიშვილს ყურმილს და თავის ნომერს აკრეფდა, მაგრამ რა ექნა სუპეილ ერბილისათვის, რომელიც კედელივით აღმართულიყო მის წინ და უდროოდ დროს გამოჩენილ დაუბატიებელ სტუმარს გაბრაზებულ ბულასავით უბრალებდა თვალებს.

ართინმა სხვა ტელეფონის მოძებნა დააპირა, მაგრამ კომისარმა მასთან ერთად ჯიხურიდან ჯიხურში სირბილი თავისი ღირსების შელახვად მიიჩნია.

— აბა, წამო ახლავე. შენს მეტი საქმე აღარა მაქვს?!

ერთხელ კიდევ შეევედრა ართინი, ერთხელ კიდევ მოლბა კომისარი, მაგრამ სერაფი ისევ ელაპარაკებოდა დედამისს. სხვა გზა არ იყო, მიაშურეს მეორე ჯიხურს, რომელიც იქიდან თითქმის ორასი მეტრით იყო დაშორებული, მაგრამ მარგუსიანმა ზუმერის სუსტი ხმის მეტი ვერა გაიგონა რა. საათზე დაიხედა, ზუსტად ოთხის თხუთმეტი წუთი იყო. პირი გააღო. უნდოდა ეთქვა — გათავდაო, მაგრამ მხოლოდ სტვენა აღმოხდა. ისეთი სტვენა, თითქოს დიდ წნევის ქვეშ მოქცეული ორთქლი გამოუშვესო და მეორედ დაკარგა გრძნობა ამ ნახევარი საათის განმავლობაში.

შიშპანეზე, საღაც ეს ამბავი მოხდა, ნოემბერი იდგა. სან-პოლოში კი იმავე თვის იმავე დღეს, განედების სხვადასხვაობის გამო, გაზაფხული ბატონობდა. გარდა ამისა, შიშპანეზე, ცენტრალური ბანკის წინ საათი 18 საათსა და 30 წუთს უჩვენებდა, მაშინ, როცა „ლორენცო და ვაჟიშვილის“ ფირმის კედლის ელექტროსაათზე იმავე მიზეზის გამო 13 საათი და 30 წუთი იყო.

მაგრამ იმ დღეს საოცრად ემთხვეოდა ერთმანეთს სტამბოლისა და სან-პაულოს ამინდი: იქაც დილიდან თქორავდა, რაც მოხუც ლორენცოზე ძალიან ცუდად მოქმედებდა. ლოგინიდან მხარის საშინელი ტკივილი აჰყვა. ტკივილი მარჯვენა ბეჭის ქვეშ იწყებოდა. ორად იყოფოდა, ერთი ნაწილი კისრისკენ მიდიოდა, მეორე მარცხენა მხარს უვლიდა და იდაყვამდე აღწევდა.

ლორენცომ მინერალური წყალი დაისხა. ექიმმა ურჩია, ტყვი-
ლების დროს სალიცილის აბები და ბეკომპლექსი მიიღო. მართა-
ლია, ამ წამლების შემდეგ ტყვილები ცოტათი უყუჩდებოდა, მაგ-
რამ ოფლად იღვრებოდა ხოლმე.

მეორე ოთახში ტყვიამფრქვევივით კაკანებდა საბეჭდი მანქანა.
სევირა მარონო ლორენცომ ცხვირსახოცი ამოიღო, დაცვარულ
შუბლზე გადაისვა და მინის ტიხარს იქით გასძახა:

— ეი, პედრო, რა ისმის სტამბოლიდან?

მის ვაჟს, პედროს თავი ხელებში ჩაერგო და არგენტინელ მო-
ცეკვავე კონჩიტა მონტენეგროზე ფიქრობდა. ეს ქალი წუხელ ბარში
ენახა და დღესაც თვალწინ ედგა მისი ხორბლისფერი ფეხები. საწე-
რი მანქანის კაკუნშიც ესმოდა იმ ტრომბონის ხმა, სოლოდ რომ
ასრულებდა რუმბას: „კუმბან, კუმბან, კომპან-ჩერო, ჩერო“.

— შენ გეუბნები, პედრო, გძინავს?

— რა ბრძანეთ?

— კიდევ არ მოსულა მარგუსიანის დეპეშა?

— არა, მამა.

— ეტყობა, ცუდად აქვს საქმე. მეტი რა ვქნათ, ისედაც ბოლო
წუთებში ოცი პროცენტით გაავაიფეთ. ნამდვილად სძინავთ იმ
ობრებს! სად ჯანდაბაში გავგზავნო ახლა ამოდენა საქონელი? დამ-
რჩა და ეგ არის.

ტყუილად არ წუხდა მოხუცი ლორენცო. გემებს უზომო ყავა
მოეტანათ და გემმისადგომის ქვეშ, საწყობებში ცლიდნენ.

საბეჭდი მანქანა გაჩერდა. წუთით სიჩუმე ჩამოვარდა. ისმოდა,
როგორ სკდებოდა ჭიქაში ჩარჩენილი მინერალური წყლიდან ამო-
სული გაზის ბუშტები.

ლორენცომ წყალი გადაჰკრა და ახლა ფიქრებში წასული ცარი-
ელ ჭიქას ხელში ატრიალებდა.

პედრო წამოდგა, მამას მიუახლოვდა:

— გახსოვთ, ჰამბურგიდან ვინმე ალიოს მორგენროტმა სამსახუ-
რი რომ შემოგვთავაზა. მაშინ არ მიიღეთ, რადგან ნისიად იწყებდა
საქმეს, თუმცა მყარი გარანტია კი ჰქონდა. ეგებ, მისტერ მარგუ-
სიანის პარტია მისთვის გაგვეგზავნა?

მოხუცმა ლორენცომ შვილს შეხედა:

— ბრავო, ეს კარგი მოიფიქრე.

— ერთი კიდეც, მამა, შენი ქირიმე, ერთი კიდეც! — ეხვეწებოდა მამას პატარა ჰელგა.

ალოის მორგენროტს გაზეთ „ფრანკფურტენ ცაიტუნგის“ ძველი ნომრებიდან ბავშვისთვის ოთხი იალქნიანი ნავე გაეკეთებინა. ახლაც, შვილის თხოვნით, კიდეც დახია ძველი გაზეთის კომერციული განცხადებების გვერდი. რასაც ახლა კაცი ამ გაცრეცილ ფურცელს გამორჩებოდა, დიდი, დიდი, ორი იალქნიანი ნავე ყოფილიყო.

ჰელგას გვირილისფერი თმა შუბლზე ჩამოშლოდა, ნავეებს უშვებდა ზღვაში, რომლის მაგივრობასაც ბავშვის ფანტაზიაში იატაკზე დაფენილი დახეული ნოხი ეწეოდა.

„კიდეც კარგი, ჰელგა სხვა ბავშვებივით არ გიყდება ფაიფურის თოჯინებზე“, — ფიქრობდა მორგენროტი.

დანაწარმული რადიომიმღებიდან სმეტანას „გაყიდული საცოლეს“ უვერტურა ისმოდა.

ალოის მორგენროტმა უკანასკნელი ნავე გააკეთა, ნოხზე დადო და ფანჯარასთან მივიდა.

წინა დამით გადაუღებლად თოვდა. თოვლს დაეფარა ჰამბურგის ნანგრევები. მორგენროტმა დიდხანს უყურა მათ შორის აღმართულ ბლოკით ნაგებ მაღალ შენობებს. ყოველთვის, როცა ახალ ნაგებობებს უყურებდა, გულში იმედის მსგავსი სითბო ეღვრებოდა ხოლმე. მისი ცხოვრებაც ამ ნანგრევებს ჰგავდა და სწამდა, ადრე თუ გვიან, მათზეც აღიმართებოდა ახალი შენობა. მისი ცხოვრების ხე ახალ ყლორტებს ამოიყრიდა, დადგებოდა დრო და მის წამებასაც მოედებოდა ბოლო, უეჭველად მოედებოდა. აკი ბიბლიაშიც წერია: „ყოველივე ქამი დანერგვად და ქამი აღმოფხვრად დანერგულისა, ქამი წყლულებად და ქამი კურნებად, ქამი დარღვევად და ქამი შენებად, ქამი ტირილად და ქამი სიცილად, ქამი გოდებად და ქამი განცხრომად“.

— დედა როდის მოვა? — აწუწუნდა პატარა ჰელგა.

— საცაა მოვა.

ფრაუ მორგენროტი ცოტა ხნის წინ ბაზარში წასულიყო. ალოის მორგენროტის მეუღლე ჰამბურგის მკვიდრთაგანი იყო, თვითონ კი, ორმოცდაათი წლის წინათ ჩეხოსლოვაკიიდან გადმოსახლებუ-

ლი ებრაელის შვილს — ჯერაც ვერ მოენანიებინა ეს ცოდვა! ჯერ იყო და დამთხვეული ჰიტლერი, მერე — მეორე მსოფლიო ომის საშინელებანი, ქვეყნიდან ქვეყანაში სირბილი, უფულობა, რომელმაც საკუთარი ოქროს კბილებიც კი გააყიდვინა. ავადმყოფობა, შიმშილი, გაჭირვება. დამთავრდა ომი, დაბრუნდა ჰამბურგში და რა დახვდა? მართალია, გადაურჩა ზოგიერთი თავისი მეგობრის ხვედრს და არ ჩაუყრია ძვლები საკონცენტრაციო ბანაკში. ცოცხალია, მაგრამ წელში გაწყვიტა უმუშევრობამ. აბა, ერთი, კაპიტალი ჰქონდეს. ბევრი არა, ცოტა, სულ რაღაც ოცი ათასი მარკა. ნახვდით, როგორ შემოაბრუნებდა წაღმა თავის საქმეს! მაგრამ კაპიტალი არ ჰქონდა და კომისიონერობაც ამიტომ გადაწყვიტა. ახლა დღე ისე არ გავა, თავიდან ბოლომდე არ ჩაიკითხოს გაზეთის ის გვერდი, რომელზედაც კომერციული განცხადებები იბეჭდება. კითხულობს ყველა გაზეთს, რაც მისთვის ნაცნობ ენებზე გამოდის. მერე მიუჯდება ნაჭირავებ საბეჭდ მანქანას და ქვეყნის ოთხივე კუთხით უგზავნის წერილებს სავაჭრო ფირმებს: თავის სამსახურს სთავაზობს.

კარზე დააკაკუნეს.

— დედა მოვიდა, დედა მოვიდა! — ტაში შემოჰკრა ჰელგამ.

მაგრამ ფრთხილად მორგენროტს გასაღები ჰქონდა და რატომ უნდა დაეკაკუნებინა? ალოის მორგენროტმა კარი გააღო და ფოსტალიონს შეეჩეხა.

- გამარჯობათ, ბატონო მორგენროტ.
- გავიმარჯოთ.
- დეპეშა ბრაზილიიდან.
- რას ბრძანებთ?!

მორგენროტი ჯერ მთლად გაფითრდა. შემდეგ ერთბაშად გაწითლდა. საჩქაროდ ჩაიკითხა დეპეშა. თვალებს არ დაუჯერა. მეორედ წაიკითხა, მესამედ.

— ძლივს! — წამოიძახა გახარებულმა და ფოსტალიონს სამახარობლოდ ნახევარმარკიანი მიაჩეჩა.

ფოსტალიონს ალოის მორგენროტისაგან ერთი ფენინგიც კი არ ახსოვდა და ახლა იფიქრა, საწყალი, ჰკუთხე გადასულაო.

მორგენროტს კი გულში ჩაეკრა თავისი გოგონა და ცრემლების ფრქვევით ეუბნებოდა:

— ახლა კი გიყიდი თოჯინებს, ჰელგა, ყველაზე ძვირფას თოჯინებს. მითხარი, შვილო, ხომ გინდა თოჯინა? აი, ისეთი, თვალურბნ რომ ხუჭავს და ტირის.

*
*
*

შიშპანეზე ნოემბრის წვრილი წვიმა ცრიდა. ჰაერში გამდგარ ნესტის სუნს საკვამურებიდან ამოსული ბოლის სუნი ერეოდა. დღესაც, როგორც ორი დღის წინათ, ქუჩა სველი იყო და ფეხი ცურავდა. ოღონდ ახლა აღმოსავლეთის ქარი ქროდა და არა სამხრეთისა.

კალენდერი დილიდანვე უგუნებოდ გამოიყურებოდა. დარბაისლური ნაბიჯით ჩამოდოდა შიშპანეზე და მძიმედ მოაგორებდა ნაგვით პირთამდე სავსე ფორანს. უეცრად კვლავ დაინახა საკუთარი თავი. ამჯერად უკვე იმ გზისპირა სარკეში, რომელიც ის-ის იყო დაეყენებინა მუნიციპალიტეტს შიშპანეს მოსახვევში.

დაინახა, უეჭველია, ერთნახევარჯერ დიდად, ვიდრე სინამდვილეში იყო (ანუ ვიდრე ჩვენ ვხედავთ), მაგრამ მაინც არ დაუჭიხვინია...

ღიახ, არ დაუჭიხვინია.

აქ კვლავ შეიძლება გაჩნდეს ორი მოსაზრება:

ა) კალენდერმა იფიქრა, „ჩემს სიცოცხლეში ერთხელ ჩავიხედე სარკეში და მაშინაც მეორედ მოსვლა დატრიალდა. გავივლი ჩემთვის, რაც არის, არის. ღირს კია ჩემი სიფათის დანახვა?“

თუ ეს ვერსია სწორია, უნდა ვირწმუნოთ, რომ ცხენებს ადამიანებისა და მაღალი განვითარების მაიმუნების მსგავსად, მწარე გამოცდილება გაკვეთილად გამოადგებათ ხოლმე, მათაც შესწევთ უნარი, გასდონ ლოგიკური ხიდი წარსულსა და აწმყოს შორის.

ბ) ან არა და, — რაც ჭკუასთან უფრო ახლოსაა, ეგებ, სულაც ჩხუბი გადახდა მუნიციპალიტეტის საჯინბოში ადგილისათვის? კარგად ველარ გამოიძინა, დღეს ცუდ ხასიათზე იყო, ამიტომ ჭიხვინი და აურზაურის ატეხა დაეზარა.

მოკლედ, არ დაიჭიხვინა და ეს ფაქტი ფიზიოლოგიური მიზეზებითაც ისევე სარწმუნოდ შეიძლება აიხსნას, როგორც ფსიქოლოგიურით..

რომელი ვერსიაც არ უნდა მივიღოთ, მთავარი მანკის არის,
რომ კალენდერს არ დაუჭიხვინია.

ალმაცერად შეხედა თავის გამოსახულებას, იბრუნა პირი და
ისეთი სიღარბისლითა და მედიდურობით განაგრძო გზა, როგო-
რიც მის ასაკს შეეფერებოდა.

ბანქოს დასტაში

ბანქოს დასტაში ყველაზე ძალიან ის ქალაღი მიყვარს, ზედ რომ The Jolly Jocker აწერია და ქარაფშუტა, ცოტათი ჯამბაზი თუ გრძნეული, მაგრამ მხიარული, სიცოცხლით სავსე, სიმპათიური ყმაწვილი ახატია. რა საწყენია, რომ ჯოკერს, ქანასთას, ქუმქანსა და რემის გარდა არც ერთ თამაშში არ იყენებენ. არადა, როგორ ელფერს, დინამიურობასა და ხალისს შესძენდა მათ!

Jolly Jocker იქით იყოს და, დასტაში ყველაზე პატივცემული ქალაღები ხომ ტუზებია, თუმცა მე ისინი სულაც არ მეპიტნავებიან და ამის გამხელა არც მეთაკილება. ალბათ, იმიტომ, რომ ტუზი არასოდეს ვყოფილვარ და არც ვიქნები.

რაც მართალია მართალია, ოთხივე ტუზს მეფური თვითკმაყოფილება და ფადიშაური ქედმაღლობა მოსავს. ზოგიერთ დასტაში ხომ ისე იფხორებიან, ნულარ იტყვიან.

ყვავის ტუზს უბედურების მომასწავებელი რაღაც ახლავს. თქმა არ უნდა, მისი სასახლის კარზე არაერთი შავზნელი ინტრიგა იხლართება. ვინ იცის, იმავე სასახლის მიწისქვეშა დილეგებში ყოველნამ რამდენი თავი გორდება მიწაზე.

ჯვრის ტუზი ბიზანტიის უფლისწული მგონია.

ამათზე მეტად ჩვენ გულის ტუზი გვენათესავება. იგი ნამდვილად ოსმანთა დინასტიის წარმომადგენელია.

აბა, კარგად დააკვირდით აგურის ტუზს, თუ ნამდვილი სელჩუკი სულთანი არ იყოს! — ნატიფი, მოხდენილი, თავაზიანი. თითქოს ჯიბრზე, სწორედ მისთვის დაუტყუებებით სახელმწიფო დამლა. თუმცა ეს დამლა ვერას აკლებს მის დიდებულ იერს. პირიქით, კდემასა და მომხიბველობას მატებს.

სურათებიანი ქალაღებიდან — ყველას აგურის ქალი მირჩენია. ხორცსავსე, თეთრი გოგონაა. უნივერსიტეტს ვინ ჩივის, საშუალო სკოლა ძლივძლივობით დაამთავრა. ლიცეუმზეც კი არ უფიქრია, მაგრამ სხვა სიკეთე აქვს — იცის ჭრა-კერვა, ქარგვა, ქსოვა: მოკლედ, ძალიან მარჯვეა, მთელი ოჯახია და ის. მართალია, გოგო-

ობაში უბნის ბიჭებთან მიმოწერა ჰქონდა, მაგრამ რა მოხდა? ბავშვი ვური თავქარიანობა იყო. აი, თუ გათხოვდა, უბადლო ცოლი იქნებოდა. დარწმუნებული ვარ, ქმარს ბრძნული მუსაიფით თავს არ შეაწყენს. ეგეც არ იყოს, ასეთი ქალები კარგი დედები დგებიან ხოლმე. მეტი რაღა გინდათ?

თუ ამ ქალს შეერთავთ, თქვენი ცოლისძმა, აგურის ვალეტი იქნება — ზრდილი, თავაზიანი და მოკრძალებული ყმაწვილი. მათი მამა, აგურის პაპა, კეთილი, გულლია კაცია. კარგი ანეგდოტები იცის და, როცა ჰყვება, ყველაზე მეტს თვითონ იცინის. თუ ძალიან გამხიარულდა, მოსაუბრეს მხარზეც დაჰკრავს ხოლმე ხელს. უბრალო, ალალი ხალხია. სწორედ ასეთ ოჯახში მინდა დასიძება.

რაც შეეხება ჯვრის ქალს, უფრთხილდით! მისგან ათასი ვერაგობაა მოსალოდნელი. ასეთი წყნარი და გულუბრყვილო რომ ჩანს, არ მოტყუვდეთ! ნეტავ იცოდეთ, რა თვალთმაქცია, რა კახპაა! ქალადზე რომ ხედავთ, ეს მისი საზეიმო პოზია. ამ უცოდველი კრავის გამომეტყველებას მაშინ იღებს, როცა სურათის გადასაღებად მიდის, ანდა კვირა დღეს, ეკლესიაში როცა მობრძანდება.

ისე კი, უბნის ჭორებს თუ დავუჯერებთ, თურმე რაღას არა კადრულობს ყვავის ვალეტთან. უცხო ხალხში კი თავი ისე უჭირავს, თითქო ბუზიც არ აფრენოდეს.

ჯვრის ვალეტმა მშვენივრად იცის თავისი დის კაი ქალობა, მაგრამ ხმას არ იღებს. სამაგიეროდ დაც ყომარის ვალებს უხდის და არ ამხელს, როცა მას შინიდან რაღაც-რაღაცეები გააქვს და ყიდის. მათი მამაც კარგი ძაღლია. ამდროული კაცი ისევე ავხორცობს და ყომარბაზობს. ერთი დღეც არ ყოფილა ფხიზელი.

მოკლედ, ერთმანეთს ვერაფერს წამოსძახებენ.

გულები არისტოკრატთა ოჯახია. კარგი ცხოვრება აქვთ გამოვლილი. მერე რა, რომ ახლა, ცოტა არ იყოს, დაქვეითდნენ! მათ მამას დიპლომატის პოსტი ეკავა. თუ არ ვცდები, კონსულიც კი იყო. ძველებური, სტამბოლური — მაღალფარდოვანი და გართიმული თურქულით მუსაიფობს. ძიძებისა და მადმუაზელების ხელში განებივრებული მისი ასული ხუთი წელია, ინგლისური ფილოლოგიის ფაკულტეტზე სწავლობს და ჯერაც არ დაუმთავრებია. ვერც დაამთავრებს. დილიდან დაღამებამდე საბაყლოში ჰა-ჰა-ჰა-ჰა, ჰი-ჰი-ჰი-ჰი-ს უნდება, საღამოს კი ყმაწვილებთან ერთად კინოში დაბრძანდება შეიღისნახევრიან სეანსზე. მისი ძმისას თუ იკითხავთ, ერ-

თი შეწვით, მეორე წასცხეთ -- ისიც ფერებაში გაზრდილი, ჩიტის რძით გამოკვებილი ფუნთულა, უწვერული, გოგოსავით ლამაზი ბიჭია. საუკეთესო სასწავლებლებში მიაბარეს, მაგრამ არ ისწავლა. ახლა ვიღაც გზასაცდენილ ტიპებს გადაჰყრია. ღმერთმა იცის, იქნებ ჰერონისაც ეწვეა. ისეთი ამღვრეული თვალებით იყურება, კარგი დღე არ უნდა ადგეს.

ასეთ კეთილშობილ მამას რომ ასეთი უგვანო შვილი გამოუვა, ძალიან საწყენია, ძალიან საწყენი.

ყვავეები ერთი სომხური ოჯახია. გედიქფაშაში¹ ცხოვრობენ. მამა კათოლიკე მღვდელია. ხავერდოვანი ბას-ბარიტონი აქვს. ვაჟი მაჰმუდფაშაში² გალანტერიით ვაჭრობს. ზემოთ მოგახსენეთ მისი და ჯვრის ქალის ოინები. უფროსი და -- ყვავის ქალი -- შავგვრემანი, შავთვალწარბა ქალია. საკმაოდ ტემპერამენტიანია და ლამაზი, მაგრამ რა გამოვიდა, სულ ლოცვა-ვედრებაშია, მეტისმეტად ღვთისმშობსავია. გულზე ჯვარი ჰკიდია, ერთი წუთით არ იშორებს. რომ გაიგოს თავისი ძმისა და ჯვრის ქალის ამბავი, სირცხვილით დაიწვეება. ისეთი „წმინდანია“, ოღნავ ეროტიკული სიზმარი რომ ნახოს, უთენია აბაზანას მიიღებს, განიწმინდება, დაითრგუნავს ხორცს და ცოდვების მოსანანიებლად ლოცვად დადგება. არცთუ ახალგაზრდაა, ორმოცი-ორმოცდახუთი წლისა იქნება. ელოდება ბედს -- ვინმე სერიოზულ, ღირსეულ კაცს. ღმერთმა ხელი მოუმართოს³.

სურათებიანი ქალაქების შემდეგ პირველად ათიანები და ცხრიანები უნდა ვახსენოთ. ესურათო ქალაქთაგან მხოლოდ მათ აქვთ მნიშვნელოვან თამაშებში მონაწილეობის უპირატესობა. სწორედ ამიტომ აწერია მათ გარეგნობას გულუბრყვილო მედიდურობა და ბრიყვული ამპარტავენება. ამიტომაც, მოლით, მათ მღაბიოთაგან დაწინაურებული ვეზირები ვუწოდოთ.

ცხრიანებს რაღას ვეტყვოდით?

ესენი იმასაც სჯერდებიან, რომ არისტოკრატ ქალაქებს ემსა-

¹ სტამბოლის უბანი.

² სტამბოლის უბანი.

³ ყვავის ქალს ლიტერატურაში სახელი აქვს გატეხილი; -- თავაშეგებული, გაქნილი, ოჯახების დამანგრეველი ქალიაო, მაგრამ ნუ დაიჯერებთ, ცილის წაშებაა. თუ მისი სათნო სახის მიხედვით იმსჯელებთ და ყურადღებას არ მიაქცევთ იმას, რომ ჩვენს ქალაქლებზე მისი ნომერი ჯვრის ნომერს ემთხვევა, უამველად დამეთანხმებით. (ავტორის შენიშვნა).

ხურებიან. არისტოკრატი ქალაქები ცხრიანებს დიდად არად მი-
იჩნევენ, მაგრამ თავიანთთან თამაშის ნებას აძლევენ და ამით სხვა
ქალაქებისაგან გამოარჩევენ. ჰოდა, მართალი ვიქნებით, თუ
ცხრიანებს სასახლის კარისკაცებად ან მსახურებად ჩავთვლით.
ისინიც ხომ თავს მიწამდე იხრიან თავიანთი ბატონების წინაშე,
ხალხს კი სასახლის რიკულებს მიღმიდან ცხვირბზვეკით გადმოჰყუ-
რებენ.

დაბოლოს, ჯერი მიდგება ექვსიანებსა და მათ მომდევნო ქა-
ლაქლებზე. დიდებულ ბეზიქსა და პოკერზე რომ აღარაფერი
ვთქვათ, ისინი ისეთ უბადრუკ თამაშშიც კი არ მონაწილეობენ,
როგორც მზარეულობანაა. უმწეონი და საცოდავნი თამაშს შო-
რიდან უთვალთვალევენ. მეტყვეთ, ფინაქლსა და ქანასთაში ხომ
თამაშობენო. მერედა, ამას თამაში ეთქმის? ეს უბედურები იშვია-
თად თუ შემოიძურწებიან ბრწყინვალე კოზირების საჯირითო მოე-
დანზე და მაშინაც სხვებს ფეხებში ედებიან, ხელს უშლიან, ყველა
თავში უტყაპუნებს, მუჯლუგუნებს სთავაზობს.

ასეთ მონაწილეობას, სათამაშო მაგიდის მწვანე მაუღზე მხარ-
თედოზე წამოწოლას ვამჯობინებდი. ერთი სიტყვეთ, ეს ქალაქე-
ბი ბანქოს დასტის პარიები¹. მათ არსებობას ერთი მიზანი აქვს—
სხვა ქალაქებს ზემოთ ასასვლელ საფეხურებად გამოადგნენ. თუ
ქვედა საფეხური არ იქნა, ზედა საიდან იქნება?

ყოველთვის მაწუხებდა ექვსიანებისა და მათი მომდევნო ქა-
ლაქების ასეთი უნუგეშო მდგომარეობა. ესეც არ იყოს, ქალაქ-
დის დასტაში გამეფებული ეს ფეოდალური თვითნებობა როგორ
შევაგუოთ ადამიანის უფლებათა დეკლარაციას?

ჰოდა, ბანქოს სპეციალისტად როცა ვითვლებოდი, ცვდილობდი,
გამომეგონებინა ახალი თამაში, რომელიც ამ ქალაქებს პარიების
მდგომარეობიდან იხსნიდა, თანასწორუფლებიანობას მიანიჭებდა,
ამით ბანქოს დასტას აიძულებდა, აპყოლოდა ჩვენი ეპოქის დე-
მოკრატიულ ფეხის ხმას. ვფიქრობდი, ისეთ თამაშს უნდა მივაგნო,
რომელშიც ტუზები თავიანთ ქეშმარიტ მნიშვნელობამდე — ერ-
თიანებამდე დავლენ, ხუთიანები შეძლებენ ქალების გაქრას, ოთხია-
ნები — ვალეტებისას და რომელიმე საცოდავი სამიანი ოთხივე პა-
პას წამოიკიდებს-მეთქი.

¹ პარიი — ინდოეთის ერთ-ერთი უდაბლესი კასტის ადამიანი, მოკლებუ-
ლი ყოველგვარ ადამიანურ უფლებას.

მაგრამ არაფერი გამოვიდა, ბატონებო.

ტუზების ყალბი ამპარტაენობა — აქაოდა, ჩვენა ვართ, ვართ, ვართ, ვართ, პაპების მედიდური იერი, რომელსაც მათ აძლევს გრძელი წვერი, კვერთხი და ნაჯახი, შიშის ზარსა სცემს ამ უხეირო, ცინგილიან, მოღეულ ქალაქებს. საცოდავები ხელის აღმართვას ვეღარ ბედავენ.

რაც გინდათ დაარქვით ამას — თავდაცვის, სიმხდალისა თუ სიმდაბლის კომპლექსი, მაგრამ ვერაფერს ხდებიან — ხელიდან არ გამოუდით.

რა დღესაც ამაში დავრწმუნდი, იმ დღიდან უარი ვთქვი ახალ თამაშობაზე, ძველებზეც ხელი ავიღე. ახლა პასიანსლა ვშლი. ისიც იმიტომ, რომ იქ ყველა ქალაქი თანასწორუფლებიანია.

ა უ კ ც ი ო ნ ი

თითქმის არც ერთ გამოფენა-ბაზრობას არ ვაკლდები, — სურათების იქნება, ქანდაკების, კერამიკის თუ ხელსაქმის ნიმუშებისა. თქვენ გგონიათ, ვყიდულობ რამეს? — როგორ გეკადრებათ! მხოლოდ მივდივარ, გულმოდგინედ შევჩერებივარ გასაყიდად გაზადებულ ნივთებს და სიბრაღულით გული მეთუთქება ხოლმე. განსაკუთრებით უკვე გაყიდული ნივთების დანახვაზე მიკვდება გული. ცალკე რომ გადასდებენ სურათს, ნოხს, ლარნაკს და თანაც მყიდველის მისამართს მიაკიდებენ, აქაო და სხვა აღარავინ მოხიბლოსო, ბოლბა მახრჩობს. მე თუ მკითხავთ, ნაყიდ ნივთზე საკუთარი იარლიყის მიკერება, ვისიც არ უნდა იყოს იგი — ადვოკატის, ინჟინრის, მოიჯარადრის, ექიმისა თუ ვაჭრის — მეტისმეტი პატივმოყვარეობაა. თითქოს უნდათ გითხრან: „ამ ლარნაკს ხედავ, ჩემი სადარბაზო ბარათის გვერდით რომ დევს, ის მე ვიყიდე, ძმაო, მე, მშენებლობის მოიჯარადრემ, მავანმა და მავანმა, ჩემი მისამართი ბარათის მარცხენა კუთხეში წერია: აიასფაშა, გუნურის სახლის ესა და ეს სართული, ჩემი ტელეფონის ნომერია ოთხმოცდაცხრამეტი-ათას ცხრაას ოთხმოცდათექვსმეტი. ლარნაკი უკვე ჩემია, წავიდვ შინ და რომელი ყვავილიც მომეპრიანება, იმას ჩავდებ. უკვე ჩემია და ძალიანაც რომ მოინდომო, ველარ იყიდი, ეფენდი, ინანე და იწყევლე თავ-ბედი“.

აი, ის ლარნაკიც გაიყიდა და მე დარდით აღარა ვარ: „რატომ ადრე არ მოვედი, რატომ არ ვიყიდე, ვიდრე სხვა დაეპატრონებოდა? აკი კიდევ დავაპირე, და მერე რატომღა გადავიფიქრე? ახლა იმ ღვთის გლახამ იყიდა და შენ იწუხე, რამდენიც გენებოს.“ **3**

არადა, გუშინწინ გვერდით რომ ჩავუარე, ჯერ კიდევ უპატრონო იყო და ამიტომ ზედაც არ შევხედე. არც მის სილამაზეს მოვუხიბლივარ და არც სხვა რამ ღირსებას. თუმცა, რომ მომწონებოდა, მაინც არ დავაცხრებოდი. ვიტყვოდი, აქ არა დგას? როცა მინდა, ვიყიდი, რა მეჩქარება-მეთქი. გამოფენის პატრონიც მაძალეზდა: დამიჯერე, ძმაო, იყიდე, საცოდაობა იქნება, ისეთ ვინმეს

ჩაუვარდეს ხელში, ამის ყადრი არ გაეგებოდესო. საბრალო ლარნაკი თითქოს მოუთმენლად ელოდა, როდის ვიციდლი მაგრამ რაკი მაძალებდნენ, თავპატიეს ვიდედლი, ათას სისულელეს ვიმიზეზებდლი: „ცოტათი გახუნებულია, თანაც ნაპირები დაშაშრული აქვს, როგორც კი წყალს ჩავასხამ, საღებავი დასკდება და ასძვრება, გამოუწვავია, ერთ-ორ წელიწადში ლაქიც აღარ შერჩება“.

იმ ლარნაკს რომ აქებდნენ და ისიც მუდარით შემომჩერებოდა — „ნურავის დაუთმობ ჩემს თავსო“, დრო ვიხელთე და იქაურობას გავეცალე. გუნებაში თავიც ვიმართლე: „მაინც ვერ ვიციდლი, თვის ბოლოა და ფული არა მაქვს“.

გაუმარჯოს თავისუფლებას!

კარგი ერთი, დაანებე თავიო, — მეტყვით, მაგრამ შემძლია? იცის კია იმ მყიდველმა ლარნაკის ყადრი? — ვწუხვარ ჩემთვის. შესაფერ ადგილზე მაინც დადგამდეს. ნახეთ, ნახეთ, ხელში დაქერაც ვერ მოუხერხებია. ისე უჭირავს, როგორც წერა-კითხვის უცოდინარს გაზეთი. საბრალო ლარნაკი! სადაც არ უნდა დადგას, ყველგან ზედმეტი გამოჩნდება. მერე როგორი სიფრიფანაა, ბროლივით არის. ის ოხერი რას მოუვლის? ისედაც ბზარი ჰქონდა და ახლასულაც გატყდება და ეგ არის!

მე რომ მეყიდა, ციმციმ წავილებლი. საწერ მაგიდაზე დავდგამდლი. თვალისჩინივით მოვუვლიდი. შიგ ყვავილებს არ გამოვლევიდი.

ერთი ხელის გაწვდენა და ლარნაკი ჩემი იქნებოდა, მაგრამ ნებით ვაქციე ზურგი და სხვას დავუთმე. ახლა კი ისეთი გრძნობა მაქვს, თითქოს ძალით წამართვესო.

ჰოდა, ჩემი ხასიათის კაცისათვის აუქციონზე უფრო ნერვების ამშლელი სხვა რა იქნება?

რა არის აუქციონი? რა და — გულის ხეთქა, როცა ვილაც ასწევს ფასს. ასწევს და, თუ უცებ ვერ გადაწყვიტე, თვალსა და ხელს შუა აგაცლის საქონელს. იქნებ, ეს მაკავებდა, რომ აქამდე არ მიმიღია მონაწილეობა აუქციონში.

საერთოდ შურიანი არა ვარ. გოეთეს უბრძანებია, სხვათა უბედურების გაზიარებას ბევრი არა უნდა რა, საქმე ის არის, სხვი-

სი ბედნიერება გახარებდესო; ჩემს ნაცნობ-მეგობრებს რომ ჰკითხოთ, უეჭველად გეტყვიან, რომ მე ყველაზე გულწრფელად და სულელურად მიხარია სხვების სიხარული. სწორედ სულელურად. ამქვეყნად, სადაც ყველა ერთმანეთს მტრობს, ლაფში სვრის, მახეს უვებს და თვალებს უბრმავებს, ჩემს საქციელს სისულელეც ეთქმის და უფრო მეტიც.

მაგრამ სულ სხვაა აუქციონი. მე თითქოს მხოლოდ აუქციონისათვისა. მაქვს შემონახული ჩემს საქმიანობაში, ჩემს ცხოვრებაში გამოუყენებელი შურის მთელი მარაგი. ეს გრძნობა შური არც არის, მაგრამ სხვა, უფრო შესაფერი სახელი არ მოგვეპოვება და ამიტომ ვარქმევ შურს. შური ხომ ეგოიზმის შედეგია. მე კი საკუთარი თავი არც მახსოვს, ეგ არის, რომ უღირსი კაცის ხელში ჩავარდნილი ნივთი მენანება. გაგაგებინეთ, რისი თქმა მინდოდა? — მგონი, ვერა, მაგრამ მაინც გავაგრძელოთ ჩვენი მოთხრობა.

მოზრდილ დარბაზში ფეხის მოსანაცვლებელი ადგილიც კი არ იყო. ოფლად ვიდვრებოდით, თუმცა გარეთ საქმაოდ გრილოდა:

აუქციონერი სკამზე შემდგარიყო და გაჰყვიროდა:

— ნომერი 77, ბანქოს სათამაშო მაგიდა ოთხი რბილი სავარძლით! მთლიანად პლასტიკატისა! ფასი ას თხუთმეტი ლირა, ვიწყებთ ასი ლირიდან!

მიმოვიხედე. ესენი ყველანი მდიდრები ჩანან: ბეწვის საყელოიან პალტოებში გამოწყობილი ბატონები, ქურჭიანი ქალბატონები, ახლადდაქორწინებულები და დანიშნულები — ოჯახის შექმნა რომ დაუპირებიათ.

ნეტა, მე რაღას გავრეულვარ ამათში?

გვერდით კარგად ჩაცმული, ასე, ორმოცდაათი წლის ქალარა კაცი მიდგას, პირში ჩიბუხი გაუჩრია და ისე გამოიყურება, ინგლისელი ლორდი გეგონებათ. დროდადრო ისე გადმომხედავს, როგორც ლუქს კაიუტაში მოკალათებული ბატონი გემბანის მგზავრს. თვალებით მეუბნება:

— ვინ ხარ, ვის დაჰკარგვიხარ, რისთვის მოსულხარ, ადრე რატომ არ შემხვედრიხარ აქ? რამდენი გაქვს ჯიბეში? გეტყობა, მყიდ-

ველი არაფრისა ხარ. ალბათ, კვირის გაზეთში განცხადება წაიკითხე და იფიქრე, ეს აუქციონი რაღააო, ადექი და მოხვედი. მოსვლით კი მოსულხარ, მაგრამ წვერი ველარ გაიპარსე? დღევანდელ დღეს წვერგაუპარსაობა გაგონილა? აი, ევროპაში კვირა დღეს სულ უბრალო მუშაკ კი ზრუნავს თავის გარეგნობაზე. შენი ბედი, რომ ბევრი ხალხია და ვერა ვხედავ, როგორი ფეხსაცმელები გაცვია. ალბათ, ძველი და გაუწმენდავი. ისე, დარცხენილი კი ჩანხარ. კარგი, რაკი მოხვედი, დარჩი, ათვლიერე აქაურობა. რაო, რაკ იკითხე? მე ვინა ვარ? ამას ჩემი თამბაქოს სურნელება უნდა გეუბნებოდეს. ამ თამბაქოს ინგლისში განსაკუთრებული წესით ამზადებენ — შიგ თაფლსა და ღვინოს ურევენ. გრძნობ, როგორი სურნელოვანია? ჰო, მართლა, ეს ჩიბუხი ლივერპულში ოთხ გირვანქა სტერლინგად ვიყიდე. მაშ რა გეგონა? ყველა კაცს რაიმე ხელობა აქვს. ჩვენი ხელობაც ფულის შოვნა და კეთილი ცხოვრებაა. შენ ერთი მოფილოსოფოსო ყმაწვილი იქნები. იცოდე, შენისთანები არ მეპიტნავენ. ფულის შოვნის შნო არა გაქვს და თავს იმით ინუგეშებ, რომ ფულიანებს დასცინი და ზიზლით უყურებ. თავად რომ ჭკუა-გონება სიტყვის ჯამბაზობაზე არ გაგეფლანგა და მომგებიან საქმეს მოჰკიდებოდი, კვირა დღეს ასეთი სიფათით არ გამოგვეცხადებოდი აქ. ერთი მითხარი, თუ შეგიძლია განასხვავო ერთმანეთისაგან Wilhelm Kempff-ისა და Giesecking-ის დაკრული Waldsfein-Sonat-ი? მე კი შემიძლია. შენ იცი, რომ როსტბიფს სულ სხვა გემო აქვს, როცა ვერცხლის დანა-ჩანგლით შეექცევი? აბა, რა განსხვავებაა კალვადოსსა და ბრენდის შორის? ანდა, „კადილაკი“ უკეთესი მანქანაა თუ „როლს-როისი?“ ხედავ? განზრახ გაძლევ იოლ შეკითხვებს, მაგრამ შენ მაინც ვერა მპასუხობ. ცხოვრების თავი და ბოლო კი სწორედ ამ მცირე ნიუანსებშია, სწორედ იმაშია, რომ განასხვავო მათი raffinement¹. მე ასეთ რამეებზე განსაკუთრებულ Fingerspitzengeföhle² მაქვს. ვატყობ, ჩემი ნათქვამისაც ბევრი ვერა გაიგე.

— მშვენივრად გავიგე. მართალი ხარ. არიან ადამიანები, რომელთაც სწორედ შენისთანა მილიონერები ეჯავრებათ — განათლებულები და დახვეწილები, რომ იციან, როგორ ჩაატანონ გემო ცხოვ-

¹ დახვეწილობა. (ფრ.).

² ალღო. (გერმ.).

რებას. თორემ სხვებს გულგრილად უყურებენ. „მერე რა, რომ მილიონერია, მაინც ხეპრეაო“, ფიქრობენ.

მაგრამ ნუ გეშინია, ჩემო გაევრობელებულო მეგობარო, მე არც განათლებული მილიონერი მეჯავრება და არც გაუნათლებელი.

ამასობაში კი აუქციონერი, რომელსაც სახელად ფორთოხალი რქმეფია, გაპყვირის:

— ნომერი 78! ამერიკული ტექნიკის საოცრება! მონტგომერის მარკის ავტომატური დივან-საწოლი სათადარიგო ლეიბებით. 800 ლირა ღირს. 700 ლირიდან ვიწყებთ!

— შვიდასი!

— ათი!

— თხუთმეტი!

— ოცი!

— შვიდას ოცი!

— ოცდაათი!

— ორმოცი!

— ათ-ათი მოვეუმატოთ, ბატონებო, სწრაფად, სწრაფად!

— ორმოცდაათი!

— სამოცი!

— შვიდას სამოცს ვიძლევი!

— ოთხმოცდაათი!

— აი, ყოჩაღ!

— ოთხმოცდათხუთმეტი!

— ას ათი!

— რვაას ათზე ვართ!

— რვაას ოცდახუთი!

— ოცდაათი!

— ოცდათხუთმეტი!

— რვაას ოცდათხუთმეტი! მონტგომერის სავარძელი... იშლება...

საწოლადაც გამოიყენება.

— რვაას ორმოცი!

— სამოცი იყოს!

— სამოცდაათი, ოპ, შენა ხარ, გამარჯობა, ალბერტ ბეი!

— გაგიმარჯოს.

— სამოცდათხუთმეტი!

— ოთხმოცი!

— ოთხმოცდაათი!

— ოთხმოცდათხუთმეტი! როგორა ხარ, ჰაფიზ?

— კარგად, შენა?

— ცხრაასი!

— ცხრაას ათი! — იყვირა ვიღაც მსუქანმა თმააბურძგნილმა კაცმა.

— ცხრაას ათი, კიდევ ხომ არავინ მიუმატებს.

— ცხრაას ათი, ერთი! ცხრაას ათი, ორი! ვყიდი! ვყიდი! ჰიქმეთ ბეი, თქვენ ხომ არ ინებებთ?

ჰიქმეთ ბეი, ეს ინგლისელი ლორდი ყოფილა, ჩემს მეზობლად თაფლიან თამბაქოს რომ ეწეოდა. ყველა მას მიაჩერდა.

— გნებავთ, ჰიქმეთ ბეი? ვყი...

ჰიქმეთ ბეიმ უსიტყვოდ შეათამაშა მარცხენა წარბი. ამით ანიშნა, ასწიე ფასიო.

— ცხრაას ოცი!

ამჯერად ყველა თმააბურძგნილ კაცს მიაჩერდა, ისიც სულ გაიფოფრა:

— ცხრაას ოცდაათი! — იყვირა რაც ძალი და ღონე ჰქონდა.

აუქციონერმა ჰიქმეთ ბეის გადახედა. მანაც ისევ შეათამაშა მარცხენა წარბი: „აუწიე!“

— ორმოცი! — ყვირის აუქციონერი და ისე უხარია, თითქო თავად მოემატებინოს ფასი.

— ორმოცდაათი! — ყვირის თმააბურძგნილი, თან მამლის ბიბილოსავით წითლდება. ჰიქმეთ ბეი მარცხენა წარბს ათამაშებს.

— სამოცი! — აცხადებს აუქციონერი.

თმააბურძგნილს ნერვები ღალატობს. ძლივს იკავენს თავს და კბილებშუა კრის:

— გაუშვი, წაიღოს!

მონტგომერის სავარძელი ჰიქმეთ ბეის დარჩა. ეტყობა, გამოცდილი კაცია — როგორ მშვიდად გადაიტანა ბრძოლა, როცა თმააბურძგნილი ნერვიულობისაგან მთლად გალურჯდა, როგორ სათითაოდ ჩამოიცილა მეტოქეები და პირისპირ დარჩა იმასთან, ვინც ყველაზე მეტად შეეპყრო გამარჯვების წყურვილს. როგორ თვალელებში შესჩერებოდნენ აუქციონერები. მისი მეტოქე რომ მთელი ძალ-ღონით იჭაჭებოდა, ჰიქმეთ ბეი ოდნავ ათამაშებდა მარცხენა წარბს და ისე ანიშნებდა „აუწიე“, „ადი“. არც მერე გამოუხატავს

აღტაცება ან სიამაყე, როცა გაიმარჯვა. გულგრილად ჩაუთვალა ფორთოხალს სამასი ლირა. მერე რაღაც უჩუჩუღღღ და წავიდა-თურმე, ამ სავარძლის საყიდლად ყოფილა მოსული.

ჰიქმეთ ბეი აქაურობის ხშირი სტუმარი უნდა იყოს. მას სახელით მიმართავენ, იციან რა უნდა, რა არა.

დაკვირვებული ვარ: აუქციონში სწორედ ასეთი უხმაურო, თავის თავში დარწმუნებული ადამიანები იმარჯვებენ. მათ კარგად იციან, რა იყიდონ და რამდენი გადაიხადონ.

ერთბაშად თვალი მოვკარი ვიღაც ფუნთუშა ქალს, რომელიც ჩემს პირდაპირ კედელთან იდგა და იღიმებოდა. მგონი, მე მიღიმის. მგონი კი არა, ნამდვილად. ჰიქმეთ ბეი რომ აქ იყოს, ვიფიქრებდი, ეს ღიმილი მას ეკუთვნის-მეთქი. მოვბრუნდი, ჩემს უკან მდგომნი შევათვალეირე. ისინი სულაც ვერავის ამჩნევენ. ქალს ჩემს საქციელზე გაეცინა და მომესალმა. სალამზე ვუპასუხე და... დმერთო ჩემო! ახლალა ვიცანი, ის არის, ნამდვილად ის არის! სალაჯაქში რომ ვცხოვრობდი, ჩემს დიასახლისს ერთი გოგონა ჰყავდა. ფაჰრუნისა, ნურუნისა თუ რაღაც ამდაგვარი ერქვა. აი, თურმე, კაცს პირველი შეყვარებულის სახელიც კი ავიწყდება! ერთხელ კიდევ შევხვდი ათი წლის წინათ. ჰაი, გიდი, როგორი წერწეტა გოგო იყო. ახლა მთლად კასრს არ დამსგავსებია?!

ჩამოვსხდებოდით ხოლმე ნავმისადგომის კიდეზე და ერთმანეთს სენტემენტალურ ლექსებს ვუკითხავდით. მეოცნებე გოგონა იყო.

— მინდა, ჩემი ქმარი ავადმყოფი იყოს, მე სასთუმალთან ვუჭდე და ვუვლიდო, — იტყოდა ხოლმე. ნეტავი მართლა ავად რომ გაუხდეს ქმარი, ერთ ჰიქა წყალს მაინც თუ მიაწვდის ეს ქალი?, თუმცა ამის ქმარიც ავად იოლად არ გახდება, ალბათ, ისიც ლოყებ-ლაყლაყა და მომღიმარი კაცია. ფაჰრუნისას ხელებზე ეტყობა, რომ დიდი ჯაფა არ უნდა ადგეს. ნამდვილად მზარეული ჰყავთ. იქნებ, სულაც რესტორანში სადილობენ.

ჩემი ფუნთუშა სატრფო ისევ მიღიმის. ასეთი ჰყვლეთა რომ არ იყოს, უეჭველად მომიახლოვდებოდა. გვერდით ყმაწვილი ქალი უდგას. რაღაცას მანიშნებს მასზე. ნახეთ, თუ მისი ქალიშვილი არ იყოს! ათი წლის წინათ რომ შემხვდა, პატარა გოგონა ახლდა. ეჰ, კაცი თურმე მაშინ მიხვდება, რომ დაბერდა, როცა პირველი სატრფოს გასათხოვარ ასულს იხილავს!

ჩემმა ყოფილმა სატრფომ თავისი ქალიშვილი ჩემკენ მოახედა. მანაც ყურადღებით შემათვალისწინებდა და თავაზიანად გამიღიმა ფაქრუნისა მრავალმნიშვნელოვნად მიყურებს. ორმოცსამი წელი იქნება, მაგრამ მის თვალებს ძველებური სხივი ისევ შემორჩენია.

თვალებით ვესაუბრებით ერთმანეთს?

— გახსოვს?

— რა დამავიწყებს.

— აი, შე...

— არც შენ იყავი ნაკლები, ჩემო ფაქრუნისა.

ფაქრუნისას ცალი თვალი მტვერსასრუტისკენ უჭირავს — ეშინია, მისი გაყიდვა არ გამოეპაროს.

უკვე ძალიან ვნანობ. რაღა მაინცდამაინც დღეს ვაჩ ვწერგაუპარსავი და მოუწესრიგებელი. აი, შევხვდი თუ არა ძველ სატრფოს! შეიძლება, კაცი მართლაც ისვენებს, როცა თავისუფლად აცვია. წვერს გაიპარსავს თუ არა, ესეც მისი ნებაა, მაგრამ იქ, სადაც მოსალოდნელია ძველ სატრფოსთან შეხვედრა, უეჭველად გამოწყობილი უნდა მივიდეს. თუნდაც იმისათვის, რომ სატრფოს ლამაზ მოგონებებს ჩრდილი არ მიაყენოს, წარსული სანანებლად არ გაუხადოს. მის ქმარზე უკეთესად თუ არა, უარესად მაინც არ უნდა ეცვას, თმაქალარა, მოხუცი და ჯანგატეხილი არ უნდა ჩანდეს. სიბრაალულს არ უნდა იწვევდეს.

ფაქრუნისას, რასაკვირველია, ვებრალები. ეპ, ეს კაცებო, ფიქრობს გუნებაში ჩემი ქალაქაქელი მშვენიერი, დახეთ, რა უსაქმურად დაეხეტება, რას დამსგავსებია, წვერიც მოუშვია. მე რომ შევერთე, გზაზე დავაყენებდი, ავად თუ გახდებოდა, მოვუვლიდი (აკი გითხარით, სულ ავადმყოფის მოვლას ნატრობდა), არადა, ამის ამ დღეში ჩაგდება ჩემი ბრალიც უნდა იყოს. ალბათ, სხვას რომ გავყევი, იმიტომ აიყარა ცხოვრებაზე გული.

თავის ასულს ჩემზე რაღაცას ეუბნება. ასულიც იცინის. დედა კი ხელით მანიშნებს, „ნახე, ჩემი შვილი, საცაა ჩემსიმაღლე გახდებოა“.

— ღმერთმა გაჩუქოს, ჯეირანივითაა, შენი შვილია!

— ოპ, შე ყბედო, შენა — მპასუხოვნ მისი თვალები და ისევ მტვერსასრუტს უბრუნდებიან.

— ერთი! — ამბობს ჩემი სალაქაქელი სატრფო.

— ასოცი, — ამბობს აუქციონერი და ჩემი სატრფოც მაშინვე უმატებს:

— ერთი.

— ას ოცდახუთი.

— ერთი, — კვლავ ყვირის ფაპრუნისა.

ესეც ტაქტიკაა. მაგრამ ჰიქმეთ ბეისთან სად მოვა. არც მასავით ათ-ათს უმატებს, არც წარბებით ანიშნებს — ყვირის, რაც შეუძლია. ისე, კარგა ძუნწი ჩანს. უცებ გამოაცხადა:

— არა ვყიდულობ, წაიღონ.

ახლა სხვები უმატებენ:

— ას სამოცდათხუთმეტი!

— ოთხმოცი!

— ოთხმოცდახუთი!

— ოთხმოცდაათი!

ერთბაშად კვლავ ჩაერია:

— ერთი!

აკი აღარ ვყიდულობო? თავი მოაჩვენა, ვითომ აღარ მინდაო, და მეტოქეებს სიქა გააცალა. ესეც საქმის ცოდნაა.

ასე იყო თუ ისე, მტვერსასრუტი მას დარჩა, ყოჩაღ, ფაპრუნისა! ესეც ჰიქმეთ ბეისნაირი მყიდველი ყოფილა — მტკიცე გადაწყვეტილების პატრონი. მერე რა, რომ სხვადასხვა მეთოდებით ხელმძღვანელობენ. მთავარი შედეგია.

ფაპრუნისამ ჩანთა გახსნა და ბე გადაიხადა. თან აქეთ-იქით მიმოიხედა, აბა, თუ მიყურებენო. სწორედ რომ ვალის¹ ცოლია. აღმოსავლეთის რომელიღაც პროვინციის ვალის ცოლი. მის ამპარტავნობას ოდნავადაც ვერ ანელებს ვერც ყალბთვლიანი ბეჭედი და ვერც ყურებში გაყრილი იაფფასიანი საყურეები.

აუქციონერი სკამიდან ჩამოხტა. უკვე შეიძლება მეორე ოთახში გასვლა. იქ მცირეგაბარტიანი ავეჯი გაიყიდება.

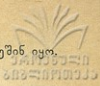
— რა მოულოდნელი შეხვედრაა!

— მართლაც.

— რა ხანია, ერთმანეთი არ გვინახავს.

— ათი წელი, საერთოდ კი თხუთმეტი წელი იქნება, რაც აღარ შეგხვედრივართ.

¹ ვ ა ლ ი — თურქეთში პროვინციის (ვილაიეთის) მმართველი.

— რას მეუბნები! ეჰ, როგორ მიდის დრო! თითქოს გუშინ იყო.

— მაშ!

— კიდევ წერთ ლექსებს?

— რას ბრძანებთ, რალა დროს ლექსებია.

— იქნებ, შთაგონების წყარო დაგიშრათ, — მკითხა ფაპრუნისამ და თან პომადით მოთხუპნული კბილები გამოაჩინა.

ესეც ჩემი შთაგონების წყარო!

— ალბათ.

დავაპირე დამემატებინა, — რაკი გნახეთ, ალბათ, ისევ დავიწყებ-მეთქი ლექსების წერას, მაგრამ გათხოვილ ქალს, თანაც ამხელა ქალიშვილის დედას ვეღარ გავუბედე.

ქალიშვილმა კი ამასობაში ვილაც ნაცნობი ნახა და მხიარული მუსაიფი გაუბა. ეტყობა, ახლანდელი გოგონებივით, ესეც გვარიანი ქარაფშუტაა.

— დადიხართ ჩვენს მხარეში? — მკითხა ფაპრუნისამ.

— არა, მას შემდეგ აღარ ვყოფილვარ.

ჩემდაუნებურად ხმაში ინტიმური ტონი გავუერიე.

— რატომ? — მკითხა მან და ხელოვნური წამწამებით დაშშვენებული თვალები მოწკურა. ჰგონია, მეტს ვეღარ გავუძლებ — მივეუხვდი ნაფიქრს.

ახლა საჭიროა ამოვიოხრო და იმავე ტონით ვთქვა: „არ ვიცი“. ასეც მოვიქცევი.

— ალბათ, ძველ მოგონებებთან დაბრუნებისა მეშინია.

აი, კიდევ ერთი ნაწყვეტი სამამულო კინოფილმიდან. მაგრამ ფაპრუნისას გული აუჩუყდა. ისე აუჩუყდა, რომ...

— გამოგიტყდებით, მეც ხანდახან ამასვე ვგრძნობ.

შემეშინდა, არ დაიწყოს ახლა გულის გადაშლა-მეთქი. მივხვდი, რომ დრო იყო ამ სენტიმენტალურ საუბარში მტვერსასრუტი ჩამერთო.

— ძალიან იაფად კი ჩაიგდეთ ხელში მტვერსასრუტი.

ფაპრუნისა უცებ გამოერკვა.

— გასულ კვირას ბევრად იაფად გაიყიდა. ისე, ცოტათი მომატყუეს, მაგრამ რას იზამ, გენაცვალე. ამერიკელებმაც გვარიანად ისწავლეს ბაზრის კურსი. წინათ აქ რა ნივთებს არ წააწყდებოდით!

ეტყობა, ფაპრუნისასაც არ აკლია გამოცდილება. ვინ იცის, შე-

იძლება აქ იაფად ყიდულობს და სხვაგან ძვირად ყიდის. უზოგი მოხერხებული ქალი ამასაც არ ერიდება. მგონი, მიხვდა, რაც გავიფიქრე.

— ფუსუნს ვათხოვებთ, — მითხრა ჩემმა სალაჯაქელმა სატრფომ, — რაღაც-რაღაცეებს ვუშვადებთ. მაცივარს ვეძებ. აქ იყო, მაგრამ ნახმარი. ნიზამეთინი ამბობს, ახალი ვიყიდოთო, მაგრამ ისე გაძვირდა, რომ... რაღაც თუნუქის ყუთია და ცეცხლის ფასი ადევს. მე ძველი მირჩევნია. თქვენ რას ყიდულობთ?

— მე? მე ლერწმის ხის... ჰო, ერთი გარნიტურია ლერწმის ხისა. ვიფიქრე, ვნახავ-მეთქი.

სად მე და სად ლერწმის ხის გარნიტური! მაგრამ იმ წუთში ჩემს ღირსებას ასეთი ტყუილი სჭირდებოდა. უფრო სწორად, ჩემსას ისე არა, როგორც ფაპრუნისას ღირსებას, დიახ, სწორედ ფაპრუნისას ღირსებას.

— მაგრამ არ მომეწონა, — სხვა გზა არ იყო, ასე უნდა დამემთავრებინა უკვე ნათქვამი ფრაზა.

— მართალი ხართ, — მიპასუხა ჩემმა ფუნთუშმა სატრფომ, — დიდი არაფერია. მეც არ მომეწონა. გასულ კვირას ინჟინერმა ილჰამი ბეიმ და მისმა ცოლმა ძალიან ლამაზი ბამბუქის გარნიტური იყიდეს. სხვას არაფერს ყიდულობთ?

— არ ვიცი, ვფიქრობ.

თვის ბოლომდე ათი დღეა და ჯიბეში სამოცდათერთმეტი ლირა მიდევს. აბა, მე რისი მყიდველი ვარ!

მაგრამ განა შეიძლება, ხელცარიელი წავიდე იქიდან, სადაც მე ფაპრუნისას და მის ქალიშვილს წვერგაუპარსავი და მოუწესრიგებელი შევხვდი? ქალს, რომელსაც თხუთმეტი წლის წინათ ვუყვარდი, მე ვერ ვეჩვენებდი უსაქმურ ავარად, ამერიკულ აუქციონზე კვირა დღეს დროის მოსაკლავად რომ მოსულა.

მაგრამ რა ვიყილო, რა?

მე ვერ ვიყიდი „რევერის“ მარკის რადიოლას, რომელიც ორიათას შვიდასი ლირა ღირს. ვერც „გიბსონის“ შეიდფეხა მაცივარს 2500 ლირად, ვერც ორიათას ლირიან საწერ მაგიდას და ვერც სამფეხა სავარძელს 1500 ლირად; ვერც გასაშლელ დივან-საწოლს, ათასი ლირა რომ ღირს; ვერც ვერცხლის დანა-ჩანგალს, ბროლის ქიქებს და სევრის ფაიფურის სადილის სერვიზს ვიყიდი.

დიდი-დიდი კლასიკური მუსიკის ერთი-ორი ფირფიტის ან რამ-

დენიმე წიგნის ყიდვა შეეძლო. ამ ნივთების პატრონი ამერიკელია, თანაც საქმოსანი. მის ბიბლიოთეკაში უქველად იქნება დედის ქენიგის წიგნები. დავუკრავ ფირფიტებს და ვისწავლო, როგორ გავარჩიო ერთმანეთისაგან Wilhelm Kempff-ი და Giesecking-ი, გადავშლი წიგნებს და თავიდან მოვიშორებ ტვინის ჭყლეტას, ვისწავლი, როგორ მოვახმარო ჭკუა-გონება სარფიან საქმეს, რომ გავმდიდრდე და ერთი წლის თავზე აქ გასართობად კი არ მოვიდე, არამედ მონტგომერის სავარძლის, ბამბუკის გარნიტურის, მატისის მიბაძვით დახატული სურათების საყიდლად.

ღიახ, რამე უნდა ვიღონო, უნდა გავერიო აუქციონში და ვიყიდო რამე, რაზეც ფული მეყოფა. მაგრამ ამ დროს ყური მოვკარი, რომ ფირფიტები ბითუმად გაიყიდებოდა, ასე რომ, მისი ყიდვის იმედიც გადამიწყდა.

დაიწყეს წიგნების გაყიდვა.

ფორთოხალმა გამოაცხადა:

— ლიტრეს ხუთტომიანი ლექსიკონის ბოლო გამოცემა! სამოცი ლირა ღირს. ორმოცდაათიდან ვიწყებთ!

კარგა ხანია ლიტრეს ლექსიკონს ვეძებ. ახლა ვიყიდი და ერთი გასროლით ორ ჩიტს მოვკლავ.

— ორმოცდათხუთმეტ! — დავიძახე. ჩემი ხმა ჩვეულებრივზე ძლიერი მომეჩვენა. ყველამ მე შემომხედა. ხუმრობა საქმეა? აქამდე ჩუმი იდგა და ახლა რამხელა იყვირა. ცუდად ჩაცმული კია, მაგრამ რას გაიგებ! ზოგჯერ სწორედ ასეთი შეუმჩნეველი გარეგნობის ადამიანები არიან, გაფრენილ წეროს თვალს რომ გამოსთხრიან ხოლმე. ნეტა ვინ არის? მდიდარი არ უნდა იყოს. ფულიანი თუა, წელან რომ სამი ათას ცხრაას ლირად სასადილო ოთახის გარნიტური გაიყიდა, ის ვერ იყიდა? რას ჩააცვიდა ამ ლექსიკონს, ლამაზი მაინც იყოს. ვითომ ანტიკვარული რამეა? ნამდვილად ბუკინისტი იქნება.

— იძლევიან ორმოცდათხუთმეტ ლირას: ღირს სამოცი, ხუთტომიანი ლექსიკონი!

— სამოცდახუთი!

გავონდებათ, კინოფილმებში რომ არის ხოლმე — ვინმე ბევრ ფულს მოიგებს, დაიხვავებს წინ და უცებ გამოაცხადებს, ერთ მილიონ ფრანკს ჩამოვდივარო, კაცები შურით უყურებენ, ქალები — ალტაცებით. მეც აქეთ-იქით არ ვიხედები, მაგრამ ვგრძნობ, რომ

მიყურებენ. ერთი წამით ფუნთუშა სატრფოს სიყვარულით გამთბარი მზერაც დავიჭირე და კვლავ გავაბით თვალებით საუბარი.

— პოეზიის ინტერესი აღარ შეგრჩენია, მაგრამ, გეტყობა, ლექსიკონები ძველებურად გიტაცებს.

— რა ვქნა, ჩემო ფაპრუნისა, რაც შენ წახვედი, სხვა რაღა დამრჩენია?

— სამოცდაათი! — დაიძახა ამ დროს ვილაცამ. თითქოს პატარა პიქმეთ ბეიდ ვიქეცი. აუქციონერმა ჩემი სახელი არ იცის, მაგრამ ფასის ყოველ მომატებაზე მეც ისე მომჩერებია, როგორც პიქმეთ ბეის მისჩერებოდა ხოლმე. მის თვალში მე პიქმეთ ბეი ვარ და იმედს ვერ გავუცრუებ:

— სამოცდაათერთმეტი!

— თორმეტი.

— ცამეტი.

— თხუთმეტი! — დავიძახე მე.

— ოთხმოცი! — დავიძახე მე.

— ოთხმოცი! — გაიმეორა აუქციონერმა, თან მოწიწებით გადმოხედა.

— ოთხმოცი! ვყიდი! ვყიდი! გავ... — და სიტყვა შუაზე გააწყვეტინეს.

— ოთხმოცდაათი! — დაიძახა ვილაცამ უკანა რიგებიდან. ყველანი მისკენ შებრუნდნენ. ეს იყო ერთი ჰაჯი აღასავით კაცი, რომელიც გაზეთსაც კი ვერ წაიკითხავდა ხეირიანად. ლექსიკონი რაში უნდოდა, მაგრამ დაინახა, ფასს ვუწევდით და იფიქრა, რამე ანტიკვარული ნივთი არ იყოს და ხელიდან არ წამივიდესო.

მთელი ჩემი ცხოვრება ასეა: — ვყიდი! ვყიდი! — ყვირის აუქციონერი და ის არის უნდა დაიძახოს გავყიდეო, რომ ვისიმე უხეში ხმა შეაწყვეტინებს: ოთხმოცდაათი! და პირში ჩალაგამოვლებული ვრჩები. ყველა ბედნიერს მისჩერებია. ისიც, თუმცა წერა-კითხვა არ იცის, თვალსა და ხელს შუა მაცლის წიგნებს, რომლებზედაც წლები მიოცნებია და რომლებიც უკვე ჩემად დამიგულებია. წაიღებს, მაგრამ განა წასაკითხავად უნდა? არა, ხან კარს დაუღებს, ხან იატაკზე ერთმანეთზე დაალაგებს და ზედ შედგება, რომ თაროს მისწვდეს.

ჩემი ფუნთუშა სატრფო და მისი ქალიშვილი გვერდით მიდგანან. ძალზე დამწუხრებულები არიან.

მაბატე, ფაპრუნისა, ორმოცდაათი ლირა რომ კიდევ მქონოდა, უეჭველად ვიყიდდი. სამოც ლირიან ლექსიკონში ორასსამოცსაც გადავიხდიდი, ოღონდ შენ გაგხარებოდა. მაგრამ რას იზამ, თვის ბოლოა.

ლიტრეს ხუთტომიანი ლექსიკონი კი ხელიდან ხელში გადავიდა და ჰაჯი აღას დაკოჲრილ თითებში მოხვდა, იმანაც წამოიკიდა და წაიღო. სულ ასე შემართება: ვუწევ ფასს, ვუწევ, ბოლოს მაინც ხელცარიელი ვრჩები და რაღა ახლა გავიმარჯვებდი!

უცებ დავშშვიდდი. იქნებ, ჯობდეს კიდევ, უმატო ფასი, უმატო, ბოლოს კი აღარ იყიდო და იმის სეირს უყურო, ვისაც დარჩება. აი, თუნდაც ეს ჩასუქებული ქალი, რომლის თვალში ერთხელ კიდევ დავმარცხდი იმის გამო, რომ წიგნები ვერ ვიყიდე, განა ის ნივთი არ იყო, რომელსაც მე ფასი ავუწიე, ავუწიე და მერე სხვას დავუთმე? ვნანობ? რა სათქმელია! პირიქით, ახლა მეზბრალება კიდევ ის მყიდველი.

ლატაკის თვითდაშშვიდება? სულაც არა. ამ აუქციონზე ყველაზე ბედნიერი კაცი მე ვარ. მდიდარი რომ ვყოფილიყავი და ის წითელი ხის გარნიტური მეყიდა, რა გამოვიდოდა? ბეს გადავიხდიდი და აუქციონის დამთავრებას დაველოდებოდი.

ვთქვათ, ვიყიდე ეს მაგიდა, სკამები, ბუფეტი, მე უკვე გადავიხადე, ფაქტურას ხელი მოვაწერე და ახლა დგას უკვე გაყიდული საქონელი, თან უაზრო მედიდურობით გაგრძობინებს: დამინახე, ვილაც დამეპატრონა, ჩემი მომავალი უკვე განაღდებული მაქვსო.

ღიახ, რომ მეყიდა, ხომ უნდა დამეცადა აუქციონის დამთავრებამდე, მერე ფული გადამეხადა და ჩემი ქონება შინ წამომეღო. მიდი და ეძებე მუშა, საბარგო მანქანა. ისინიც გაიგებენ, რომ გიქირს და მამასისხლად დაგიფასებენ, მერე მანქანა გემით გალმანაპირზე¹ გადაიტანე. მიიტან შინ ავეჯს და ახლა მისი დასადგმელი ადგილი ეძებე. იძულებული გახდები ძველი ავეჯი ჩალის ფასად გადაყარო. ვიდრე ახალ ნივთებს შეეჩვევი, კარგა დრო გავა. თანდათან რამე ნაკლსაც აღმოუჩენ და ერთ შშვენეირ ღღეს კიდევ ინანებ: რა ჩავიდინე, ეს რამ მაყიდინაო.

ახლა კი თავისუფალი ვარ, როცა მინდა, გავალ აქედან და წავალ. ხელები — ჯიბეებში, ფული — ქისაში, არც მუშებთან დავა

¹ სტამბოლს ბოსფორის სრუტე ორ ნაწილად ჰყოფს. ერთი ნაწილიდან მეორეში გემით გადადიან.

და არც შოფრებთან დავიდაარაბა. ჩემი ძველი მაგიდაც კარგად მყოფნის. კაცმა რომ თქვას, ის ბუფეტიც სულ დაფხაჭნილი იყო, ის ტახტი ძალზე ქყეტელა ჩანდა. არც საწერი მაგიდა იყო დიდი ბედენა. ლიტრეს ლექსიკონსაც ყდა შემოხეული ჰქონდა.

იმის გამო, რომ არასოდეს არაფერი მიყიდიდა და არც არა დამიბევებია რა, ახლა ნებისმიერი ნივთის ყიდვა შემძლია, თავისუფალი არჩევანის უფლება მაქვს და იმათზე ბედნიერი ვარ, ვინც უკვე აირჩია.

ამ ფიქრებში რომ ვიყავი, ერთბაშად მივხვდი — დღემდე არც ერთ აუქციონში არ გავრეულვარ რამის ყიდვის დიდი სურვილით, არასოდეს დამიწყია ბრძოლა მტკიცე გადაწყვეტილებით — უეჭველად გამემარჯვა.

ახლა კი ნათლად დავრწმუნდი, თუ მოვინდომებდი, კიდევაც ვიყიდდი, ფასს ავუწევდი, ვითვალთმაქცებდი, მაგრამ მაინც ვიყიდდი. მე კი მხოლოდ ფასის მომატებას ვჯერდები, არაფერს ვყიდულობ და აუქციონზე გასართობად მოსული უსაქმური ვარ, თუმცა ყველაფერს ხელმოცარულობასა და სიღარიბეს ვაბრალებ.

ასე ფასის მომატება-მომატებაში ნივთს რომ ხელიდან ვუშვებ და მერე ვწუხვარ, დღემდე მოვეკიდე კია რამეს სერიოზულად? ერთიც ვნახოთ და, აუქციონერებმაც და მუშტრებმაც პირი შეკრან და საქონელი, რომელსაც ფასი ავუწიე, ხელში შემატოვონ, რას ვიზამ? ვიყიდი, გამეხარდება, თუ შევედავები, როგორ თუ მასხარად მიგდებთ-მეთქი?

უნდა გამოვტყდე, რომ სწორედ ასე მოვიქცევი. ასე არ ავარიდე თავი ლარნაკის ყიდვას, ასე არ ჩამოვიშორე აუქციონერი და მთელი ჩემი სიცოცხლე ასე არ ვიცილებდი ყველა საქონელსა და ყველა აუქციონერს? და ახლა, ცხოვრების შუა გზაზე, შუა გზა რომელია, თითქმის დასასრულს, ერთადერთი ქეშმარიტების შეცნობა მოვახერხე: მე აუქციონში მონაწილე კაცი ვარ და თუ აქამდე რამეზე ხელი მიმიწვდა, მხოლოდ ოდნავ შევხებდევარ, რათა მალევე გამეგდო ხელიდან და თავისუფლება შემენარჩუნებინა.

— ოცდახუთი!

რალაცას ყიდიან. ჩემი სალაჯაქელი სატრფო კვლავ ჩაერია:

— ერთი!

— ოცდაათი!

— ერთი!

— ორმოცი! ორმოცი!

— ერთი!

— ორმოცდახუთი! გნებავთ, ჰაფიზ ბეი?

— რვა! — უპასუხა ჰაფიზ ბეიმ.

— არა ვყიდულობ, — თქვა ფაქრუნისამ, — არა ღირს, წაიღოს!

— ვაძლევ ჰაფიზ ბეის, ორმოცდაშვიდად ვყიდი, ვყიდი, ვყი...

— ორმოცდაათი! — დავიძახე მე. და არც კი ვიცოდი რა იყიდებოდა. ისევ დამიწყეს ყურება. ფაქრუნისაც გაოცებულია. ჰაფიზ ბეი დაიბნა.

— ორმოცდათხუთმეტი!

აუქციონერმა მე გადმომხედა.

— სამოცი! — კვლავ მოვეუმატე.

— სამოცდახუთი!

— სამოცდაათი!

— ოთხმოცი!

აუქციონერი ამყოფს ჩემით. ჰაფიზ ბეი გაჩერდა, სხვა რა გზა ჰქონდა?

ისე სმელინგს არ გახარებია ჯო ლუისის ნოკაუტში ჩაგდება, როგორც მე გამეხარდა ეს გამარჯვება.

— ვყიდი ოთხმოც ლირად! ვყიდი! ვყიდი! ვყიდი! გავ...ყი...დე! გაყიდე, გაყიდე, ბატონო აუქციონერო! და ჩვენც ჩვენს სიცოცხლეში ერთხელ მაინც ვიყიდით რამეს.

ფული გადავიხადე და ჩემი საქონელი მივიღე. თურმე რკინის ფეხებიანი საფერფლე ყოფილა. საფერფლე ავიღე და ფაქრუნისას მორიდებით ვუთხარი:

— თუ შეიძლება, მიიღეთ ეს საჩუქარი თქვენი მშვენიერი ქალიშვილისათვის.

ფაქრუნისას თვალები გაუბრწყინდა:

— როგორ გეკადრებათ!

— გთხოვთ, ნუ გამაწბილებთ.

— ძალიან წუხნდებით, თუმცა თქვენ ხომ ჩემს ქალიშვილს ნათესავად მოხვდებით მამის მხრიდან.

— დედის მხრიდან, — გავუსწორე მე.

პირნაბრუნებ პალტოში გამოხვეული ნაღვლიანი ღიმილით გავეცალე იჭაურობას. დარწმუნებული ვარ, კვლავ მოვალ აუქციონზე და კვლავ არაფერს არ ვიყიდი.

ფ ე ნ ი

ხარაზმა იპსანმა დუშაში გააგორა. ეტყობოდა, მარსს იგებდა და იმიტომ წაუყრუა, როცა მუსლიმმა ფანჯი იაქე გააგორა და „ფანჯი დუო“, თქვა.

— ჩარი გავაგორე, შაში ვითამაშე, ბედმა დამჩაგრა მე, — ჩილილინა კმაყოფილმა იპსანმა.

დაწყებითი სკოლის მასწავლებელს მესუთ ჩაღლაიანს ფეხები გაეჩაჩხა და ეძინა. ცოტა მოშორებით მეყავე სალიპი ჭიდან ჩაციებულ ლიმონათს იღებდა.

თექირს, მეყავის ხატაურა კატას, თავი მოაბეზრა ნარგილეს¹ თუხთუხმა, ისკუპა და ბეითალ ბეის მკერდზე მიახტა. ბეითალ ბეიმ² გაზეთის კითხვა მოათავა. კატას ზურგზე ხელი გადაუსვა, გაზეთი დაეცა და ფიჭრებში წავიდა: „კვლავ მწვავედება საარის პრობლემა... ვერ იქნა და ვერ იცნეს აპირქაფის ნაპირზე ნაპოვნი მკლავებდაჭრილი გვამი. ამ ზამთარშიაც ქვანახშირის ნაკლებობა იქნება, გაზეთი აღარ წაიკითხება, ღმერთმანი, კაცს ხასიათს უფუქებს“.

ამ დროს ჩამავალი მზის სხივებით განათებულ მტვრიან შარავზანზე ჟივილ-ხივილით გაირბინა ბავშვების ჯგუფმა.

ერთი ბიჭი დაწინაურებულიყო და თოკზე გამობმულ რაღაცას მიათრევდა, დანარჩენები უკან მისდევდნენ.

მეყავის კატა მწუნვე ძირს ჩამოხტა და ცარიელ აუზში მიიმალა. მესუთ ჩაღლაიანმა რაღაც ჩაიბურღლუნა და გაიღვიძა. ნარდის მოთამაშეებს არაფერი გაუგიათ.

— ბეითალ ბეი სათვალის ზემოდან ყურადღებით დააკვირდა თოკზე გამობმულ საგანს, დააკვირდა და აყვირებული წამოხტა:

— შეჩერდით, შეჩერდით-მეთქი!

მაგრამ ბავშვები უკვე თვალს მიეფარნენ.

¹ ნ ა რ გ ი ლ ე — აღმოსავლეთის ქვეყნებში გავრცელებული თამბაქოს მოსაწევი მოწყობილობა.

² ბ ე ი — ბატონი, პატივისცემის გამოხატავი მიმართვის ფორმა.

ბეითალ ბეი ახლა ყავახანაში მყოფთ მიუბრუნდა:

— დაიკირეთ! ჩქარა! გააჩერეთ!

— რა მოხდა, ბეი ეფენდი? — იკითხა ჯერ ისევ ბურანში მყოფ-
მა მესუთ ჩაღლაიანმა.

— ფეხი, — ბეითალმა მხოლოდ ამის თქმა მოახერხა. საყელო შეიხსნა, ძარღვებდაბერილი კისერი გაიხალვათა, — ფეხი, ბავშვები ფეხს მიათრევდნენ.

ხარაზმა იჰსანმა და სალიჰმაც თავი ანებეს თამაშს და სმენად იქცნენ. მეყავეს ველრო ხელში შერჩა. გაოცებული მოუბრუნდა ბეითალს:

— რა ფეხი, ბეითალ ბეი?

— კაცის ფეხი.

— როგორ თუ ფეხი?

— როგორ და ისე... ფეხი, კანკში გადაკრილი ფეხი.

— არა, მართლა?!

— ღმერთმანი, ფეხი იყო. ჩემი თვალით დავინახე!

— შერედა, სად უპოვიათ?

— აბა, რა ვიცი?

ხარაზ იჰსანს ეშინოდა, ხელიდან არ წასვლოდა მოსაგები პარტია:

— გენაცვათ! ფეხია და ფეხი იყოს! რა ჩენი საკითხავია, სად იპოვეს. გააგორე, თუ ძმა ხარ, ეგ კამათელი, — მიუბრუნდა მუსლიმს, მაგრამ ის კამათლებს უკვე მაგიდაზე ალაგებდა.

— შოიცა, ასე როგორ იქნება! უნდა გავიგოთ, რისი რა იყო. მართლა კაცის ფეხს მიათრევდნენ? შენ კარგად დაინახე, ბეი ბაბა?¹ ხომ არ მიაშგავსე?

— მე მივამსგავსე? უყურეთ, რას ამბობს! მოჭრილი ფეხის მეტი რა მინახავს ანატომიის ლექციებზე. სწორედ ფეხი იყო, კაცის ფეხი. ქუსლზე თოკი გამოებათ და მიათრევდნენ.

მესუთ ჩაღლაიანი სულმთლად გამოფხიზლდა.

— მაინც სად უნდა ეპოვათ? — იკითხა გაკვირვებულმა.

ბეითალ ბეიმ მაგიდიდან გაზეთი აიღო, ჯიბეში ჩაიღო და მტკიცე გადაწყვეტილება მიიღო:

— პოლიციას უნდა შევატყობინოთ.

¹ ბ ე ი ბ ა ბ ა — სიტყვასიტყვით: ბატონო მამა — პატივისცემის გამოსახტავი შიშართვის ფორმა.

— რა თქვენი საქმეა! — აყვირდა იპსანი — ალბათ, ბავშვებმა სადმე იპოვეს. თვითონ ხომ არ მოაქრიდნენ ვინმეს.

— ეგრე იყოს, მაგრამ უნდა გავიგოთ თუ არა, სად იპოვეს.

— ყველაზე ბოლოს რომ გამოჩნდებოდა, ის ბიჭი ჩვენი მემარწვნის შვილია, — თქვა ყავახანის პატრონმა.

— სად ცხოვრობს?

— არ ვიცი.

— წავიდეთ, ჯერ ის ბიჭი ვიპოვოთ!

მეყავემ ყავახანა შეგირდს ჩააბარა და ყველანი გზას გაუდგნენ. ნარდთან მხოლოდ გაჯიუტებული იპსანი დატოვეს.

ბედზე გზად ინალს შეხედნენ. ინალი მესუთ ჩაღლაიანის მოწაფე იყო. მასწავლებლის დანახვაზე ჯიბეებიდან ხელები ამოიღო და სმენაზე დადგა.

— ახლახან აქ ბავშვებმა ჩაირბინეს, არ შეგხვედრიან?

— შეგხედნენ, მასწავლებლო, ფეხს მიათრევდნენ. ქუსლში გაეხვრიტათ და მიათრევდნენ. კაცის ფეხი იყო.

ბეითალმა ისე შეხედა მუსლიმს, თითქოს ეკითხებოდა, ახლარაღას იტყვიო.

— შენ იცნობ იმ ბავშვებს?

— ვიცნობ, მასწავლებლო. თენექესუბნელები არიან. ფეხბურთს ვთამაშობთ ხოლმე. კინალამ წამოსცდა „ერთხელ თუთაზეც ვიჩხუბეთო“, მაგრამ მასწავლებელი არ გამიწყრესო, გაჩუმება არჩია.

— გაიქეცი პოლიციის განყოფილებაში, ვინმე იქნება და დაუძახე. ჩვენ აქ დაგიცდით.

ინალმა მალე მოიბრინა.

— ვუთხარი, საბრი ეფენდი იყო, IV-ბ-კლასელი ერჯანის მამა. მოდის.

ამ დროს მართლაც მოვიდა IV-ბ-კლასელი ერჯანის მამა. სულს ძლივს ითქვამდა. ასთმა ჰქონდა და სირბილი უჭირდა.

— რა მოხდა, მუალიმ ბეი? ¹ — ჰკითხა მესუთ ჩაღლაიანს, რომელსაც განსაკუთრებული პატივისცემით ეპყრობოდა, როგორც თავისი შვილის მასწავლებელს.

მესუთ ჩაღლაიანმა პოლიციელ საბრი ეფენდის უამბო, რაშიც იყო საქმე.

¹ ბატონო მასწავლაბელო.

— ჯერ ფეხი უნდა ვიპოვოთ, მერე ჩვენება ჩამოვართვათ და პროკურატურას ვაცნობოთ, — გადაწყვიტა საბრი ეფენდიმ, ბინდღებოდა, როცა თენექეს უბანში მივიდნენ. ცივი ქროდა, ვაშლის ხის კენწეროები ირხეოდა. იქვე წუმპეში იხვები ჭყუმპალობდნენ. ისინიც, ხალხის დანახვით დამფრთხალნი, ამო-
ბაჯბაჯდნენ და იქაურობას გაეცალნენ.

პოლიციელმა უბრაღ ჩაუარა მათი დანახვით შეშინებულ ქა-
ლებს. ბავშვები თითქო მიწას ჩაეყლაპა. მხოლოდ ერთ ნანგრევე-
თან ტრიალებდა სამი ფეხშიშველი ბიჭი. ორი ზარს თამაშობდა,
მესამეს კალია დაეჭირა და პირში პაპიროსს აბოლებდა. ბიჭებმა
პოლიციელის დანახვაზე გაქცევა დააპირეს, მაგრამ ველარ მოასწ-
რეს, დაიჭირეს.

— ესენი იყვნენ?

— ერთი ეს იყო, — თქვა ინალმა.

— მემაწვნის შვილიც ამათთან იყო, — თქვა სალიკმა.

— აბა, თქვი, სად არის ფეხი? — შეუტია პოლიციელმა ჭორფ-
ლიან ბიჭს, რომელზეც ინალმა მიუთითა.

ბავშვს შიშისაგან სუნთქვა შეეკრა.

— რომელი ფეხი, ძია?

— კიდევაც რომ კითხულობს?! რომელი და ის, წელან რომ მია-
თრევედით.

— ჩვენ არაფერი გვინახავს, არ ვიცით! — ერთხმად იყვირა სა-
მივე ბიჭმა, მაგრამ როცა ასთმიანმა პოლიციელმა უბრძანა, განყო-
ფილებაში წამოღითო, მაშინვე ალაპარაკდნენ:

— ის ფეხი იბრაჰიმისაა, თვითონ იპოვა, ჩვენ არ გვაძლევს.

— აბა, იბრაჰიმი?

— ქაზიმ უსტას შვილია. ის და მამამისი წელან ქვიშაზე წა-
ვიდნენ.

— რა ქვიშაზე?

— სახლის ასაშენებელ ქვიშაზე.

— რომელ საათზე დაბრუნდებიან?

— საქმეს გააჩნია, შვიდზე, რვაზე, შეიძლება, ცხრის ნახე-
ვარზეც.

— არავინ იცის, სად შეინახა ფეხი?

— ჩვენ რა ვიცით, ძია! თვალისჩინივით უფრთხილდება. არც
ერთს არ გვათამაშებს.

გახდა შვიდი საათი, რვის ნახევარი, რვა, ცხრის ნახევარი. ის იყო პოლიციელმა გაწყრომა დააპირა, რომ იბრაჰიმიც გამოჩნდა თავისი ურმით. გამხდარი ბიჭი იყო. წვრილი თვალები და კკვიანური გამომეტყველება ჰქონდა. ცარიელ ურემში, დიდი ცხენების ფონზე ცეროდენად ჩანდა. მოიჯარადრესა და უსტაბაშს შორის რალაც გაუგებრობა მომხდარიყო და ხელფასის აღება დაჰკვიანებოდათ. მამამისი ბეჭირ უსტას მანქანით სილიფრიში წასულიყო. ურეში კი ამისთვის გამოეტანებინა.

პოლიციელი საფრთხობელასავით აღიმართა ბიჭის წინ.

— აბა, ჩქარა, გამოიტანე ის ფეხი?

იბრაჰიმმა იფიქრა, დაფიციავო, მაგრამ თავისი ამხანაგების დამნაშავე გამოხედვაზე მიხედა, რომ უკვე გაყიდული იყო. საჯინბოში შევიდა, თივასა და ჩვრებში დამალული თიხის ქილიდან ფეხი ამოიღო და პოლიციელს მიართვა.

ეს იყო ბასთურმისფერი ხორცის ნაჭერი. ერთი შეხედვით ვერც მიხვდებოდით, რომ კაცის ფეხი იყო, გადაჭრილ კოჭთან ორი ძვალი გამოჩრილიყო. ალაგ-ალაგ თეთრი ქონის ფენა ჩანდა. თითები გაწვრილებული, გალურჯებული და დანაოჭებული. ქუსლთან გაეხვრიტათ და თოკი გაეყარათ.

— სად იპოვეთ?

— საავადმყოფოს ორმოში, ძია, სანაგვეზე.

— იქ რა გესაქმებოდათ?

— ჩვენ იქ ყოველდღე დავდივართ. წამლის ყუთებსა და სტრეპტომიცინის ბოთლებს ვაგროვებთ. იმ დღეს ესეც ვიპოვე. თულუხჩის ბიჭმა წამგლიჯა ხელიდან. ვიჩხუბეთ, წავართვი და გავიქეცი.

— ეს როდის იყო?

— თხუთმეტი დღე იქნება.

— კარგი, — თქვა კომისარმა — ახლავე ქალაქში გაახვიე. დიახ, მოძებნე ქალაქი. უკეთესი, თუ პერგამენტისა იქნება.

იბრაჰიმის უფროსი და გაიქცა და საიდანღაც მართლაც მოარბენინა პერგამენტის ქალაქი. ეგონა, თუ პერგამენტის ქალაქს იშოვიდა, ძმას ცოტათი მაინც შეუშუბუქებდა სასჯელს.

— აბა, ახლავე დაიშალენით! რა თამაშა ნახეთ! — მიუბრუნდა პოლიციელი საბრი ეფენდი სეირის საყურებლად შეყრილ ხალხს.

იბრაჰიმის და დიდი მზრუნველობით ახვევდა ფეხს. ჩაღლაიანს გოგონა შეეცრდა:

— ალბათ, საჭირო არ იქნება ბავშვის წაყვანა.

მუსლიმი, მეყავე და ბეითალ ბეიცი ამას ფიქრობდნენ. ინალს კი ძალიან უნდოდა, როგორღაც დაესაჯათ იბრაჰიმი.

მესუთ ჩაღლაიანისადმი განსაკუთრებული პატივისცემის მიუხედავად, პოლიციელი უარზე დადგა:

— მოვალეობა მოვალეობაა, ეფენდი. უეჭველად უნდა წამოვიდეს. პროკურატურაში ჩვენებას ჩამოართმევენ.

მუსლიმმა და მესუთ ჩაღლაიანმა იბრაჰიმის და დაამშვიდეს, და აიმედეს, და ყველანი პროკურატურისაკენ მიმავალ გზას დაადგნენ. წინ მიუძლოდათ პოლიციელი, რომელსაც პერგამენტის ქაღალდში გამოხვეული მნიშვნელოვანი ნივთიერი საბუთი მიჰქონდა.

უკვე ბნელოდა პროკურატურაში რომ შევიდნენ. ხმაურით შეაღეს კარი და ოთახში შევიდნენ. მორიგე პროკურორის თანაშემწე ჩიბუხს აბოლებდა, იქვე მაგიდაზე თუთუნით გატენილი ნეილონის ქისა ედო. ხელში ავტოკალამი მოემარჯვებინა და ქვისლს წერილს სწერდა. მათ დანახვაზე გაჯავრდა:

— რა ამბავია, რა აურზაურია! — შემდეგ პოლიციელს მიუბრუნდა — ესენი გავიდნენ, შენ თქვი, რა მოხდა, ოღონდ ჩქარა!

ბეითალ ბეი, მესუთ ჩაღლაიანი, მუსლიმი, სალიპი, ინალი და იბრაჰიმი გარეთ გავიდნენ. ასთმიანმა პოლიციელმა ფეხს ქაღალდი შემოხსნა, პროკურორის თანაშემწეს უჩვენა და რაც იცოდა, თავიდან ბოლომდე უამბო.

პროკურორის თანაშემწემ საათს დახედა.

— კარგი, ახლავე ჩამოართვი ბიჭს ჩვენება!

იბრაჰიმი ოთახში შეიყვანეს. პოლიციელმა მისი ნათქვამი ჩაიწერა. ხელი მოაწერიანეს. ამასობაში პროკურორის თანაშემწემაც დაასრულა ქვისლისათვის გასაგზავნი წერილი. როგორც იქნა, კონვერტიც იპოვა, ჩადო წერილი, დაბეჭდა და წამოიღდა.

— წავედით საავადმყოფოში! — უბრძანა პოლიციელს.

გარეთ გამოვიდნენ. დანარჩენები ისევ კართან იდგნენ. პოლიციელმა და პროკურორის თანაშემწემ უხმოდ ჩაუარეს მათ და ძირს ჩავიდნენ.

თანაშემწის მოტოციკლი ახალი ფოსტის წინ ტროტუარზე იდგა. სწორედ იქ, სადაც დღისით საფოსტო ნიშნების გამყიდველის დახლია ხოლმე გამართული. თანაშემწემ მოტოციკლი ტროტუარიდან ჩამოიყვანა, დაჯდა, პოლიციელი თავისი მნიშვნელოვანი ტვირ-

თით უკან შემოუჯდა. პროკურორის თანაშემწემ გაზის პედალს ფეხი დააჭირა. ძრავა არ ჩაირთო. მეორედ დააჭირა, მესამედ და, როგორც იქნა, აამუშავა. მოტოციკლის ხმამ ღამის სიჩუმე გააპო და ანკარის პროსპექტისაკენ გაქანდა.

მორიგე მთავარ ასისტენტს სათვალე მოეხსნა და პროკურორის თანაშემწეს უსმენდა. იგი ერთი პოეზიით გატაცებული ექიმი იყო. საუბარში ხშირად ურევდა ციტატებს დივანის ლიტერატურიდან¹. ეჭვი არ ეპარებოდა, რომ კალამიც ისევე უჭრიდა, როგორც ლანცეტი. იაპია ქემალს ეთაყვანებოდა და მოცლილობისას მის რობაი-ებზე² ნაზირებებსა³ წერდა. ახლაც წინ ედო ახლადდაწყებული რობაი. ბოლომდე მოისმინა პროკურორის თანაშემწის ნათქვამი. სათვალე მოიხსნა, მინები გაწმინდა, ისევ გაიკეთა და თქვა:

— შეუძლებელია. აქ რაღაც გაუგებრობა უნდა იყოს. მოგეხსენებათ, ბატონო ჩემო, რომ საავადმყოფო ამპუტაციისა და ოპერაციის ნაშთებს ასე არ ყრის, სადაც მოხვდება. არც მენაგვეებსა და ვილაც-ვილაცებს ვატანთ. მათ ერთ ნაწილს საავადმყოფოშივე სწვავენ. ნაწილი კი სანიტარულ ბრიგადას მიაქვს და ისე სპობს, რომ არავინ ნახოს.

— ვაი, სულს! მამ ლუმელში იწვის? რა საშინელებაა, ვინ იცის, როგორ შიშხინებს ხორცი! — გაიფიქრა პოლიციელმა.

პროკურორის თანაშემწე, ისევე, როგორც ყველა მისი კოლეგა, ძალიან მიხვედრილი კაცი იყო:

— ჰმ... მაშინ, შეიძლება, განზრახ დააგდეს, რომ კვალი დაეთვარათ, ვითომდა საავადმყოფოდან არის გადავდებულიო, რასაკვირველია, ამის ჩამდენი აქაურ წესებში ჩახედული არ ყოფილა, — შემდეგ ღიმილით დაუმატა, — როგორც მე.

— როგორც ყველა, — მოკრძალებით გაუსწორა მთავარმა ასისტენტმა და ფეხი, რომელსაც წედანდელს უკან ხელში ატრიალებდა, როგორც იქნა, ტერფზე დააყენა.

ოთახში სიჩუმე ჩამოვარდა. ისმოდა მხოლოდ ვენტელატორის ხმა (საკმაოდ გრილოდა, მაგრამ მაინც ჩართული იყო) და ასთმიანი პოლიციელის ქშენა.

¹ კლასიკური ლიტერატურა.

² ლექსის ფორმა აღმოსავლურ პოეზიაში.

³ რომელიმე დიდი პოეტის მიზაქვით დაწერილი ლექსი.

პროკურორის თანაშემწემ სიგარა საფერფლეში ჩაბერტყა და თქვა:

— ბატონებო, საქმე ისაა, რომ ამ ბოლო დროს კიდურებდაჭრილ გვამებს ვპოულობთ. ვილაც ბოროტმოქმედი თავის მსხვერპლს ხელ-ფეხს სჭრის და ისე ყრის. ალბათ, წაიკითხეთ გაზეთში — გასულ კვირასაც ვიპოვეთ აპირქაფის სანაპიროზე მკლავებდაჭრილი გვამი. შეიძლება, აქაც იმ მხეცის ხელი ერიოს.

მთავარ ასისტენტს, რომელსაც უნდოდა მალე დაბრუნებოდა თავის რობაის, კინალამ წამოცდა „ეს აღარ მაინტერესებსო“, მაგრამ თავი შეიკავა და მის ნაცვლად თქვა: „სავსებით შესაძლებელიაო“, მაგრამ თქვა თუ არა, მაშინვე მიხვდა, რომ ასეთი რამ სწორედაც შეუძლებელი იყო: ფეხს, განსაკუთრებით თითებთან, აშკარად აჩნდა მოლურჯო კვანძები, განგრენოზულ კიდურებს რომ ახასიათებს. ამიტომ და იმიტომაც, რომ ამ დროს ცხელი ყავა შემოიტანეს და ასისტენტს პროკურორის თანაშემწის გულის მოგება უნდოდა, თქვა:

— ყოველი შემთხვევისათვის ერთხელ კიდევ ვაკითხვინებ.

— მაშ, დამდეთ პატივი, ბეი ეფენდი, რასაკვირველია, თუ არ შეწუხდებით.

მთავარ ასისტენტს თმები დასცვენოდა, პროკურორის თანაშემწეს დოცენტი ეგონა და ამიტომ მოკრძალებით ელაპარაკებოდა.

— როგორ გეკადრებათ, რა შეწუხებაა, ჩვენი მოვალეობაცაა, — მთავარმა ასისტენტმა ზარს თითი დააკირა.

— დიდად დამავალბთ.

— რას ბრძანებთ.

— საიმე ხანუმ, თუ შეიძლება, სელმან ბეის დამიძახეთ, — უთხრა მთავარმა ასისტენტმა ოთახში შემოსულ მოწყალეების დას.

საწოლზე გამოტილი სელმან ათაჯანი ჩერჩილის მეშუარებს კითხულობდა, როცა მოწყალეების და შევიდა და უთხრა, მთავარი ასისტენტი გიბარებსო. როგორც ყველა ახალბედა ექიმი, ათაჯანი ფრთხალი ყმაწვილი იყო. ახლაც გული გადაუბრუნდა: „ერთიც ვნახოთ და იმ ვატმანს, გუშინწინ რომ აპენდიციტის ოპერაცია გავუკეთე, პერიტონიტის ნიშნები აქვს, ანდა იმ მასწავლებელს, ერთი კვირის წინ რომ ტირიოდინი გავუკეთე, კრიზისი დაეწყო“. მაგრამ ასისტენტთან რომ შევიდა და გაიგო, რაშიც იყო საქმე, შვებით ამოისუნთქა. თანაც პროკურორის თანაშემწე მისი ნაცნობი გამოდ-

გა. ერთ სკოლაში სწავლობდნენ, როცა სელმან ათაჯანის მამა ნალიძანის კაიმაკამი¹ იყო. ეპ, რა სწრაფად გადის დრო!

პო, რაც შეეხება ფეხის მოჭრას, არა, ამ დღეებში ათაჯანს ასეთი ოპერაცია არ გაუკეთებია. საერთოდ, თავის სიცოცხლეში ერთხელ გააკეთა ფეხის ამპუტაცია ამ ოთხი თვის წინათ და ისიც მუხლს ქვემოთ გადაჭრა. თანაც მარჯვენა ფეხი იყო.

— საკვირველია, — დაუმატა მან — სანაგვეზე საიდან გაჩნდა. საავადმყოფოში მოკვეთილ კიდურებს ხომ...

— ვიცით, ვიცით! სწავავენ ან ანადგურებენ საგანგებო წესების დაცვით, — შეაწყვეტინა პროკურორის თანაშემწემ, თან მთავარ ასისტენტს გაუღრმა და თვალი ჩაუკრა. ამ ხუმრობაზე მთავარ ასისტენტსაც გაეღიმა. სელმან ათაჯანმა იფიქრა, დამცინიანო, და განაწყენდა. მაგრამ როცა პროკურორის თანაშემწემ უთხრა, რაზე იცინოდნენ, მასაც გაეღიმა. ერთი სიტყვით, ოთახში მხიარული ატმოსფერო დამყარდა. ცოტაც და, მთავარი ასისტენტი რომელიმე კლასიკურ ლექსს წაიკითხავდა, მაგრამ დროზე შეიკავა თავი და მკაცრი გამომეტყველებით იკითხა:

— ახლა რა ექნათ?

— მოდით, ისქანდერ ისქითსაც ვკითხოთ, — ურჩია სელმან ათაჯანმა.

— ისქანდერ ბეი ამაღამ მორიგეა? — მთავარმა ასისტენტმა სიტყვა ბეი ხაზგასმით და ირონიით წარმოთქვა. როცა მისთვის საძულველ ვინმეს ასე მოიხსენიებდა, ეგონა, შურს ვიძიებო. რა დასამალია, ისქანდერ ისქითიც არ მოსდიოდა თვალში. არ მოსწონდა და რა ექნა? კაცია და გუნება. დიდი რამე, რაღაც რვა თვეს ლონდონში კვალიფიკაციას იმაღლებდა და ახლა თავს აღარავის უყადრებს. დოცენტებს, პროფესორებსაც კი ზემოდან დაჰყურებს.

ისქანდერ ისქითს თავისი პროფესიის შემდეგ ყველაზე მეტად ფოტოგრაფია იტაცებდა. ფოტოგრაფია, როგორც თვითონ ამბობდა, მისი „ჰობი“ იყო. ახლაც, მასთან სტუმრად მოსულ ექიმ რენტგენოლოგს ფოტოგრაფიაზე ელაპარაკებოდა.

— ღამით ბლიცით როდისმე გადაგიღიათ სურათი?

— არასოდეს. თქვენა?

— მე ამასწინათ ბეიოლლუს პროსპექტზე გადავიღე ორმოცდა-

¹ მაზრის მმართველი.

ათ დაყოვნებითა და სამნახევარი დღიფრაგმით. ორმოცდათხუთმეტ წუთს ვამქლავნებდი. ისე კარგად ჩანს ყველაფერი, გაგიკვირდებათ.

— საოცარია. თუმცა თქვენი აპარატი ხომ „ეგზაქტაა“.

— არა „რეფლექსია“. თქვენც „რეფლექსი“ გაქვთ?

— არა, ერთი თვეც იქნება, გავყიდე. ახლა ცეის ტესარის ობიექტივიანი „რეტინა-2“ მაქვს. 1 : 3,5.

— მოგწონთ?

— მოუხერხებელია. ვიდრე ოცდათექვსმეტევე კადრი არ გათავდება, ნეგატივს ვერ ამოიღებ.

— თქვენც აიღეთ და ყოველ მეთე კადრზე გადაჭერით.

— მერე, ძმაო, ყოველთვის ხომ ვერ დააბნელებ ოთახს. სააბაზანოც არა მაქვს, აბანოში დავდივარ. ამ ვიწრო ლენტების ნაკლი ისიცაა, რომ ძალიან ვერ გაადიდებ.

— წვრილმარცვლოვანი გამამქლავნებელი იხმარეთ. — 20 ფიქსაჟში გავვლეთ და მერე გაადიდეთ.

ამ დროს მედღამ კარზე დააკაკუნა და საუბარი გააწყვეტინა. ისქანდერ ისქითს ეწყინა, მთავარ ასისტენტთან ასე გვიან გამოძახება. ოთახში უკმაყოფილო სახით შევიდა. აუხსნეს, რაში იყო საქმე. ისქითმა ფეხი აიღო, ხელში შეატრიალა და თქვა:

— არა, ამ ფეხს მე ვერ მოგჭრიდი.

— რა საბუთით აცხადებთ ასე კატეგორიულად? — ჰკითხა სელმან ათაჯანმა. მთავარმა ასისტენტმაც მრავალმნიშვნელოვანი გამოხედვით იგივე შეკითხვა გაიმეორა.

ისქანდერ ისქითმა ნერვიულად, თითქმის ისტერიულად გაიციინა და კბილების გასასწორებლად ჩადგმული მავთულები გამოაჩინა.

— აი, რა საბუთით, მეგობარო, მე ასეთი ოპერაციის დროს ცოტა ქვემოთ ვჭრი, თანაც კონუსური ფორმით, რომ პროტეზს კარგად მოერგოს, — თქვა ისქითმა და ისე გადახედა მთავარ ასისტენტს, და სელმან ათაჯანს, თითქოს ეკითხებოდა: „ახლა მაინც გაიგეთო?“ ამ გამონხედვაში, მისი ლაპარაკის ტონში, მთელს მის გარეგნობაში იგრძნობოდა უპირატესობა, რომელსაც ლონდონში გატარებული რვა თვე აძლევდა.

„არაბი ვიყო, თუ მესმოდეს, რას ამბობს, — გაიფიქრა ასთმიანმა პოლიციელმა, — მაგრამ კარგად კი ლაპარაკობს ყმაწვილი. მაინც

რას ნიშნავს განათლებული კაცი?! ბარემ აქა ვარ და გავეცინჯები, ნახონ ჩემი ასთმა“.

— კარგით, — უთხრა მთავარმა ასისტენტმა ისქანდერ ისქითს, — გმადლობთ. „ესეც შენ. ჯერ კაცად იქეცი და მერე დამეტოლე“, გაიფიქრა ისქანდერ ისქითმა მთავარი ასისტენტის მისამართით. ძალზე სიამოვნებდა მისი გაბრაზება. სელმან ათაჯანი ამას მიხვდა და ირონიულად იკითხა:

— ესე იგი, შენი მეთოდით არ არის მოჭრილი?

პროკურორის თანაშემწის გამოცდილ თვალს არ გამოჰპარვია სელმანის შეკითხვის ტონი. უფრო მეტიც — მან ამ შეკითხვაში მლიქვენელური თავგამოდება დაინახა და იფიქრა:

„ესენიც კბილით გლეჯენ ერთმანეთს, როგორც ჩვენა და მოსამართლეები. ეს ყმაწვილი, ალბათ, ორივეზე ჰკვიანია და იმიტომ ეჯავრებათ. როგორ გაკენწლეს! მაინც ხომ ვერ დააკარგვინეს წონასწორობა!“

ოთახში დამდგარმა პაპიროსის ბოლმა ასთმიანი პოლიციელი შეაწუხა: „აბა, თუ მოიფიქრონ და გამოაღონ ფანჯარა!“

პროკურორის თანაშემწეს უნდოდა გაეფანტა ოთახში გამეფებული დაძაბული ატმოსფერო და საქმე ტკბილად მოეგვარებინა. ის იყო ბოდიშის მოხდა და გასვლა დააპირა, რომ ოთახში საოპერაციოს უფროსი ექთანი მუშერეფ მუთლუ შემოვიდა. ასეთი გვარი კი ჰქონდა! უფროს ექთანს, მაგრამ ცხვირ-პირი სულ ჩამოსტიროდა. თუმცა, რა ექნა, საბრალო ქალს! — ქრონიკული რევმატიზმი სტანჯავდა. მხოლოდ ორმოცდახუთი წლისა იყო, მაგრამ ბებერივით დალახლახებდა. პოლიციელს მის დანახვაზე პირი ღია დარჩა:

— ეს საქმეა?! — ფიქრობდა გაკვირვებული — ქალი საავადმყოფოში მუშაობს, ამდენ ექიმებშია და თავის თავისთვის ვერ უშვებია.

მუშერეფ მუთლუმ ჯერ მაგიდაზე დადებულ ფეხს შეხედა, მერე პროკურორის თანაშემწეს და ბოლოს, მთავარ ასისტენტზე შეაჩერა მზერა. მთავარმა ასისტენტმა მოკლედ გააცნო საქმის ვითარება.

— ერჯუმენტ ბეისათვის არ გიკითხავთ? — თქვა უფროსმა ექთანმა.

— რა ხანია, ერჯი შეგებულებაშია, — ჩაერია სელმან ათაჯანი — თაფლობის თვე აქვს, არ იცოდით?

¹ მუთლუ — ნეტარი.

— ვიცი, მაგრამ, თუ არ ვცდები, სწორედ წასვლის წინ გააკეთა ერთი ამბუტაცია (მთავარ ექთანს უნდოდა, ექიმისათვის თაფლო-ბის თვე ჩაეშხამებინა).

— გაქვს მისი ტელეფონის ნომერი? — ჰკითხა მთავარმა ასისტენტმა.

— ალბათ, მექნება.

— თუ არ შეწუხდებით, გაგვიგეთ.

ისტანდერ ისქითი წასვლას აპირებდა, მაგრამ დარჩა. აინტერესებდა, რით დამთავრდებოდა საქმე.

სელმანი ტელეფონთან მივიდა, ნომერი აკრიფა. თან თვალს არ აშორებდა პერგამენტის ქაღალდში გახვეულ ფეხს.

ტელეფონმა რომ დარეკა, ერჯი საპირფარეოში იყო. მისი კომონოში გამოწყობილი ცოლი სავარძელში ჩამჯდარიყო და ჟურნალის ბოლო ნომერში შპალერის ახალ ნიმუშებს ათვალეირებდა. იგი ავეჯისა და ინტერიერის საკითხებში კარგად ერკვეოდა (თვითონ ასე სჯეროდა) და ამიტომ სახლ-კარის მოწყობის მთელი სიმძიმე თავად იტვირთა, ეს ერთსართულიანი სახლი, შევიცარულ ვილას რომ ჰგავდა, ავეჯი, ფარდები, კედლების მომწვანო ფერი — ყველაფერი მისი შერჩეული იყო.

ერთი სიტყვით, ერჯუმენტ ბეის უფლებები საწოლს იქით არ ვრცელდებოდა, მაგრამ რას იზამ! როცა მდიდარ ქალს ირთავ, ამისთანებსაც უნდა შეეგუო.

— ალო! — თქვა ქალმა ფრანგული აქცენტით. სხვას თუ არაფერს იტყოდა, უეჭველად ბარიზელი გეგონებოდათ — ალო! ერჯუმენტი გნებავთ? სააბაზანოშია. მოითმინეთ, იქნებ გამოვიდა, — და საპირფარეოშოსაკენ გასძახა:

— ერჯი! ერჯი!

— რა მოხდა, გენაცვალე? — მოირბინა ქმარმა.

— სააბაზანოდან რეკავენ, გკითხულობენ.

— ამ შუალამისას? მოიტა, ერთი! — ერჯუმენტ ბეიმ ცოლს ყურმილი ჩამოართვა და მაშინვე ქირურგის ტონი და მანერები დაუბრუნდა:

— რაო, კოჭში გადაქრილი მარცხენა ფეხი? დიახ, მართალია. ღმერთმანი, აღარ მახსოვს, მარჯვენა ფეხი იყო თუ მარცხენა. ოცი დღეც იქნება, გავაკეთე. რა ვიცი, ვილაც მეთევზე თუ მენავე. ამისთვის შუალამისას კაცის შეწუხება გაგონილა?! ჩამოატარეთ პა-

ლატებში. ავადმყოფებს უჩვენეთ და პატრონი იცნობს, თუ ჯერ არ გაუწერიათ. არა, გენაცვალე, არ დაეწოლილვართ. დიახ, დიახ, რა ბრძანეთ? არაფერს, კარგად ბრძანდებოდეთ. ნახვამდის: გადავცემ, გადავცემ, მერსი.

ცოლი კისერზე შემოეხვია ერჯის:

— რა მოხდა, გენაცვალე?

— არაფერი, ჩემო კარგო, სელმანმა მოგიკითხა.

— რატომ გეძებდნენ, რა მოჭრილი ფეხიო?

— ერთი ამპუტაციის გამო, გენაცვალე.

ქალი შეშფოთდა:

— რაო, რამე კომპლიკაციონია? პასუხს გაგებინებენ?

— არა, სულო, განა ჩემს ოპერასიონს კომპლიკაციონი მოკყვება? — ერჯის ამ ფრაზის წარმოთქმა გაუჭირდა და გადიხარხარა — რაღაც მოჭრილი ფეხი უბოვიათ და მკითხეს, საავადმყოფოდან ხომ არ გადაგიგდიათო.

— ვაი, ცუდად ვარ! — ყმაწვილი ქალი მთლად გაფითრდა. ქირურგის ცოლი კი იყო, მაგრამ ჭრილობას ვერ შეხედავდა. სისხლის დანახვაზე ხომ სულ გული მისდიოდა. ბარემ ერჩია, ეჭიმის ნაცვლად არქიტექტორს გაპყოლოდა (თავადაც ხომ ინტერიერით იყო გატაცებული), მაგრამ რას იზამ, ბედს სად გაეჭკვი?

— შენ რა უთხარი, როგორ უნდა გაარკვიონ?

— პალატებში ჩამოატარეთ და ავადმყოფებს ჰკითხეთ-მეთქი.

— კარგად გითქვამს.

ქალმა სავარძელში მოიკალათა. თან თვალი სარკისაკენ გააპარა, თმები ხომ არ დამეშალაო. ერჯი ხელების დასაბანად წავიდა. მალე დაბრუნდა და ცოლს გვერდით მოუჯდა. ამასობაში ცოლს ყურნალში კაკლის სამფეხა მაგიდა მოსწონებოდა. სწორედ ასეთი იმ დღეს აუქციონზე 350 ლირად გაიყიდა. ცოლ-ქმარმა მომავალ კვირას ნიშანთაშიში¹ ამერიკის აუქციონზე წასვლა გადასწყვიტა.

მთავარი ასისტენტის კაბინეტში არ იცოდნენ, რა გზას დასდგომოდნენ. — ერჯიმ კარგი გვირჩია, ფეხი ავადმყოფებს უნდა ვუჩვენოთ, — თქვა სელმან ათაჯანმა.

— თუ პატრონი უკვე გაწერილია?

— მაინც ვიკითხოთ.

¹ გართულება (ფრ).

² სტამბოლის ერთ-ერთი უბანი.

- არა, არ არის საჭირო.
- რას ვკარგავთ, ვიკითხოთ.
- მართლაც და, რა მოხდა!

გადაწყდა. დაიწყეს პალატების ჩამოვლა. წინ სანიტარი ქალი გაიძლოლეს. მას ფეხი მიჰქონდა. უკან გაჰყვნენ მთავარი ასისტენტი და პროკურორის თანაშემწე. შემდეგ მუშერეფ მუთლუ მიდიოდა. მას პოლიციელი, ისქანდერ ისქითი და სელმან ათაჯანი მისდევდნენ. ჯერ მეორე ქირურგიულ განყოფილებას ჩამოუარეს, ყველა პალატაში შევიდნენ. მერე მესამე განყოფილებასაც მიაკითხეს. ავადმყოფები უკვე დასაძინებლად ემზადებოდნენ. სანიტარმა დერეფანშივე მოჰკრა თვალი უცხო ხალხს, პროკურორის თანაშემწე მინისტრი ეგონა. გაიქცა, დაავლო ჩვარს ხელი და თითქოს ახლადა მოიცალაო, მტვრას წმენდას მოჰყვა.

პალატაში კარბოლმქავეას სუნი იდგა.

ერთ საწოლზე მოხუცი, თეთრწვერა თიჯანი წამომჭდარიყო და ნამაზს ასრულებდა.

ამ პალატაში, ვისთვისაც ფეხის ოპერაცია გაეკეთებინათ, მხოლოდ ერთი ავადმყოფი, რიზელი მენავე შაჰინი იყო. იგი მეთორმეტე საწოლზე იწვა. ოცი დღის წინათ მოეკეთათ ფეხი, მაგრამ ცოტა შაქარი აღმოჩენოდა და ამიტომ ჯერ არ გაეწერათ. ახლა კედლისკენ გადაბრუნებულს თავზე საბანი წაეხურა და ტკბილად ეძინა.

მთავარმა ექთანმა ფრთხილად გაარხია საწოლი. რიზელს არაფერი გაუგია. მაშინ ქალი მხარზე შეეხო. ავადმყოფმა თვალი გაახილა და უაზროდ მიმოიხედა. ვერ გაეგო, რატომ გააღვიძეს, ან ეს ხალხი ვინ იყო, რა უნდოდათ. პოლიციელი საიდანღა გაჩნდა.

— შენ ფეხი მოგაჭრეს? — ჩაესმა ვილაცის ხმა. რიზელმა შეხედა და მთავარი ასისტენტი იცნო.

— ხო, მომაჭრეს, — უპასუხა და მარცხენა ტერფის ტკივილი იგრძნო.

— განგრენა გქონდა?

— ეგრე ტკვეს, ღმერთმა დასზღველოს მაგატი ტავი.

მთავარი ასისტენტი თავისი ჭკუით, ავადმყოფს ნელ-ნელა ამზადებდა და ცდილობდა, ჩამოფარებოდა სანიტარ ქალს, რომელსაც ფეხი ეჭირა.

— ვინ გაგიკეთა ოპერაცია? — ჰკითხა, რაც შეეძლო თბილი ხმით.

— ვილას პულენტ ბეიმ თუ ეჯმენტ ბეიმ.

— ალბათ, ერჯუმენტ ბეიმ.

— ხო, ღმერთმა უშველოს, — თქვა რიზელმა — თან კი ფიქრობდა: „ღმერთმა დაგწყევლოთ, რას მალვიძებთ ამ შუალამისას და რა აბღა-უბღას მელაპარაკებით“. და ერთბაშად გული შეეკუმშა. მთელი სიცხადით იგრძნო, რომ მარცხენა ტერფი აღარა აქვს. თითქმის დავიწყებული ჰქონდა. ახლა, გინდა თუ არ გინდა, ყველაფერს თავიდან მოგაყოლებენ.

— ახლა ხომ კარგად ხართ?

— მადლობტ, კარგატა ვარ.

— გეძინა?

— სოტა, — როზელი საბოლოოდ გამოფხიზლდა.

— ჩვენებურო, შენთან საქმე გვაქვს. აი, ეს ბატონი პროკურორის თანაშემწეა, — დაიწყო მთავარმა ასისტენტმა, მაგრამ მაშინვე ზედმეტად ჩათვალა გაჭიანურება და მოკლედ მოჭრა:

— ერთი შეხედვ, იქნებ იცნო, შენი ფეხია? — თქვა სულმოუთქმელად, გვერდზე გადაა და სანიტარი ქალი წინ გამოუშვა.

რიზელმა ბასთურმისფერი ხორცის ნაჭერი რომ დაინახა, ფერი წაუვიდა, სულ გამწვანდა, სახეზე ხელები აიფარა და პირი იბრუნა.

— არ შევხედავ, არაფრის გულისათვის არ შევხედავ.

მოსულებმა ერთმანეთს გადაჰხედეს. პროკურორის თანაშემწე საწოლთან მივიდა.

— სირცხვილია, როგორ გეკადრება, ვაჟაკი არა ხარ? ამოდენა ხალხი გელოდება. შეხედე და გვიპასუხე.

ახლა, რაკილა საქმე ვაჟაკობაზე მიდგა, რიზელი ჯოჯოხეთის კარსაც კი გაუსწორებდა თვალს. ნელ-ნელა გადმობრუნდა, მოიშორა სახიდან გაძვალტყავებული ხელები და ფეხს შეხედა. შეხედა და თვალი ველარ მოაცილა, კრინტი ველარ დაძრა.

„ეს ფეხი, ხო, ეს მისი ფეხია, იცნობს როგორ ვერ იცნობს, მაგრამ კოჭში თოკი რატომ გაუყრიათ? — თვალები დახუჭა, ისევ გაახილა — მაშ ამ ფეხს ნოტიო ქვიშაზე ველარასოდეს დააბიჯებს? სველ ტერფს ცხელ კენჭებზე ველარ გაიშრობს? ველარ დატ-

კბება თითების ფხანით? ეს ფეხი საწოლში ჰეჯერის კანკებს ველარ შემოეხვევა?

სამინელი დანაკლისი იგრძნო. რალა კაცია, თუკი მიწას მყარად ველარ დაადგამს ფეხს? ალბათ, როგორ შერცხვება ჰეჯერს უფეხო ქმრის ყოლა?! შაჰინს სიკვდილი ერჩია დაინვალიდებას და დახეთ, როგორ გასწირა ღმერთმა?! მოხდა, რისიც ყველაზე მეტად ეშინოდა. და მოხდა არა ოცი დღის წინათ, როცა ფეხი მოაჭრეს, არც მაშინ, ერთი თვის წინათ, როცა განგრენა დაეწყო, არამედ ახლა, ამ წუთას.

აი, თითქოს ესმის ქამანჩის ხმა. ეს ძია იღრისი უკრავს. როცა რიზეში „ალიქას“, „მემეთინას“ ან „ფაფილას“ უკრავდნენ და ჰორონს ცეკვავდნენ, შაჰინის მჯობნი კაცი არ იყო. გაუჩერებლად, სულმოუთქმელად ცეკვავდა, დაღლა არ იცოდა, თანდათან უფრო ცეცხლი ედებოდა, ექსტაზში შედიოდა, დროდადრო შეჰკვივლებდა და სხვებიც ცეკვის ეშხზე მოჰყავდა. თვალწინ სხვა მოცეკვავეების ფეხები დაუდგა. როგორ ბუქნავენ! როგორ უსვამენ! ეჰ!.. ცალი ფეხით რალას იცეკვებს! „გააჩუმე, ძია იღრისი შენი ქამანჩა!“

აწი მარტო ცალ ფეხსაცმელსლა დასჭირდება გაწმენდა. მეორე ცალი ვის მისცეს? ხელები საღ-საღამათი აქვს და მხარ-კისერი, მაშ, ჯანმრთელია და ეგ არის. მარჯვენა ფეხს ნავის კედელს მიაბჯენს და მოუსვამს ნიჩბებს.

კიდევაც წარმოიდგინა თავი ნავში, ნიჩბებს უსვამს, ქრიალებს ნავი და მასთან ერთად შაჰინის ხის ფეხიც.

— ძმაო, შენი ფეხია? თქვი, რამ დაგამუნჯა?!

„მაშ, კოჭლობით უნდა იაროს? მაშ ისე უნდა ირხეოდეს, როგორც ზღვის ტალღები სამხრეთის ქარზე?“ მათ უბანში ერთი ცალფეხა ბიჭი ცხოვრობდა. საწყალს არ უნდოდა, სხვებს ჩამორჩენოდა, კალიასავით ხტოდა და მაინც თამაშობდა ბურთს. შაჰინს ახლა განსაკუთრებით შეეცოდა ის ბიჭი, მაგრამ იგრძნო, რომ იმ ბიჭის სიბრალულით თავის თავსაც იცოდებდა.

— ვერ იცნო, ალბათ, ამისი არ არის.

ბავშვებიც აღარ მოინდომებენ შაჰინის ნავში ჩაჯდომას. თმახუ-ჭუჭა, ქერა გოგონა თავის ძიძას რიზაქის ნავისაკენ წაიყვანს: ნუ ჩავსხდებით ხისფეხიან ძიასთან. ნავი რომ გადაბრუნდეს, ხომ ვერ გვიშველისო, ეტყვის. მართლა, ნეტავ ხის ფეხიან კაცს თუ შეუძლია ცურვა? კიდევაც რომ შეეძლოს, ნავი ახლოს როგორ უნდა

მოითრიოს? წინათ მარჯვენა ფეხით ნაპირს დაებჯინებოდა, მარცხენა ფეხის ცერს ბარჯივით ჩაავლებდა ნავის კიდეს და თავისკენ მოსწევდა. დააკვირდა მოჭრილ ტერფს, სანიტარ ქალს რომ ეჭირა. ის მსხვილი, ღონიერი ცერი მთლად დაღეული და გაღურჯებული ჩანდა.

— შაპინ ეფენდი, რა მოგდით, რაზე ფიქრობთ?

რა უცნაური მოგონებები აეშალა! ფლოტში რომ გაიწვიეს, კომისიაზე ტერფები შეუმოწმეს: ფეხთ გახადეს, წყალში ჩააყენეს და მერე იატაკზე გაატარეს. სველი ნაფეხურების მიხედვით ბრტყელტერფიანობას ადგენდნენ. ახლა რომ მოაწყონ ასეთი კომისია, მარჯვენა ნაფეხურის გვერდით რეზინის მრგვალი კვალი დარჩება.

თავი წამოსწია და საწოლთან მდგართ ფეხებზე დახედა: აი, იმას, პროკურორის თანაშემწე რომ ყოფილა, ფეხსაცმელი ახლახან გაუწმენდია, სულ პრიალ-პრიალი გაუდის. პოლიციელს ჩექმები აცვია, მთავარ ასისტენტს — მოკასინები. ერთი ექიმში ფოსტლებით ჩამოსულა. მთავარ ექთანს ყაითნებით შეკრული პრუნელის თეთრი ფეხსაცმელი აცვია. მას მორგვებივით ფეხები აქვს — მსხვილი და უფორმო. თანაც რევმატიზმებიანი. „საწყალი, არც ისეთი ხნიერია და როგორ დადის, — ფიქრობდა ხოლმე რიზელი მის დანახვაზე, მაგრამ ახლა სულაც აღარ ებრალებოდა. ანდა რა ჰქონდა შესაბრალისი: მორგვებივით იყო თუ მორებივით, მაინც საკუთარი ფეხები იყო, არც რევმატიზმია დიდი უბედურება. ნეტავი ორივე ფეხი ჰქონდეს და დაე, რევმატიზმია იყოს, დაე, მორებსა ჰგავდეს“.

— აღამიანო, თქვი, ბოლოსდაბოლოს, შენია თუ არა.

რიზელს ცისფერი თვალები აუცრემლდა, ძლივს გადაყლაპა ყელში მომდგარი ცრემლი და ამოიღულღულა:

— ჩემია, ჩემი ფეხია...

ერთხანს რიზელის მწუხარებისადმი თანაგრძნობის გამოსახატავად ყველანი გაჩუმდნენ. მაგრამ მთავარ ასისტენტს ათიოდე წამის დუმილი ზედმეტად ეჩვენა.

— როგორ იცანი? — ჰკითხა მოგონილი მზრუნველობით.

— ორი პატარა ტიტი შეხორსებული მაქ.

მთავარმა ასისტენტმა და პროკურორის თანაშემწემ ფეხი გულდასმით გასინჯეს. მართლაც, ნეკი მეზობელ თითს სანახევროდ შეზრდოდა.

რიზელმა საბნიდან საღი ფეხი გამოჰყო. ამ დაკუნთულ და ძარღვებდაბერილ ფეხზე ასევე შეზრდილი თითები ჰქონდა.

მთავარმა ასისტენტმა და პროკურორის თანაშემწემ კმაყოფილებმა ერთმანეთს გადახედეს, მათი კმაყოფილებით ბედნიერი მთავარი ექთანიც ილიმებოდა.

— დამე მშვიდობისა, კაპიტანო, შეგაწუხეთ და გვაპატიე, — უთხრა რიზელს მთავარმა ასისტენტმა.

— კარკატ ბზანდებოდეტ, — უპასუხა როზელმა ყრუ, გაბზარული ხმით.

მთავარი ასისტენტი და პროკურორის თანაშემწე კარისაკენ გაემართნენ. მათ სხვებიც მიჰყვნენ.

პალატაში აქა-იქ ხვრინვა გაისმა. მოხუც თიჯანის საწოლზე მოერთხა, ხელში მინერალური წყლის ბოთლი ეჭირა და დაბნეული იყურებოდა.

საავადმყოფოს საათმა დარეკა.

რიზელს არ ეძინა. გულალმა იწვა და ფიქრობდა. დროდადრო მისი სრუტუნი ისმოდა.

ახლა უფროს ექთანს უნდა გაერკვია, ვინ გადააჯდო ფეხი სანაგვეზე. მანაც ჯერ სანიტარი ქალები დაჰკითხა, შემდეგ — მომვლელები და მალე დამნაშავესაც მიაკვლია.

დამნაშავე კი ვინმე კასტამონუელი სულეიმანი აღმოჩნდა. საავადმყოფოში მუშაობა პირველ კვირას ქირურგიულ განყოფილებაში დაეწყო, მაგრამ ვერ გაეძლო და მალე თერაპიულში გადაეყვანათ. იმ დღეს კი, როცა რიზელს ოპერაციას უკეთებდნენ, ისევ საოპერაციოში მოეყვანათ, რადგან აქაური სანიტარი შვებულებაში წასულიყო.

ვიდრე ოპერატორები სჭრიდნენ და კერავდნენ, საწყალს სული კბილით ეჭირა. ერჯუმენტ ბეიმ ოპერაცია დაამთავრა და მოჭრილი ფეხი ისე გაუწოდა სანიტარს, არც შეუხედავს, ვინ იყო.

მანაც რა იცოდა, სად უნდა წაედო, გულისრევას ძლივს იკავებდა. აიღო და პირველივე ფანჯრიდან სანაგვეზე ისროლა.

პოლიციელმა ოქმი შეადგინა. პროკურორის თანაშემწემ ეს ოქმი ჯიბეში ჩაიღო, ერთხელ კიდევ გადაუხადა მადლობა მთავარ ასისტენტს, მხარზე ხელი დაჰკრა თავის სკოლის ამხანაგს სელმან ათაჯანს და უთხრა:

— იცოდე, გელოდები. მამაშენიც წამოიყვანე. კალამიში ვცხოვ-

რობ. საით ფაშას ქუჩაზე. პატარა ბოსტანიცა მაქვს, მწვანილში ფული არ მეხარჯება. ლუდი ქაში ჩავაციოთ, დავდგათ შეზღონგე-ბი ჩრდილში და ვიმუსაიფოთ. გავიხსენოთ ახალგაზრდობა.

გადაწყვიტეს, ერთ კვირა დღეს სელმანი წაიყვანს მამამისს, ყოფილ ნალიპიეს კაიმაკამს და დილიდანვე წავლენ კალიმიშში. მისამართები ჩაიწერეს, სიგარეტის კოლოფზე გეგმაც კი დახაზეს.

პროკურორის თანაშემწე კვლავ დაჯდა მოტოციკლზე. პოლიციელი ისევ უკან მოუჯდა. ახლაც გაჭირდა ძრავის ჩართვა. ბოლოს, როგორც იქნა, მოტოციკლი ათუხთუხდა, მაგრამ ადგილიდან მაინც ვერ იძვროდა.

პოლიციელს თითქოს ხელში რაღაც აკლდა. ისეთი გრძნობა ჰქონდა, თითქოს რაღაც დარჩენოდეს.

— ფეხი, ფეხის წამოღება დაგვაფიწყდა, — გაიხსენა ბოლოს, მაგრამ მისი სიტყვები ძრავის გრუხუნმა ჩაახშო.

პოლიციელი პროკურორის თანაშემწეს მხარზე შეეხო:

— ფეხს რა ვუყოთ, ბეი ეფენდი?

პროკურორის თანაშემწემ თვალი ჩაუკრა მთავარ ასისტენტს და ძრავის ხმაურში რომ გაეგებინებინა, პოლიციელს დაუყვირა:

— მასაც ისევე მოსპობენ, როგორც საერთოდ სპობენ ამპუტაციისა თუ ოპერაციის ნაშთებს.

მთავარმა ასისტენტმა ვერ გააჩია პროკურორის თანაშემწის ნათქვამი, მაგრამ იფიქრა, რაღაც იხუმრაო და, ზრდილობის გულისთვის გაიღიმა.

— ფუჰ, ღმერთმა დასწყევლოს, — ფიქრობდა პოლიციელი — ასთმის წამალი მინდოდა მეთხოვა და ვერა ვთხოვე. ან რას ითხოვ პროკურორის თანაშემწის დასანახად. ჯანდაბას, ექიმები ხომ გავიცანი. კარგი ხალხი ჩანს. ერთი როდისმე მოვალ და გავესინჯები.

პროკურორის თანაშემწემ ვალმოხდილი კაცის სიამაყით დააჭირა ფეხი პედალს და სამართალი და პოლიცია ძრავის გრუხუნით გაეცალნენ საავადმყოფოს.

მთავარი ასისტენტი, რომელმაც ისინი კარებამდე მიაცილა, იდგა, გზას გასჩერებოდა და ფიქრობდა: „სალამობით უკვე ცივა. საცაა ზამთარიც დადგება“. მერე სიგარეტს მოუკიდა და შენობაში შევიდა. სალამობით მთავაგონება ეწვეოდა ხოლმე. უნდოდა, მალე დაბრუნებოდა იმ რობაის, პროკურორის თანაშემწის მოსვლამდე რომ დაეწყო. მაგიდას მიუჯდა, წელან ნაპოვნი ჰქონდა რითმა „ათ“-

ზე, მაგრამ უკვე დავიწყებოდა. ეცადა, მაგრამ ველარ ვაიხსენა, ნერვები აეშალა. ერთხანს უყურა კედელზე დაკიდებულ ჯემილ ფაშას პორტრეტს, მერე მოკრიფა თავისი ხელნაწერები და დასაძინებლად წავიდა.

სელმან ათაჯანი თავის ოთახში დაბრუნდა და ჩერჩილის მემუარების კითხვა განაგრძო. ჩერჩილი იგონებდა, როგორ გადარჩა სიკვდილს პენიცილინის წყალობით, ანდა ჩრდილო აფრიკაში, ყველაზე ცხარე ბრძოლების დროს როგორ ისვენებდა სურათების ხატვით. „საოცარი კაცია ეს ჩერჩილი, — ფიქრობდა სელმანი. — არა, ერჯუმენთი როგორ გაბრაზდა, რომ დავურეკე. უნამუსო, ვინ იცის, რას აკეთებდა. მამაჩემსაც გაუხარდება პროკურორის თანაშემწის ნახვა. საბანაო კოსტიუმს წავიღებ, იქნებ, ფენერბაჰჩეს პლაჟზეც შევიაროთ. არ დავკვირვებივარ, ნეტავ, ბექელი ეკეთა? თუ ცოლი ჰყავს, კამფეტის წაღება დამპირდება“.

უფროსი ექთანის სიხარულს საზღვარი არა ჰქონდა, რაკილა იბოვა, ვისზე ამოეყარა ჯავრი. მთელი მისი სიცოცხლე ასეთი შემთხვევების მოლოდინში გადიოდა. რა ღამესაც მსხვერპლს იბოვიდა და ბოღმას დაიცილიდა, იმ ღამეს ბრომურალი აღარ სჭირდებოდა. რას იზამ! ავადმყოფი ქალი იყო. ახალგაზრდობაში ვიღაც ბუღალტერს გაჰყოლოდა ცოლად, მაგრამ მას მეზობლის ცოლისდასთან საქმე გაუჩარხია და შინიდან გაპარულა. ქალმა კი ამის შემდეგ საკაცეთი ამოიძულა და ჯავრს ხან ავადმყოფებზე იყრიდა, ხან სანიტრებზე.

— წამომყევი, — უბრძანა კასტამონუელს, რომელსაც თავი სიკვდილმისჯილივით ჩაეჭინდრა და საკუთარ ფეხებს დასჩერებოდა. — წამომყევი, მე გაჩვენებ, რამდენი კუნჭული აქვს ღუნიას — და თავისი კაბინეტისაკენ გაუძღვა; სიბრაზისაგან რევმატიზმიც კი დავიწყნოდა.

როგორც კი ფეხის პატრონი იბოვეს, ისქანდერ ისქითი თავის კაბინეტში დაბრუნდა. რენტგენოლოგი უკვე წასულიყო და ახლა თავად ესტუმრა მას. მოკლედ უამბო გამოძახების მიზეზი და შეწყვეტილი საუბარი გააგრძელეს.

— მე ჰიპოსულფიტს მეტაბისულფატსაც ვუმატებ. ლენტსაც კარგად ამაგრებს და ჭურჭელსაც არ აფუჭებს.

— კარგი გიქნიათ, — მოუწონა რენტგენოლოგმა.

ერჯუმენთი და მისი ცოლი დასაძინებლად მოემზადნენ და თითო ქიქა კონიაკიც გადაჰკრეს.

პროკურორის თანაშემწისა და პოლიციელის წასვლის შემდეგ
ასისტენტებიც თავ-თავიანთ კაბინეტებში ჩამორიგდნენ და
მყოფო ჩვეულ ცხოვრებას დაუბრუნდა.

მოხუცმა დარაჯმა საათი მომართა.

უფროსმა ექთანმა კარგად შეახურა კასტამონუელი, მერე ფეხებზე ცხელი წყალი გადაივლო, წითლად დაფორაჯებულ სახეზე ცივი წყალი შეისხა და დასაძინებლად დაწვა.

სანიტრების ოთახში გვიანობამდე დასცინოდნენ საბრალო კასტამონუელს.

რიზელს კი ისე სტეხდა მარცხენა ფეხი, თითქოს მოკრილი არცა ჰქონოდა.

Mabe in U. S. A.

საყვარელო ინჯი!

უნდა გამოგიტყდე. შენზე გაჯავრებული ვარ, ძალიან გაჯავრებული. ასე რამ გაგადიდგულა? ერთი თვეა, წახვედი და ორი სიტყვაც არ მოგიწერია. ასეთი უსინდისო არც უნდა მომეკითხე, მეც უნდა გავჩუმებულიყავი, მაგრამ ველარ მოვითმინე, ამ ერთ თვეში იმდენი საინტერესო ამბავი გადამხდა, რომ არ გაგაგებინო, გავგიჟდები.

როგორც იცი, თორმეტში სერაფის birthday¹ იყო. სამივენი წავედით, — გუნური, ლალე და მე. კარი გაგვიღეს თუ არა, დავინახე, საკიდზე ამერიკული კასკეტი ეკიდა.

— ოჰო! — ვუთხარი სერაფს და თვალი ჩაუღუკარი.

— „ამერიკის დახმარების მისიის“ თანამშრომელია, ლოიტნანტო² კონორ, — მითხრა მან. თურმე ალბინიზმის კლუბში გაუცენიათ ერთმანეთი და ახლა დაუპატიჟებია კიდევ.

შევედით. Presentation, shake-hand³. ლოიტნანტი იმაზე ლამაზი აღმოჩნდა, ვიდრე წარმომედგინა — ქერა თმა, მუქი ყავისფერი თვალები და შუაგაყოფილი ლამაზი ნიკაბი; ზედგამოჭრილი ჰარი გრანტი — ოღონდ, მასზე ქერა. ერთი ცისფერბანტიანი ხუჭუჭა პუდელი მოეყვანა.

შენ იცი ჩემი ხასიათი — სულაც არაფრად ჩავაგდე. ისეთი სახე მივიღე, ვითომ პუდელი უფრო მაინტერესებდა, ვიდრე მისი პატრონი, რომლისთვისაც ჩვენს გოგოებს უკვე ალყა შემოეერთყათ. მანაც ერთხანს თავი დაიფასა, მაგრამ რას გამომაპარებდა? და აი, ცოტა ხნის შემდეგ მომიახლოვდა, ხელში ჭიქა ეჭირა.

— ჰელო, Wild-cat³, — მითხრა, — თუ ასე მოგწონთ ჩემი თედი, შემიძლია გაჩუქოთ. მაგრამ, ჯერ მოდით, ტანგო ვიცეკვოთ.

¹ დაბადების დღეა (ინგლ.).

² გაცნობა, ხელის ჩამორთმევა (ინგლ.).

³ გარეული კატა (ინგლ.).

— Sorry¹, — ვუპასუხე მე და სიგარეტი გავაბოლე — ტანგო არ მიყვარს.

— Really²? — მკითხა მან, ჭიქა მაგიდის კიდეზე დადგა და უცერემონიოდ გვერდზე ჩამომიჯდა — მე კი მეგონა, მწვანეთვალეა და შავთმიან რომანტიკულ ქალიშვილთან მხოლოდ ტანგოს ცეკვა შეიძლებოდა.

მე ვუპასუხე, სულაც არა ვარ რომანტიკული და, საერთოდ, არავითარი რომანტიკა არ მზიბლავს-მეთქი.

— That's wonderful!³ — მითხრა, — მეც ასე ვარ. ჩვენ იოლად გავუგებთ ერთმანეთს.

და მოჰყვა ლაქლაქს. არც მიკითხავს, ისე მიაშბო, ექვსი თვეა, რადალურ კურსებს ვხელმძღვანელობ გოლჯუქში, ვადა უკვე გამითავდა და ათ თვეში ნიუ-იორკში ვბრუნდებით.

— თქვენ ტეხასელი იქნებით, — გავაწყვეტინე ერთბაშად.

მან ხშირი წარბები მალლა ასწია და გაოცებულმა მკითხა:

— როგორ მიხვდით?

— კოლეჯში ერთი ტეხასელი მასწავლებელი გვყავდა, ისიც ასეთი აქცენტით ლაპარაკობდა.

— თქვენ დეტექტივის ალლო გქონიათ, — მითხრა მან, — ლამის შემაშინოთ.

ამ დროს „საჯენა“ დაუკრეს. ო'კონორმა თვალები ჭერს მიაპყრო და სმენა დაძაბა. მაგიდაზე თითები ააყოლა მუსიკის რიტმს და მითხრა:

— თუ არ ვცდები, ჩემო wild-cat, ეს სლიუფოქსია.

— That's Possible⁴, — ვუპასუხე.

ერთბაშად წამოდგა, მუნდირი ჩამოიქიშა, ქამარი გაისწორა, მაგრამ მე არც გავნძრეულვარ. მაშინ შემეხვეწა:

— თუ შეიძლება, თუ შეიძლება.

თავდახრილი უცოდველ ბავშვს გავდა. უმწეო ხმით მევედრებოდა და ისეთი ლამაზი იყო, ისეთი ლამაზი, გაგიჟდებოდი.

ვეცეკვავთ. თან მიამბობს, რომ მამამისს ტეხასში მალაროები აქვს, რომ დედამისის ძარღვებში ცოტაოდენი ესპანური სისხლიც

¹ მანტიეტ (ინგლ.).

² მართლა? (ინგლ.).

³ ჩინებულისა (ინგლ.).

⁴ შესაძლებელია (ინგლ.).

ჩქეფს და, ალბათ, ამიტომაც, რომ სამხრეთში უცხოდ არა გრძნობს თავს. მოკლედ, რაღა არ მიაბზო! თავისი კოლეჯის ამბავი თავიანთი ბეისბოლის გუნდის ამბავი, და ათასი ამდაგვარი. დანამთავრობა საკუთარი ბიოგრაფიის მოყოლა და უცერემონიოდ გადავიდა ფლირტზე: ვიფიქრიათ როდისმე რომ თქვენი ბაგეები დამცინავი ღიმილის გარდა, სხვა რამისთვისაც გამოდგებაო. ანდა, — რა ელექსირს ხმარობთ აღმოსავლელი ქალები, რომ თვალები ასე გიბრწყინავთო. ხუმრობა იქით იყოს, და თქვენი თმების სურნელება უკვე თავბრუს მახვევსო.

გამოგიტყდები, მეც ძალიან მალე მოვლები. ერთი ცეკვა დამთავრდა, მეორე დაიწყო, მეორეს მესამე მოჰყვა და უკვე გაუჩერებლად ვტრიალებთ. თანაც chick to chick¹. ლალე და გუნჰრა სიმწრით ტუჩებს იკვნეტენ. ნუჰქეთს ისე დაებნა თავგზა, ახლადშეკერილ აგურისფერ ბოლეროზე კოკტიელი გადაისხა. რაღა ბევრი გავაგრძელო, მალე მე და ფრენმა იქაურობა დავტოვეთ. გოგობსაც მეტი აღარ უნდოდათ. აუტეხიათ ჭორობა. სერაფს უთქვამს, როგორ თუ გამეპარნენო. ლალე და გუნჰრა სულ გადარეულან, რატომ მიგვატოვაო. რასაკვირველია, შური ალაპარაკებდათ. აბა, თქვი, რა უნდა მექნა. ხომ ვერ ვეტყოდი ფრედს: მოიცა, აქ ორი მხევალი მომყვა და ახლა უიმათოდ ვერ წამოვალ-მეთქი.

ფრედმა აქინთიბურნუზე ჰალვა იყიდა, მაგრამ არ იცოდა, როგორ ექამა, ხელში ჰალვის პარკებით, ქუჩის ბიჭებივით ლაპარაკ-ლაპარაკით დოღმა ბაჰჩემდე მივედი. ძალიც ფეხდაფეხ მოგვეყვებოდა. აქ დამშვიდობება მინდოდა, მაგრამ ფეხი არ მოიცვალა — უეჭველად შინამდე უნდა მივაცილოო. უარი არ გამივიდა და ტაქსში ჩავსხედით. ტექნიკური უნივერსიტეტის მოსახვევში first kiss² და მეორე დღისათვის პაემანი თარაბიაში.

მეორე დღეს შინ დავიბარე, ემირგანში მივდივარ დეიდასთან-მეთქი და გამოვედი. თარაბიაში განმარტოებით five o'clock tea³, ტყეში გავისეირნეთ, ცაზე ვარსკვლავები ბრწყინავდა, მთვარის სხივი წყალზე ირეკლებოდა და second, third and more kisses⁴. ფრედი ძალიან სერიოზულად გამოიყურებოდა. ხშირ-ხშირად ასე-

¹ ლოყა ლოყაზე მიღებული (ინგლ.).

² პირველი კოცნა (ინგლ.).

³ მსუბუქი ჩაი (ინგლ.).

⁴ მეორე, მესამე და კვლავ კოცნა (ინგლ.).

ნებდა დედამისს და მე ვხვდებოდი, რომ გადამწყვეტი წუთი ახლოვდებოდა. მართლაც, ცოტა ხნის მერე ფრედმა დაუფარავი მღელვარებით მკითხა:

— Darling Will you marry me?¹.

— რას იტყვი, როგორ უნდა მოვქცეულიყავი? იღუმალებით აღსავსე სახით უნდა მეპასუხა: — შეიძლება. თუ თვალები დამეხარა და თურქ ქალებს რომ სჩვევიათ, ისე მეთქვა: მოდიო, ჯერ ჩემს დედ-მამას მოელაპარაკეთ-მეთქი?!

მან თვალი თვალში გამიყარა, მოუთმენლად ელოდა პასუხს.

— რასაკვირველია, გენაცვალე, რასაკვირველია, — ვუპასუხე მე. კვლავ შეერთდა ჩვენი სუნთქვა. ფრედმა სასოებით მოიხსნა თითიდან ბეჭედი და მითხრა:

— ეს საგვარეულო ბეჭედი. ჩემს პაპას უჩუქნია ბებიაჩემისთვის. ნახე, რა აწერია შიგნით.

— Forever².

— Yes, forever³, — და ბეჭედი მე გამიკეთა, ერთხელ კიდევ გაიმეორა:

— Forever.

დეიდაჩემის სახლამდე ხელიხელჩაკიდებული მივედიო. კართან ნაცნობი ცერემონიალი და:

— Good by darling⁴.

— Good by baby, to-morrow morning⁵.

მეორე დღეს მოდას პლაჟზე შევხვდით, ერთად შევცურეთ ზღვაში. ერთად ვიწექით მზეზე. Entre parentèse⁶, არაჩვეულებრივად ათლეტური აღნაგობისაა. ვისადილეთ იმ სასტუმროს რესტორანში, რომელშიც თვითონ ცხოვრობდა. სადილის შემდეგ მის ნომერში ავედიო. პატარა, მაგრამ გრილი და კოხტა ოთახი იყო. ზღვას გადაჰყურებდა. ფრედმა კალვადოსი გახსნა. გახსოვს ფილმი

¹ ძვირფასო, გამომყვები ცოლად? (ინგლ.)

² სამარადისოდ? (ინგლ.)

³ დიახ, სამარადისოდ (ინგლ.)

⁴ ნახვამდის, ძვირფასო (ინგლ.)

⁵ ნახვამდის, პაწიაე. დილაშდე. (ინგლ.)

⁶ ბრჩილებში (ფრანგ.)

„ტრიუმფალური თაღი“? შეყვარებულები სულ რომ კალვადოსს სვამდნენ? ჰო, კალვადოსის ბოთლი გახსნა. მერე თანდათან ცეცხლი მოგვედო. ფრედს თვალები დაებინდა, მეც ძლივს ვიკავებდი თავს. ფანჯარასთან მივედი. გარეთ გავიხედე. ფრედი ზურგიდან მომიახლოვდა, ხელი მომკიდა და თავისკენ მიმპარუნა. ერთმანეთს თვალი თვალში გავუყარეთ. მერე ჩემს კისერზე, ლოყებზე, ტუჩებზე მისი სურნელოვანი თუთუნით გაყენთილი სუნთქვა ვიგრძენი და შემდეგ... არ ვიცი, ვთქვა თუ არა, რა მოხდა შემდეგ. ფრედმა მომხვია თავისი ღონიერი მკლავები, ჰაერში ამიტაცა და ერთხანს ასე გამაჩერა — როგორც პატარძალი ქორწინების პირველ ღამეს. მერე კი ფრთხილად დამაწვინა საწოლზე.

კინო-ფილმში ასეთ ადგილას კადრი ერთბაშად გამოიცვლება და. რომანში კი — მთელს პასაჟს წერტილებით აღნიშნავდა მწერალი. მეც ასე მოვიქცევი. ოღონდ, წერტილების ნაცვლად ვარსკვლავებს დავსვამ, ორმოცდა რვა ვარსკვლავს, როგორც ამერიკულ დროშაზეა:

როცა მეშვიდე ციდან დედამიწაზე დავბრუნდით, ზუსტად შვიდი საათი იყო. წარმოიდგინე, ორიდან შვიდ საათამდე. მიმოვიხედე, ჩემი წინდები და საცვლები სკამზე იყო მიყრილი. მათ ქვემოდან მოჩანდა ჩემი კაბის შესაკრავი, რომელსაც ისე დაეკრიჭა კბილები, თითქო დამცინისო.

ავდექით, აბაზანა მივრღეთ. გზაზე ფრედი ჩამაცვივდა, შენი დედ-მამა გამაცანიო. მეც შევპირდი, რაიმე საშუალებას გამოვნახებ-მეთქი.

შენ იცი ჩვენების ამბავი. ერთბაშად, მოუშზადებლად რომ მიმეყვანა, ისეთ სკანდალს ატეხდნენ, ღმერთმა დამიფაროს!

- იმ ღამეს დედიკოს ყველაფერი წვრილად ვუამბე. დაფიქრდა.
- სერიოზულად ამბობ?
- სავსებით სერიოზულად.
- მერე, როგორ იქნება, მამაშენი რას იტყვის?
- მამას შენ დაიყოლიებ.

— ასე ადვილია? ვითომ არ იცნობ მამაშენს!

დედიკოს თვალები ცრემლებით ავესო. მოვეხვიე და ვუთხარი:

— დედიკო, არ გინდა შენი ქალიშვილის ბედნიერება?

— როგორ არ მინდა.

— მაშ, იცოდე, ფრედის გარდა ამქვეყნად არავის შეუძლია ჩემი გაბედნიერება.

— რომ ვიცოდე, მართლა გაგაბედნიერებდა! — მითხრა გულ-აჩუყებულმა.

— მაგაში ეჭვი ნუ გეპარება, დედიკო. აი, სემრა ნახე. შარშან ამერიკელ ატაშეს რომ გაჰყვა ცოლად, უბედურია? ხედავ, როგორ წერილებს იწერება?

ჩემი დედიკო მაინც გონიერი ქალია.

— მართალი ხარ, — მითხრა, — მაგათ ჩვენს კაცებზე უკეთ ეს-მით ცოლის ყადრი, მაგრამ მამაშენი? ქვეყანა რომ გადაბრუნდეს, არ დათანხმდება.

გამართლდა დედაჩემის ნათქვამი: როგორც კი გაიგო, რაში იყო საქმე, მამა თვალებგადმოკარკლული შემომივიარდა:

— რაო, როგორაო? ამერიკელზე გათხოვება მოგისურვებიაო?!

თურმე ნუ იტყვი, ძალიან უკვირს, ვის დავემსგავსე ასეთი გარეწარი, ჩვენს ოჯახში ხომ ყველანი ნორმალურები იყვნენ. ნუთუ, სულ აღარ შემრჩა ნაციონალური ღირსების გრძნობა?

მოკლედ, ნახევარ საათს მიკითხავდა მოდიდან გადასული არაბული ფრაზებით შეზავებულ მორალს. ამასობაში რაღაც „ქეშმარიტებებშიც“ გავერკვიე: „ზნეობრივი დონე ამა თუ იმ ქვეყნისა განიზომება მასში მცხოვრებ ქალთა ყოფა-ქცევითა და ზნეობით!“

ასე რომ, იცოდე, დიდი ქვეყნების ბედ-იღბალი ჩემი, შენი და სხვა ჩვენისთანების კაბის საკინძეზე ჰკილია. ხედავ, რა მოკლე ჭკუის ხალხში ვცხოვრობ? ნაციონალური გრძნობა წელს ქვემოთ ბატონ ჰიტლერსაც კი არ დაუწევია!

კარგი, ვთქვათ, მამაჩემი ძველი კაცია, ძველებური შეხედულებები აქვს. მაგრამ ჩემი ძმა რაღამ გადარია? მოწინავე იდეებზე თავსა სდებს ეს ევროპაში გადოქტორებული ვაჟბატონი და ერთი გენახა, რა ქუჩური სიტყვების კორიანტელი დააყენა: „თუ ის ვი-გინდარა აქ მოგიტრევი, შენცა და იმასაცო...“ მოდი და ელაპარაკე ამ რქიანებს, რომლებიც იუნესკოს ეპოქაში ჯვაროსნული ომების

დროინდელი შეხედულებებით ცხოვრობენ! მეც გულგრილად მოვუსმინე, მერე ლუმინალი დავლიე და დავიძინე.

— მეორე დღეს ფრედს ყველაფერი ვუამბე.

— რას ვიზამთ, — მორჩილი ბავშვივით მითხრა მან, — ამერიკიდან წერილს მოვწერთ და შევირიგებთ.

გადავწყვიტეთ, ვიდრე გამგზავრებისათვის საჭირო ფორმალთა არ დამთავრდება, კრინტი არავისთან დავძრათ. ფრედმა მითხრა, ხვალ უეჭველად მომიტანე შენი პასპორტიო. სამხედრო სალამი მივეცი და ვუპასუხე:

— Allright my Lieutnant!

— შენში ყველაზე მეტად იუმორის გრძნობა მხიბლავს.

— მხოლოდ?

— არა, სხვა რამეებიც. End he pressed his lips on my lips² თანაც შუა ქუჩაში.

იმ სალამოს შინ დავბრუნდი თუ არა, მოვრთე წუწუნნი: „გიხაროდეთ, ხომ მიადწინეთ საწადელს, ხომ დამაშორეთ ფრედს. გუშინ სამშობლოში დაბრუნდა“-მეთქი. დედას აშკარად ეწყინა. მამას, ეტყობოდა, გუნებაში უხაროდა, მაგრამ არ იმჩნევდა. გული კი სწყდებოდა, რომ მეჩხუბა. ცოტაც და, თავის პაწია გოგონას წინაშე მუხლს მოიყრიდა და ძველ ხალხურ სიმღერას დაამღერებდა: „მაპატიე, ჩემო ანგელოზო, ტყუილ-უბრალოდ გაწყენიე, გული გატკინეო“.

მოკლედ, ადვილად მოვადუნე მათი სიფხიზლე. მეორე დღეს დედას დავუბარე, მე და შულე „ატლასში“ მივდივართ-მეთქი და შინიდან გამოვედი. მაშინვე აიაზთაშასაყენ მოვეუსვი. პარკის კაფეში ფრედს შევხვდი. იმ დღეს სამოქალაქო ტანსაცმელი ეცვა — რუხი სპორტული კოსტიუმი, ფეხზე — ყავისფერი ზამშის ფეხსაცმელი. პასპორტი გამომართვა. უკვე დაეწყო გასამგზავრებლად მზადება. თვითმფრინავის ბილეთებიც შეეკვეთა. ათი დღის შემდეგ მივფრინავთ. კაფედან ხელიხელჩაკიდებულები გამოვედით. იქვე ფრედის ერთ ამხანაგს უცხოვრია. შევიაროთო, მითხრა. შევიარეთ. შინ არ დავგიხვდა. ფრედმა ჯიბიდან გასაღები ამოიღო და ისე გააღო კარი, თითქოს მამამისის სახლი ყოფილიყო. ოთახში მარჯვნივ ერთი განიერი საწოლი იდგა, მარცხნივ — თვალისმომკრელი ბარი.

¹ არის, ჩემო ლეიტენანტო (ინგლ.).

² და თავისი ბაგეები ჩემს ბაგეებს დააწება (ინგლ.).

ფრედმა კალვადოსი გამოიღო. გახსოვს, ფსიქოლოგიაში რომ პირობითი რეფლექსის თეორია გვასწავლეს? ჰოდა, ახლა საკუთარ თავზე გამოვცადე: როგორც კი კალვადოსს დავლევდი..... ხელები, არა? მაგრამ იმ დღეს მხოლოდ ორ საათს შეგვეძლო დაერჩენილიყავით — ერთი კინო-სეანსის ოდენა დროს.

სალამოს შინ კვლავ დარდიანი ბავშვის როლის თამაში გავაგრძელე. მეორე დღეს ერთი საათით კიდევ გავიბარე. მგონი, ფრედის ამხანავი, საერთოდ, არ ცხოვრობს თავის სახლში. კვლავ კალვადოსი და ა. შ. დამიჯერე, ამ ნამალევი honeymoon-ის სიამე სულ სხვაა.

ერთი სიტყვით, ათი დღის განმავლობაში რეგულარულად ვსვამდით კალვადოსს. ბოლოს, კვირა დღეს ფრედი გახარებული მოვარდა. ხელში რაღაც ქაღალდი ეჭირა.

— ხვალ მივფრინავთ, გენაცვალე! — მომამახა და ამერიკელი ინდიელების ცეკვა დაიწყო.

იმ დღეს კალვადოსის სეანსი ცოტათი შევამცირეთ. რას იზამ! თვითმფრინავი დილის ცხრა საათზე მიფრინავს, ადრე უნდა ავდგეთ.

ნულარ იკითხავ, რა ოინები მოვიმოქმედე იმ სალამოს! — ყველას ყურები გამოვუჭედე, სამი დღის შემდეგ წვეულებაში ვარ დაპატიებულნი, ამა და ამ ოჯახში კიდევ ჩაიზე მიმიწვიეს-მეთქი. მოკლედ, რაღა თავი შეგაწყინო, დილის 5 საათზე საწოლიდან წამოვფრინდი. დედაჩემს მაგიდაზე პატარა ბარათი დავუტოვე, ჩავიცვი ქათმის ფეხების ფერი კოსტიუმი, ავიღე პატარა რუხი ჩემოდანი და მივატოვე მშობლიური კერა.

მანქანა რომ აეროდრომს მიუახლოვდა, გული ამოვარდნაზე მქონდა. მივიხედ-მოვიხედე. ფრედი არ ჩანდა. ცოტა მოშორებით ორი ამერიკელი ოფიცერი საუბრობდა, მაგრამ ორივე საზღვაო სამსახურის ოფიცრები იყვნენ. მოსაცდელ დარბაზში შევედი, ფრედი არც აქ არის. საბაჟო განყოფილების სარკმელს შევხედე — არავინაა. ბოლოს დავძლიე სირცხვილის გრძნობა და იმ მეზღვაურებს ვკითხე. არ იცნობდნენ. ავიაკომპანიის მოხელესთანაც მივედი. თ'კონორის სახელზე ბილეთი არავის შეუკვეთია. ჩემს სახელზეც მოვაძებნინე. არ არის და არა.

¹ თაფლობის თვე.

ოპ, რა დამემართა, რა დამემართა, ვერც კი წარმოიდგენ. მთლად სასაცილო მდგომარეობაში რომ არ ჩავეარდნილიყავი, ვთქვი: „აღბათ, ხვალისთვის აიღო-მეთქი“. „შეიძლება“, მიპასუხეს.

მოიცა, ჯერ სადა ხარ! იქიდან პირდაპირ მოლაში წავედი. სასტუმროში მივაკითხე. მითხრეს, ერთი კვირაა, აქ აღარ ცხოვრობსო. მივაკითხე „ამერიკული დახმარების მისიას“. კალარა მაიორმა ყურადღებით მომისმინა და მითხრა:

— უკაცრავად, ასეთ კაცს არ ვიცნობ, იქნებ, ინგლისის მისიაშია.

— არა, ნამდვილად ამერიკელია. ტეხასურ დიალექტზე ლაპარაკობს.

— აღბათ, გოლჯუქიდან არის, — ჩაერთა მდივანი, — ჩვენ მათ არ ვიცნობთ.

— დიახ, დიახ, გოლჯუქიდანაა, — ვუთხარი მე.

— თქვენ თავიდანვე პოლიციისათვის უნდა მიგემართათ, მათ უეჭველად ექნებათ უცხოელების მისამართები, — მითხრა მაიორმა.

მეც მივადექი პოლიციას. მიმიყვანეს ერთ თვალუბგადმოკარკულულ კომისართან, რომელიც, ცოტა არ იყოს, აგდებულად მელაპარაკა.

— იმ კაცის სურათი ხომ არ გაქვთ, — მკითხა კომისარმა.

მარტაც გადავიღეთ ერთხელ სურათი თაქსიმში. ჩანთიდან ამოვიღე და გავუწოდე. კომისარმა დახედა თუ არა, მითხრა:

— ვიცნობ, ტეხასელი დონეჟანია.

ოთახში ორი პოლიციელი იყო. ერთს სამოქალაქო ტანსაცმელი ეცვა, მეორეს ფორმა. ორივენი მოგვიახლოვდნენ. მათაც შეათვალიერეს სურათი და სამოქალაქო ტანსაცმელში გამოწყობილმა გულიანად გადიხარხარა:

— უყურეთ, ახლა მფრინავი გამხდარა!

— მაშ რას იზამდა, — თქვა მეორე პოლიციელმა, — მეზღვაურის ფორმა არ გამოადგებოდა. მეზღვაურის ფორმით მხოლოდ მაშინ შეიძლება სეირნობა, როცა პორტში ამერიკული გემები დგას. მფრინავის ფორმით კი, სადაც გინდა და როცა გინდა, მიბრძანდი! ამაზე პირველმა პოლიციელმა ისევ გადიხარხარა. მაგრამ კომისარმა ერთი შეუბღვირა და გააჩუმა. შემდეგ უჯრიდან ვარდისფერი საქალაღდე ამოიღო და გადაამიშალა.

ჩემო კარგო, ეს ამერიკულ ფორმაში გამოწყობილი და ტეხა-

სურ დიალექტზე მოსაუბრე „ლოიტნანტი“ თურმე ერთი იზმირელი თურქი არა ყოფილა?! თანაც კარგი ოჯახის შვილი, იზმირის კოლეჯი დაუმთავრებია, მერე ცოტა ხანს ტეხასში უსწავლია. მოკლედ, ერთი ავანტიურისტია ვილაცა. ჩემზე ადრე ასეთი ოინი კიდევ ორი ქალისთვის გაუკეთებია. თანაც ყოველთვის virgin!-ს ირჩევდა. ჰქონია გემოვნება! პოლიცია ეძებს და ვერ დაუჭერია.

ასე იყო, გენაცვალე. მამასთან ისევ გაბუტული ვარ. ამეამად დეიდასთან ვცხოვრობ. ისე, კი, უნდა გითხრა, მე იმ კაცის მიმართ არავეითარ სიძულვილს არ ვგრძნობ. არცა ვნანობ. ჯერ ერთი, არავერი დამიკარგავს, მეორეც He really did kiss wonderfully².

რაც იყო, იყო. ვითომ ამის მეტი სალაპარაკო აღარა გვაქვს. სხვა ამბებსაც მოგწერ: გასულ კვირას ილთარების იახტით თუზლუ-ში გავისეირნეთ. ყველანი ვიყავით: მე, ქალე, ნევინი, ილჰანი. ისე ვიმხიარულეთ, ვერ წარმოიდგენ!

გაიგებდი, სითარი პარიზიდან დაბრუნდა, პლაეის ქუდი ჩამოიტანა, რომ ნახო, ჰკუას დაკარგავ. ლიონში ნაყიდი შავი ტილოს კოფთა შევიკერე, მე მგონია, ლიმონისფერ შარვალს ძალიან მოუხდება.

(ასე და ამგვარად წერილი კიდევ ოთხ გვერდზე გრძელდება).

¹ ქალწული (ინგლ.).

² მართლაც და, გვარიანი კოცნა იცოდა (ინგლ.).

ALLEGRO MA NON TROPPO

დერეფანში კაცი თვალთან თითს ვერ მიიტანდა. აქ ელნათურა რატომღაც ყოველთვის გადაშვარი იყო. კარზე მიკრული სადარბაზო ბარათის წასაკითხად ან ასანთი უნდა აგენტოთ, ანდა დარბაზი ყურთამდე შეგელოთ და ოთახიდან გამოსული სინათლით გესარგებლათ. მხოლოდ მაშინ გაარჩევდით: Stephan Alexandrovitch Linowsky. Professeur du violon.

სტამბოლი, პერა.

სხვა აღარა დაგრჩენოდათ, მოწიწებით უნდა მოგეხადათ ქუდი. მე ყოველთვის ვამსგავსებდი ერთმანეთს ამ გამოხუნებული, ბუზებისაგან დალაქავებული სადარბაზო ბარათისა და მისი მფლობელის ბედს. ამ მუყაოს პატარა ნაჭრიდან თითქოს წარსულ დღეთა დიდება და ბედნიერება მოედინებოდა, „ვინ იცის, — ვფიქრობდი ხოლმე ჩემთვის, — რა არ უნახავს და განუცდია ამ სადარბაზო ბარათს, ვინ იცის, რამდენი თავადის მეუღლის გული აუძგერებია ტკბილად, ან კამელიების თაიგულში ჩადებული რამდენჯერ დაუტოვებიათ ოპერის რომელიმე პრიმადონას პუდრის სუნით გაყენთილ მაგიდაზე?!

მაშინ ხომ ქვედა კუთხეში სტამბოლი არ ეწერებოდა? ალბათ, — მოსკოვი ან პეტერბურგი.

თვალწინ მიდგება მოქარგულ ლივრეაში გამოწყობილი ლაქია. იგი სადარბაზო ბარათს ვერცხლის სინზე დებს, გაატარებს პრილა სვეტებიან დერეფნებსა და ქერმოხატულ დარბაზებში და მიართმევს შეზღონგზე წამოწოლილ დიდ ქალბატონს, რომელმაც ეს-ეს არის, ქმარი სანადიროდ გაისტუმრა. ქალბატონი დახედავს ბარათს და წამოხტება:

— ოჰ, სტეფან! სტეფან! როგორც იქნა! ახლაც ამოიყვანეთ! არ გესმით?! ჩქარა! ანი, თქვენ შეგიძლიათ დამტოვოთ, — მიუბრუნდება ფარეშს.

ეჰ, საბრალო, ბედშავო ქალაღო, განა როდისმე იფიქრებდი, რომ ერთ მშვენიერ დღეს თავშესაფარს თარღაბაშიში, მადამ რო-

ზის პანსიონში იპოვიდი და შმორის სუნით აყროლებული დერეფ-
ნის სიბნელეში ჩასთვლემდი, უბადრუკი და უსიხარულად
ამ ფიქრებში წასული კართან ვდგავარ. ოთახიდან მანაღბედა
მოსწავლის მიერ გაუბედავად აღებული ნოტები ისმის. ამ ნოტებს
შორის ვარჩევ ლინოვსკის ხმას:

— Entrez!¹

ხელში ვიოლინოს ყუთით, ილიაში ნოტებამოჩრილი ფეხაკრე-
ფით შევდივარ.

ლინოვსკი, როგორც ყოველთვის, შანდლებიან როიალს უზის
და გრძელი, გამხმარი თითებით რიტმს კარნახობს, ზოგჯერ კი ხე-
ლებზე დააყრდნობს თავის ყვითელ, მუმიის მსგავს სახეს, მისტი-
კურ პოზას მიიღებს (ამით ძალზე ხიბლავს ხოლმე გოგონებს) და
მოსწავლეს უსმენს.

როცა მოსწავლე გაკვეთილის დაკვრას მოათავეებს, ლინოვსკი
წამოდგება და ჯიბეებში ხელებჩაწყობილი ოთახში ბოლთასა სცემს.

— Non, ca ne va pas, mademoiselle ვარუშიან², არ იქნება.

Double corde ძალიან ცუდია. Et vos staccatos? Oh, mon
Dieu!³ თქვენი presto vivace ძალიან ნელია, არა, ეფენდი, ასე
დაკვრა არ ივარგებს. Vivace, vous comprenez? vi-va-ce, — ესე
იგი, ცოცხლად, უფრო ცოცხლად, ძალიან ცოცხლად.

Double corde, staccato, presto vivace — აი, სამი ფრაზა,
რომელთაც უცებ გადაპყავხართ მუსიკის ღვთაებრივ სამყაროში:
როგორ მიყვარდა ეს მუსიკალური ტერმინები. განსაკუთრებით
„Allegro ma non troppo,“ როცა მას ვამბობდი, მეგონა, იტალიუ-
რად ვსაუბრობდი, მეგონა, ცოტაც და, ვერდის, პუჩინის გავუ-
ტოლდები-მეთქი. სიბრალულით ვუყურებდი ჩემი სკოლის ამხანა-
გებს, ამ ტერმინებს ისე რომ ხმარობდნენ, როგორც მოხვედებოდათ.
აზრი არ ესმოდათ და მნიშვნელობა. „რას გაიგებთ, თქვენთვის
ღმერთს მხოლოდ ფეხბურთის მატჩი გაუჩენია — „გალათასა-
რაი“ — „ფენერი“, ჩემთან სად მოხვალთ, — ვფიქრობდი ხოლმე.

ლინოვსკის ოთახში მალალი კულტურისა და დახვეწილი ხელოვნების
ატმოსფერო სუფევდა. როიალზე წარბშეჭმუხვნილი ბეთპო-
ვენის ბიუსტი იდგა, კედელზე ეკიდა ფანქრით ნახატი ესპანური

¹ შემობრძანდით! (ფრ.).

² არა, არ გამოდის, მადამუაზელ ვარუშიან. (ფრ.).

³ და თქვენი staccatos?, ოჰ, ღმერთო ჩემო! (ფრ.).

პეიზაჟი. იქვე, ჩამოცვნილი ბათქაშის დასაფარავად ანა პავლოვი-
სა და ფრედერიკ შოპენის პორტრეტები ეკიდა. ისინი გვერდით
გვერდ დაეკიდათ და კაცს ცოლ-ქმარი ეგონებოდა. და ნოტები...
ნოტები როიალზე, ნოტები ეტაჟერზე, მაგიდაზე, ტახტზე და სკა-
მებზედაც კი. და ბოლოს, „კოლუმბიას“ მარკის გრამოფონი. ამ
გრამოფონით კვირაში ერთხელ ვისმენდით მუსიკას, რომელსაც თან
ახლდა მაესტროს ახსნა-განმარტება. მაესტრო ფიქრობდა, რომ
მუსიკოსისათვის ვირტუოზების ფირფიტების მოსმენა ისევე აუცი-
ლებელია, როგორც მხატვრისათვის სურათების გალერეის დათვა-
ლიერება. მართლაცდა, აბა, მისი ბრწყინვალე კომენტარის შემდეგ
მოგესმინათ სიმფონიური პასტორალი! სულ სხვა რამ იყო! თითქოს
იგრძნობდით მოახლოებულ ქარიშხალს, თითქოს თქვენ თვალწინ
გაიეღვებდა და დაინახავდით: დამფრთხალი ქალები ნაკადულში
სარეცხის რეცხვას თავს ანებებენ და ხმაურით იშლებიან.

სიმფონიური პასტორალის ფირფიტა ყველაზე უკეთ იყო შემო-
ნახული. დანარჩენები ან ხშირი ხმარებით წაშლილიყო, ან მზეს და-
ეგრისა. თუნდაც ბეთჰოვენის მეხუთე საფორტეპიანო კონცერტის
ფირფიტა: ნემსი ერთ ადგილს მიაღწევდა და რომ გაოჩნდებოდა,
ფეხს ველარაფრით მოაცვლევინებდით; ანდა მანონის არცა ვალი
კურჩის შესრულებით: დადებდნენ თუ არა ფირფიტას, გრამოფონ-
ში ქარიშხალი ამოვარდებოდა და ისე არხევდა ამ განუმეორებელი
მომღერლის ხმას, თითქო ვიდაცას მხრებში ხელი ჩაუვლია და მთე-
ლი ძალ-ღონით ანჯღრევსო. მე მეცინებოდა, მაგრამ როგორც კი
მატილდას თვალებს შევეფეთებოდი, მაშინვე სერიოზულ გამო-
მეტყველებას ვიღებდი — ვიცოდი, აქ ხუმრობას არ მაპატიებდა.

მატილდამ ჩვენსავით თხუთმეტი წლისამ როდი დაიწყო ვიო-
ლინოზე სწავლა — რვა წლისა უკვე ლინოვსკის მოწაფე იყო. თანაც
ყველაზე ნიჭიერი მოწაფე. დანარჩენები გრომ-კაპიკად არ ღირდ-
ნენ. ჩემზე უარესებიც კი იყვნენ, თანაც უმეტესობა გოგოები. მე-
რედა, რა გოგოები! საულვაშზე ღინდლი რომ აშლოდათ! აქ იყო
სქელი, დაბალთმეობიანი სირანუში, იყვნენ ანაიდა და ადელაი-
და — იუველირის ქალიშვილები, სულ ორი ბიჭი ვიყავით — მე და
ილჰანი. ილჰანი ერთი დონდლო ბიჭი იყო; გოგოებს ზედაც არ
უყურებდა, დაუკრავდა თავის გაკვეთილს და წავიდოდა. მე არ
მომწონდა, გოგოები რომ ვიოლინოს უკრავდნენ. ვიოლინო რა
გოგოს საქმეა! თუ შინცადაშინც, ფორტეპიანო დაუკარით.

მაგრამ მათილდა სულ სხვა იყო! ის დოლის ან ზურნის დაკრასაც კი დააშვევებდა, ჩამოიჭიმავდა შალის ჯემპრს, გამოაჩენდა პატარა მკერდს და ისე წავეილოდა როიალისაკენ, რომ, გავუვითილი იქით იყოს და, მარტო ამის სანახავად ღირდა საათში ოთხი ლირის გადახდა. ზაფხულობით ხომ, ნულარ იტყვიო, უწინდებოდ და მოკლესახელოიანი კაბით რომ დადიოდა!

როგორც კი ზღურბლზე გადმოაბიჯებდა, მასტიკის, ყავისა და პაპიროსის სუნით გაელენთილი ოთახი გაზაფხულის სურნელებით იესებოდა. მათილდას მამა იტალიელი იყო, დედა, მგონი, ბერძენი. ალბათ, აქედან მოდიოდა მისი უპირატესობა დანარჩენ, „წმინდა სისხლის“ მადმუაზელებზე.

მატილდას ჩემდამი მხოლოდ ის მეგობრული გრძნობა უნდა ჰქონოდა, რომელიც ხშირად უჩნდებოდა ხოლმე ერთი მაესტროს მოწაფეებს. მე კი, მე უბედურს ეს წყევული გოგო სიზმარშიაც არ მცილდებოდა.

ზოგჯერ ქუჩაში ვხვდებოდით ხოლმე ერთმანეთს. უფრო სწორადა, ვიცოდი, როდის ეწყებოდა გაკვეთილი და იმ დროისათვის, ვითომ შემთხვევით, შევეჩხებოდი ხოლმე. ის უფლებას მაძლევდა, გვერდით გაეყოლოდი. გული ყელში მებჯინებოდა, ჩემი ორი ღერი ფრანგულით საუბრის გაბმას ვცდილობდი. მაგრამ მალე შემომელეოდა ფრანგული სიტყვები და თურქულს ვიშველიებდი:

— მადმუაზელ მათილდა, ნახეთ ამ კვირას „მელექში“ ახალი სურათი?

— Non¹, — მომიგებდა იგი და ისე მომართავდა ტუჩებს, თითქოს უნდა დაუსტვინოს, ან ცხელ წვეს შეუბეროსო. „ლმერთმა დასწყევლოს შენი „non“, — ვამბობდი ჩემთვის.

— Pourquoi?²

— Parce que je nai-pas u le temps³.

— არასოდეს არ გცალაათ?

მატილდა მუქ თაფლისფერ თვალებს სივრცეს გაუშტერებდა და ნახევრად სერიოზულად, ნახევრად ხუმრობით მეტყობდა:

— je ne sais pas⁴.

¹-არა (ფრ.).

² რატომ? (ფრ.).

³ იმიტომ, რომ არ მცალია (ფრ.).

⁴ არ ვიცი (ფრ.).

— რა უცნაური გოგონა ხართ, მადმუაზელ მატილდა.

— Vous trouvez?¹

— Si, si... დიახ.

ის-ის იყო, საუბარი აეწყობოდა, რომ მადამ როზის ფერგადასულ სახლს მივადგებოდით ხოლმე. რაღა უნდა მექნა, უკვე ნახევრად ბნელ კიბეზე ავდიოდით. ზოგჯერ ჩამოვრჩებოდი და ვტკბებოდი მისი ფეხების ცქერით. მაგრამ ის წყრებოდა, თვალებს მოწკურავდა და თავისი გამოხედვით თითქოს მსაყვედურობდა: „ხომ ვიცი, რასაც ფიქრობ, გრცხვენოდეს, ამას შენგან არ მოველოდი“. როგორ დავიმორცხვებდი ხოლმე! თან საკუთარ თავზე ვბრაზობდი. „რა მოხდა, ბოლოს და ბოლოს, კაცი არა ვარ?! ამის შემდეგ მორცხვობას დავძლევ და იდაყვზე ხელს წავავლებ“.

სწორედ იმ ხანებში, სკოლაში კინოფილმი გვაჩვენეს. ფილმში ერთმა ჩემისთანა გალეულმა ბიჭმა გამხედლობა მოიკრიბა: „რაც იქნება, იქნებაო“, — თქვა და თავის სატრფოს ტუჩებში აკოცა და, თქვენ წარმოიდგინეთ, გოგონა სულაც არ გაჯავრებულა. პირიქით, გაიღიმა და თქვა: „ოკეი, პარი, მეც სწორედ ამას ველოდი, დღესაც რომ არ გეკოცნა, ლაჩრად ჩავთვლიდი და ჭეკს გავყვებოდი ცოლად“.

აღმოვაჩინე ქალის მანამდე უცნობი ხასიათი და ერთი სული მქონდა, ვიდრე ჩემს სატრფოს გამოვცდიდი. აი, ავალთ ახლა მესამე სართულის კიბის ბნელ მოსახვევზე, მე წელზე ხელს მოვხვევ და ვაკოცებ ვარდის ფურცელივით ტუჩებში. თუმცა არა, ტუჩებში არა. მხოლოდ ლოყაზე ან კისერში, იმ ადგილზე, სადაც მუშკივით თმები თავდება. ნეტავი იმ ფილმის გოგოსავით მოეწონება, თუ გაჯავრდება და სილას გამაწნავს? და ერთი წამით ვვრძნობ ჩემს ტუჩებზე მისი კანის მომლაშო გემოს და ლოყაზე — მის სილას.

ალბათ, როგორ უხდება გაჯავრება ამ ოხერს, ამას! ფეხებს დამიბაკუნებს, ნესტოებს დაბერავს და დამიყვირებს:

— თქვენ ვინა გგონივართ! ჩემთვის ჭერ არავის უკოცნია. Vous comprenez?².

— Oui, m-lle, je comprend. Excousez moi³. ნებისყოფამ

¹ ასე გგონიათ! (ფრ.).

² გაიგეთ? (ფრ.).

³ დიახ, მადმუაზელ, გავიგე, მაპატიეთ (ფრ.).

მილატა, თითქოს ჰიპნოზი გამიკეთესო, უმწეო გავხდი, როგორც ქარიშხლის მიერ გატაცებული ფოთოლი“.

ვიდრე რომანებიდან ამოკრეფილ და დაზეპირებულ საბოლიშო ფრაზებს ჩემთვის ვიმეორებდი, კიბე თავდებოდა, დერეფანში შევდიოდით და უკვე კარებში აღმოვჩნდებოდით ხოლმე.

ოთხშაბათობით ყველანი თავს ვიყრიდით ვირტუოზთა ფირფიტების მოსასმენად. ვიდრე ლინოვსკი სამზარეულოში ჭურჭელს რეცხდა, ჩვენ საუბრით ვერთობოდით. ჩვენი მთავარი ორატორი სირანუშია. ძალზე ყბედია. ხმას არავის გვაღებინებს, სულ თვითონ ლაპარაკობს: „აბდულ ჰაქ ჰამიდმა „ეშბერი“ ერთი სომეხი პოეტისაგან გადმოიღო. არა, გენაცვალეთ, ყველაზე კარგი პოეტი უილიამ საროიანია. რუბენ მამულიანმა ყველა რეჟისორს აჯობა“. ის კი არა, და დიუმას „სამი მუშეკეტერის“ დარტანიანსაც სომხად აცხადებდა.

მატილდა უსმენდა ამ ყაყანს და იღიმებოდა. იღიმებოდა დედოფლის მედიდური ღიმილით, რომელიც ასე უხდებოდა. შემდეგ თავის მკვეთრი მოძრაობით ოქროსფერ თმებს უკან გადაიყრიდა, ეტაჟერთან მივიდოდა და ქურნალებს ათვალიერებდა.

გოგოები იტყოდნენ იმ მთისას, ამ ბარისას და ბოლოს ჯერი ლინოვსკიზეც მიდგებოდა — რატომ არის მუდამ ასე მოწყენილი, რატომ არასოდეს იღიმის?

ათიფეთი (მამამისი ექიმი) წუხს:

— ნეტავ ტუბერკულოზი არ ჰქონდეს, ნახეთ, როგორ დღითი დღე ყვითლდება.

ილჰამი ერთი თითით აწყობს როიალზე ახლახან ნასწავლ ტანგოს, თან თავის დიაგნოზს სვამს:

— რა უნდა ჰქონდეს, კაეივით არის.

სირანუშიც ამ აზრისაა:

— ნოსტალგიაა და სხვა არაფერი. ხომ იცით, მუსიკოსები ზედმეტად მგრძნობიარენი არიან, — ბრძანებს ის. თან „ლ“ ბგერას მაგრად გამოთქვამს.

აქ კი მატილდა თავს ანებებს ქურნალებს და საუბარში ერევა. თან ხელში ათამაშებს გულის ფორმის მედალიონს, რომლითაც დედოქოს სურათს დაატარებს.

— არა, არა, — ამბობს ის, — il est un petit geni méconnu¹.

არც თუ დიდი, მაგრამ მაინც გენიოსია და ნაღვლობს, რომ მისი არ ესმით.

ამ დროს „მცირე ყალიბის გენიოსი“, სახედაძმარებული და წარბეჭეპუხვნილი, ხელების მშრალეებით სამზარეულოდან ოთახში შემოდის. ტანზე აცვია შავი პიჯაკი, მუხლისთავებთან გამობერილი გაცვეთილი შარვალი. ფეხთ — თავისი განუყრელი თეთრი გეტრები. მას აინუნშიც არ მოსდის, რომ მშვენიერი ამინდია, რომ ოთახში გაზაფხულის მოახლოებით სისხლაჩქეფებული გოგონები ცქრიალებენ.

ჰა, გაიცინე, ერთხელ მაინც გაიღიმე, ადამიანო! როგორ გეკადრებათ! რომ უნდოდეს კიდევ, არ გამოუვა. დარწმუნებული ვარ, მის სახეს დიდი ხანია ღიმილი დაავიწყდა. განსაკუთრებით — ამ დაღლილ ცისფერ თვალებს. ისინი თითქოს გეკითხებიან: „იშრომე, იწვალე, დაძაბე მთელი ძალ-ღონე, ისწრაფე ხელოვნების მწვერვალებისაკენ! და რისთვის? — იმისათვის, რომ საათში ოთხი ლირის საფასურად გამეზი ასწავლო საშუალო სკოლის ჭორფლიან მოწაფეებს?“

თითქოს საპასუხოდ მოკუმულან მისი დამკვნარი, ლურჯი ტუჩები:

— რას იზამ, ძმაო, ეს ყოფილა ჩვენი ხვედრი, ასეთია ქვეყანა, უმადურნი არიან ადამიანები.

გოგონები დაჟინებით თხოვენ მაესტროს, რომ დღეს ფირფიტების ნაცვლად თავისი დაკვრა მოგვასმენინოს. ისიც ხატრს აღარ უტეხს და თანხმდება:

მაესტრო ჩვენსავით ერთბაშად როდი იწყებს დაკვრას — საგანგებოდ ეშზადება: ნელა, აუჩქარებლად იღებს ბუდიდან შალის ნაქერში გახვეულ ვიოლინოს, რომელიც მისთვის უჩუქნია ესპანეთის ელჩს პეტერბურგში. მოირგებს მას მხარზე, დააყრდნობს ზედ გამხმარ ნიკაპს, ნეკით აიღებს ზემს, ერთხანს ჰაერში ავარჯიშებს ხელის მტევანს, ბოლოს თვალს მიაპყრობს ოთახის კუთხეს — სინამდვილეში კი, ღმერთმა იცის, მოგონებათა რომელ ზღვაში ჩაიძირება და იწყებს კონცერტს. უკრავს დიდი გატაცებით, მთელი არსებით, განსაკუთრებით *glissando*-ს დროს ისე ასწევს მარცხენა წარბს, რომ გოგონები ოხვრას ვეღარ იკავებენ. რამდენჯერ გავ-

¹ ის პატარა გენიოსია, რომელსაც არ აღიარებენ (ფრ.).

მხდარვარ მოწმე, თუ როგორ იფრქვეოდა აღტაცების ცრემლები მოსწავლეთა თეთრ წინსაფრებსა და ოფლის სუნით აქრთებულ შალის პერანგებზე.

მასწავლებელი თანდათან ექსტაზში შედის. აი, გაიღიმა შოპენის პორტრეტმა. პავლოვა ადგილზე ვეღარ ჩერდება, საცაა ჩარჩოდან გადმოფრთხილდება, როთილზე შედგება და აცეკვდება.

ჯადოქრული ხემის ყოველი აქნევა, თითქოს ჩვენც მიწიდან გვიტაცებს, ღრუბლებში გვახვევს, ცას გვაახლოებს... ქვემოთ აღარ ჩანან ნაგვის ფორნები, აღარ დარბიან წინდებჩაჩაჩული ქალები, ცხვირწინ აღარ გვაქვს ეს ნაცნობი უბანი, რომლის ყოველ კუნჭულში მათხოვრები გამოტილან. შორს, ცხრა მთას იქით დარჩა სახურავზე ხავსმოდებული უბადრუკი ქოხმახები პაწაწინა აივნებით, რომლებზედაც გრძელტოტებიანი საცვლებია გამოფენილი.

მეტი რაღა საბუთი გინდათ, რომ ხელოვნება მაგიაა.

ლინოვსკი, როცა თვეში თუ წელიწადში ერთხელ ამ დალოცვილ კონცერტებს გვიტარებდა, ალბათ, საკუთარ პედაგოგიურ მიზნებსაც ისახავდა: მართლაცდა, ყოველ ჩვენთაგანს კვლავ ერთი ცეცხლი ედებოდა: ნეტავ როდისმე ჩვენც შეგვაძლებინა ასე დაკვრა! ოჰ, ნეტავ თუ შევძლებ ასე დაკვრას, ნეტავ ასე ამატირებინა მსმენელები! და თუ ვერ ავატირებ, არ გავაცინო მაინც!

დადგა ის დღე, როცა კონცერტი უნდა გაგვემართა. ერთი საჩვენებელი მუსიკალური საღამო, რომლის მსგავსსაც ხშირად მართავენ ხოლმე პედაგოგები რეკლამის მიზნით.

პროგრამაში პირველ ნომრად მოცარტის რომელიღაც კვარტეტი, შემდეგ კი ამ მოტებო წყალივით კონცერტს ცოტა გემო მაინც რომ მიეცეს, შიგადაშიგ ათიფეთისა და ილჰამის სოლო გამოსვლებს ჩავურთავთ. ჩვენი მათილდას ჯერიც დადგება: კონცერტის მთელი სიმძიმე მის სუსტ მხრებს აწევს და ამიტომ, როგორც გამონაკლისი, მათილდას მანესტროს ძვირფას ვიოლინოზე დაკვრის ნება ეძლევა. სულ ბოლოს, კონცერტის დასკვნით ნაწილში, დიდებული ფინალი *molto*: თხუთმეტი ვიოლინოსაგან შედგენილი ჩვენი ორკესტრი შეასრულებს „არლეზიელის“ სუიტას, დირიჟორობს თვით Stephan Alexandrovitch Linovsky.

ერთი შემოქმედებითი ციებ-ცხელება გვადგას: კვირაში, სულ ცოტა, სამჯერა გვაქვს გენერალური რეპეტიცია. კინო-თეატრ „მაქიკი“ სახელდახელო სცენა მოვაწყვეთ და ახლა დეკორაციებს ვამზადებთ.

გაზაფხული იყო და, ალბათ, ამიტომ ჩვენი მასწავლებელიც მოსულიერებულისა: მარტო რეპეტიციებს როდნ ხელმძღვანელობდა! მიზანსცენებს გვკარნახობდა, დეკორაციებსაც იგონებდა, ერთი სიტყვით, ყველა წვრილმანში ერეოდა. ის კი არადა, მოსაწვევი ბარათების ტიტულიც თავისი ხელით დაწერა 1914 წლიდან შემონახული გუაშით. თუმცა, ამ წლების მანძილზე, ალბათ, ნამდვილად განვითარდა აფიშების მოხატვის ტექნიკა.

ხალხი არა გვეყოფნიდა და მოსაწვევი ბარათების დაბეჭდვინება მე მომანდეს. მეც ყოველდღე თავიდან ბოლომდე ვზომავ ანკარის პროსპექტს¹; ერთ მესტამბეს მუყაო არ ეშოვება, მეორემ — ვარაყის საფასურში ლამის დედამისის გამზითვება გვთხოვოს. ასე რომ, ჩნდება საშიშროება: ბარათები დროულად ვერ დაიბეჭდება, და მე დაოთხილი გავრბივარ მაესტროსთან.

მაესტროს ოთახში გრამოფონი უკრავს. ჩემი დაკაკუნება არავის ესმის. ერთხელაც ვაკაკუნებ, მერე ჩვეულებისამებრ, ფრთხილად ვაღებ კარს და გაუბედავად შევდივარ. ოთახში გამეფებულ სალამოს ბინდბუნდში პირველად ლინოვსკის მეჩხერთმიან თავს ვარჩევ. არასოდეს დამავიწყდება! ფანჯარასთან მიდგმულ სავარძელში ჩამჯდარს მუხლებზე მათილდა დაესვა და ჩაპხვეოდა. მისი მარჯვენა ხელი გოგონას კისერზე შემოსქდომოდა, მარცხენა კი — თქოებზე კობრასავით შემოსალტოდა. მათილდას ოქროსფერი თმები სავარძლის საზურგეზე გადაშლილიყო. თვალები დახუჭული ჰქონდა და ბაგეები, ბაგეები... მე რომ მეგონა, ჯერ ვერავის გაუბედნია-მეთქი მათი შეხება, ეს ნაზი ბაგეები ბებრის საზიზღარი სუნთქვით იყლინებოდნენ.

თავბრუ დამესხა, ფლოლოვით ავცახცახდი. გრამოფონი ბეთპოვენის კონცერტს „მი ბემოლ მაჟორს“ უკრავდა. იქვე კი ერთმანეთს ჩახვეული გოგონა და ბერიკაცი ძაღლებივით მიიმედ ქშენდნენ.

გაბრუნება დავაპირე, მაგრამ პუპიტრის ფეხს წამოვედე და, — სწორედ ამან გამოაფხიზლა შეყვარებულები ტკბილი ბურანიდან. ლინოვსკიმ ქალიშვილი თვალის დახამხამებაში ისროლა კალთიდან, წამოაბტა და ვითომ გაკვეთილს აგრძელებსო, ენის ბორძიკით იკითხა:

¹ პროსპექტი სტამბოლში, სადაც მოთავსებულია სტამბები და გამომცემლობები.

— Eh bien, oui!... — რაზე შეეჩერდით?

და ახლავს ვაახსენა გრამოფონი.

— C'est ça, me-lle, — მითხარით, რა ტემპში სრულდებოდა ეს ნაწარმოები?

— Allegro... ma mon troppo, — უბასუხა მატყლად, რომელიც ჯერაც ვერ წამომდგარიყო იატაკიდან.

ამ დროს კი ადაეიო იყო. თანაც ფირფიტის დაზიანებულ ადგილას ჩავარდნილი ნემსი ერთსა და იმავე სამ ტაქტს იმეორებდა.

მინდოდა გამეცინა, მეხარხარა, მაგრამ ვერ მოვახერხე. თვალეზიდან ცრემლები მომდიოდა. უმწეოდ მიმოვიხედე. ლინოვსკის ვიოლინო როიალზე დაგდებული თავანდელი ყუთიდან თითქოს ბრყვეული გამომეტყველებით მომჩერებოდა.

იმ საღამოდან ვიოლინოს ზურგი ვაქციე. ვლოცულობდი, როგორმე დამევიწყებინა *Allegro ma non troppo*.

მე ხომ ბავშვი ვიყავი, გამოუცდელი, ამ ქვეყნისა არაფერი გამეგებოდა. კარგა გვიან კი, როცა თმა უკვე შემითხელდა, მივხვდი: არსება, რომელსაც ქალი ჰქვია, ვიოლინოსავით კი არადა, ვიოლინოზე უფრო ჭირვეული ინსტრუმენტია, რომელიც თავის სილამაზეს, თავის ღირსებებს მხოლოდ ვირტუოზებისთვის იმეტებს.

და, კაცმა რომ თქვას, ქალი თავისი ვიწრო მხრებითა და განიერი თეძოებით, განა ვიოლინოს არ მოგაგონებთ?

¹ მაშ, ასე (ფრ.).

ჩვენი უბნის ავთიაჟი

ჩვენს უბანში სამი ყავახანაა. ერთში შეიძლება ყომარი ითამაშოთ, ჩხუბი ატეხოთ. სხვებში — ნარგილე მოსწიოთ და ცოტა წასთვლიმოთ. სანაპირო ბულვარიც ხომ არისო, მეტყვიით, მაგრამ სალამოობით იქაურობა ხანშიშესული ქალბატონებით, ბავშვებითა და მათი ძიძებით არის სავსე.

ასე რომ, ერთი აფთიაქილა დაგვრჩა, სადაც შეიძლება კაცმა სალამო გაატაროს.

ჩვენი უბნის აფთიაქში სალამოობით თავს იყრიან ბევრის მნახველი და ბევრის გამგონე დარბაისელი ბატონები — ყოფილი პრემიერ-მინისტრი, მეჭლისის ყოფილი თავმჯდომარე, ყოფილი საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი, გენერალური შტაბის გადამდგარი პოლკოვნიკი, ცნობილი საზის ხელოსანი და თავისი საქმის უბადლო ოსტატი, სახელგანთქმული მესუნეთე¹.

სხვა რომელი უბნის, რომელ აფთიაქს შეუძლია თავი მოუყაროს ამდენ პატივცემულ გვამს?

მეტყვიით, რალა ფასი აქვს ყოფილ პრემიერ-მინისტრს, პენსიონერ ელჩსა თუ გადამდგარ პოლკოვნიკსო.

რა ბრძანებაა!

მე გადამდგარ პოლკოვნიკს კადრის გენერალზეც კი არ გავცვლიდი. მართალია, კადრის გენერალი უფრო ენერგიულია და საქმიანი — იღწვის, რაც შეუძლია, მაგრამ სადა აქვს მას გადამდგარი პოლკოვნიკის სიღინჯე, მისი უნარი, გულგრილად ადევნოს თვალი ღუნისა და მშვიდად განსაჯოს მოვლენები.

ხელისუფლების სათავეში მდგომი პრემიერ-მინისტრი იმას მოიმოქმედებს, რაც მოეპრიანება: უნდა ჩამოახრჩობს ვისმე, უნდა — მოკლავს კიდევ. მის აზღაუბდა გამოსვლებს რადიო ღღეში სამჯეროთხჯერ იმეორებს. თავისი საქციელით განებივრებულ და გატუტუცებულ ბავშვსა ჰგავს.

¹ მესუნეთე — საგანგებო პირი, რომელიც ბიჭებს წინადაცვეთას უტარებს.

ყოფილ პრემიერ-მინისტრს კი სანდომიანი, დარბაისლური გარეგნობა აქვს. თითქოს გეუბნებათ: „ეჰ, შვილო, შენ რომ მოდიოდი, ჩვენ მივდიოდითო“. იქნებ, ახალ პრემიერზე ჭკუაღამჯდარი არც იყოს, მაგრამ შორიდან ისეთ შთაბეჭდილებას ტოვებს, ამბობენ: „ეს იყო, რაც იყოო, გახსოვთ, ამა და ამ საკითხის გადაჭრისას როგორი პრინციპულობა გამოიჩინაო, ან ამ საკითხთან დაკავშირებით რა დიქტატორული სიტყვა თქვაო?“

მაგრამ ეს ყველაფერი უკან დარჩენილა და მოგონებების ტკბილი ბურუსით შებურულა. ახალ პრემიერ-მინისტრს კი შეუძლია, ახლა დაგმართოთ სიავე — სამსახური დაგაკარგვინოთ, სამინისტროს განკარგულებაში აგიყვანოთ, უდროოდ გაგიშვათ პენსიაზე — მოკლედ, თქვენი სული მის ხელშია. ის ყოფილი პრემიერ-მინისტრით აფთიაქში მორჩილად როდი ელოდება თავის რიგს.

ჩვენ ადამიანები ვართ, ძლიერნი ამა ქვეყნისანი არა გვხიბლავენ, დაქვეითებულები კი ჩვენ გვემსგავსებიან და-ეს მოგვწონს.

აფთიაქის სტუმარი პრემიერ-მინისტრი, რაც თანამდებობიდან გადმობრძანდა, უკვე ჩვენი კაცია, თავაზიანობასაც კი შეეჩვია. სიტყვაძუნწია, მაგრამ ვიდრე მისთვის შპრიცი იხარშება, მცირე ხნით დაჯდება, დიდს, პატარას — ყველას მოიკითხავს — მექლისის ყოფილ თავმჯდომარეს, გადამდგარ პოლკოვნიკს, პენსიონერ ელჩს, მეაფთიაქეს, მის შეგირდ რეჯებს, ასპირინის საყიდლად შემოსულ მეურმე იბრაჰიმ ჩავუშს.

„ღმერთმა უშველოს! რა კაცური კაცია, როგორი თავმდაბალი და დემოკრატი“, — ვამბობთ მისი საქციელით გაკვირვებულნი და მოხიბლულნი. თუმცა არც ჰაჯი ბეი შემოვა აფთიაქში ისე, თუ ყველას არ გამოეღაპარაკა, არ გაეხუმრა, მაგრამ აზრადაც არავის მოსდის, დაუფასოს თავმდაბლობა.

რას იზამ, ასეთია ქვეყანა!

არ ვიცი, რა სატკივარი აწუხებს პრემიერ-მინისტრს, მაგრამ აი, ჰაჯი ბეი და საგანგებო ელჩი, თუ რეჯებს დავუჭერებთ, თურმე ტესტოვირონს იკეთებენ.

ნუ იცინით, გეთავყვით, ტესტოვირონს მხოლოდ ყავლგასული მუსუსები როდი ხმარობენ, რათა თავიდან ააცილონ გაავებული საყვარლების საყვედურები. არა, მას საყვებით დარბაისელი ბატონებიც იყენებენ. ისე, პროფილაქტიკისათვის.

თავს მოვალედ ვთვლი, განვაცხადო, რომ ჰაჯი ბეი და საგანგებო ელჩი სწორედ ამ მეორე კატეგორიას ეკუთვნიან.

ჩვენს პოლკოვნიკს კი, მაღლობა ღმერთს, მსგავსი არაფერი სჭირს. საღამოობით აფთიაქში მხოლოდ იმიტომ შემოდის, რომ ცოტა წაიმუხსაიფოს. პოლკოვნიკს ნაზიმ ბეი გუმელჯუნი ჰქვია. შემოვა თუ არა აფთიაქში, ყველანი ფეხზე დგებიან.

— მობრძანდით, ბატონო პოლკოვნიკო!

— როგორ ბრძანდებით, ბატონო პოლკოვნიკო?

ბატონი პოლკოვნიკი იმათ როდი ჰგავს, სამსახურიდან რომ გადადგებიან და კომისიონერობას ან ჯიშინი ქათმების მოშენებას იწყებენ. ის თავით ფეხამდე სამხედროა, სალდათად დაბადებულა, სალდათად მოკვდება. სალდათურია მისი მიხრა-მოხრა, საუბარი, ფიქრი. ცხვირსაც კი სალდათურად იხოცავს, ცხვირსახოცსაც სალდათურად კეცავს და იღებს ჯიბეში. გერმანული ენა სამხედრო სასწავლებელსა და გალიციის ფრონტზე გერმანელი ოფიცრებისაგან უსწავლია და ახლა დღენიადაგ გერმანულ სამხედრო ლიტერატურას ჩაჰკირკიტებს. ერთი ჰკითხეთ და ნახავთ, თუ ერთსაათიანი ახსნა-განმარტება არ მოგკეთ ატომური ყუმბარის, რეაქტიული თვითმფრინავების მანევრირების, სატანკო ტექნიკის, გულერიანის ბოლოდროინდელი შრომების გამო.

— მსოფლიოში ორი ხალხია, რომელსაც სამხედრო საქმისა გაეგება, პირველი გერმანელები, მეორე — თურქებით, — ამბობს და მართალიცაა.

სამხედრო საქმეში დიდად ჩახედული არა ვარ, მაგრამ, მგონია, რომ დაჯდეს და სტატიები წეროს, ერქილეთ ფაშასა და აბიდინ დავერზე უკეთეს ტომებს დაალაგებს.

— ვინა თქვა, პიტლერი შლეგი იყო, — გაიოცებს ის, — ისტორიას არ ახსოვს, რომ დამარცხებულ და დაქსაქსულ ხალხს ოთხ წელიწადში ისეთი სამხედრო ძლიერებისათვის მიეღწიოს, რომ მსოფლიოზე ბატონობა შესძლებოდეს. ეს გააკეთა პიტლერმა.

— სტალინგრადთან რომ არ დაუჯერა თავის გენერლებს?

— არა, მისი მთავარი შეცდომა ის იყო, რომ რუსეთთან პაქტი დადო და საფრანგეთს დაესხა. ჯობდა კი, დასავლეთს შეთანხმებოდა და რუსეთი დაეპყრო. დაზამთრებამდე რომ რუსეთი დაეჩოქებინა, ევროპას სულ იოლად დაიყოლიებდა სასურველ ზავზე.

საგანგებო ელჩი სრულად თუ არა, ნაწილობრივ მაინც იზიარებს ნაზიმ ბეის ამ აზრს.

თქვენი არ იყოს, ჩვენი ელჩიც ტყბილი კაცია. ამბობენ, ელჩისთვის მთავარია, ცოტას ლაპარაკობდეს, შენიღბული იყოსო. ტყუილია! ეს ელჩი პოლკოვნიკზე ყბედია. ეტყობა, თავის დროზე ზედმეტად იუჟნა და ახლა გულს იფხანს. ჩემს სიცოცხლეში არ შემხვედრია კაცი, ამდენი ანეგდოტი რომ იცოდეს. ვთქვათ, სიტყვამ მოიტანა და ახსენეს ჭადარი. მას უკვე მზადა აქვს და ერთმანეთს მოაყოლებს ხუთ-ექვს ანეგდოტს ჭადარზე. რეკები ამბობს, ყოფილ პრემიერ-მინისტრს თუ მეჯლისის ყოფილ თავმჯდომარეს საკმაოდ უხამს პარიზულ ანეგდოტებსაც კი უყვებაო.

როცა საქმე პარიზზე მიდგება, ჩვენი საგანგებო ელჩი ვარდივით იფურჩქნება. რალა გააჩუმებს! ერთ დროს პარიზის საელჩოში მესამე მდივნად უმუშავია. მაშინ პირადად გაუცვნია წარსულისა და აწმყოს უდიდესი ფინანსისტი კეიო, ბებერი ვეფხვი კლემანსო, პუანკარე და მაშინ ჯერ ახალგაზრდა, მაგრამ დიდი მომავლის მქონე პოლიტიკოსი ტარდიო.

ძველი დიპლომატიური სკოლის ტრადიციების ერთგულს ვერ ნახავთ გაუუთოებელი შარვლით ან გაუხამებელი საყელოთი. სტამბოლში რომ ჩადის, ხელთათმანებსა და ხელჯოხსაც არ ივიწყებს. ამ ამერიკელებმა კი სულ გააუბრალოეს დიპლომატიური ეთიკეტი! ელჩები ახლა სპორტულ სანახაობებში მონაწილეობენ, ოჯახებით დადიან ბოსფორის ყურეზე და საბანაო კოსტიუმებში გამოწყობილნი სურათებსაც იღებენ. ჩვენი საგანგებო ელჩი ასეთი როდია. რომ უნდოდეს კიდევ, ვერ იქნება. ორმოცი წლის განმავლობაში შემუშავებულ ჩვევებზე უარის თქმას ვერც შეძლებს.

როცა აფთიაქში გახურებული კამათია საგარეო პოლიტიკის, პარიზის ბულვართა კაფეებისა და უპილოტო თვითმფრინავების მანევრირებათა გამო, შიგ შემოდინ ეფდალეთინ ბეი და ადვი ბეი. ეფდალეთინ ბეი ბელედიეს¹ გადამღვარი ინსპექტორია. ის ერთი სამოცდახუთი წლის ლოყაწითელი, თმააბურძენილი კაცია. სიგარას მხოლოდ ქარვის მუნდშტუკით ეწევა. ეფდალეთინ ბეის ჩვენი ქვეყნის ყველაზე მტკიცენეულ პრობლემებზე მეტად ორიგინალური აზრები აქვს. ვთქვათ, ეს მტკიცენეული პრობლემა სოფ-

¹ ბ ე ლ ე ე — მუნიციპალიტეტი.

ლის აღორძინებაა. მას აქაც აქვს პროექტი, დამკვიდრებულ ღრმა კვლევა-ძიებასა და ადგილობრივ დაკვირვებებზე. ეფდალეთინ ბეი მეტად უკმაყოფილოა სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტების საქმიანობისა.

— რა მცოდნია ამ ინსტიტუტებისა, მისი კურსდამთავრებულები ურმის შებმასაც ვერ ახერხებენო, — ამბობს.

ეფდალეთინ ბეი დროდადრო საკუთარი ინიციატივით ჩამოივლის ხოლმე სოფლებს. ვინ იცის, იქნებ დეპუტატობაზეც უჭირავს თვალი.

იმ დღეს ახალი დაბრუნებული იყო გონენიდან. ქვისლთან ყოფილიყო სტუმრად და, ახლა ერთი სული ჰქონდა, ვიდრე ვისმე გაუზიარებდა თავის შთაბეჭდილებებს.

— გონენის სოფლებში გლეხებს მუხაზე მსხალი დაუმყნიათ, — იწყებს ამბავს.

— განა მუხა მსხალს დაიმყნობს? — სასწრაფოდ კითხულობს ადგი ბეი.

— სწორედაც რომ დაიმყნობს. ჩემი თვალით ვნახე. ყური მიგდეთ — მუხაზე მსხალი დაუმყნიათ. რა არის იმაში ცუდი? ღარიბ-ლატაკნი ცოტას მაინც ამოისუნთქებენ. მაგრამ არა იმამ! ეფენდი ფეტვას¹ ბეჭდავს. არ შეიძლება, ცოდვაო, აცხადებს.

— ნუ იზამ, იმამ ეფენდი, აბა სადაური ცოდვაო, — ეუბნებიან.

— როგორც ალაპს შეუქმნია, ისე უნდა დარჩეს, მუხა მუხად და მსხალი მსხლად. მუხის მსხლად გადაკეთება ალაპის ნების წინააღმდეგ წასვლააო.

ბატონი ელჩი აღშფოთებულია:

— ღმერთო ჩემო! იმამს რაღა ესაქმება, რას ერევა?

— ერევა, ჩემო ბატონო, და რას უზამ?

ბატონი პოლკოვნიკი სალდათური პირდაპირობით პასუხობს:

— იმამს ეშინია, მის მსხალს ფასი არ დაეკარგოს.

— ჰოდა, სწორედ ამიტომ, — განაგრძობს ეფდალეთინ ბეი, — საჭიროა, სოფლებში გაიგზავნონ განათლებული და რევოლუციურად განწყობილი იმამები. რაც გინდათ თქვით და, სოფელი ყვე-

¹ ი მ ა მ ი — მუსლიმთა სასულიერო წინამძღოლი.

² ფ ე ტ ვ ა — უმაღლესი სასულიერო პირის მიერ მუსლიმური რელიგიური კანონების საფუძველზე გამოტანილი განაჩენი ან გადაწყვეტილება.

ლაფერში იმამს მიჰყვება. აბა, გაგზავნე სოფელში ინტელიგენტთა
იმამი და ნახავ, რა იქნება!

ამაზე ჩვენი მოსაუბრენი ბევრს მსჯელობენ, წავლენ, წამოვლენ
და მიაღებენ სასულიერო სასწავლებლების რეორგანიზაციის სა-
კითხს.

თუ თავშეყრას ჰაჯი ბეიცი ესწრება, მაშინვე ცხარე კამათი ჩა-
დება. ჰაჯი ბეის სოკრატეს სახელი არც კი სმენია, მაგრამ კამათში
მის მეთოდს იყენებს: ყურადღებით უსმენს მოწინააღმდეგეს, თან
ულვაშებში ელიძება. შიგადაშიგ შეკითხვებსაც აძლევს, ვითომ ვერ
გავიგეო. ამით თანდათან აბნევს მოკამათეს და, როგორც კი ყვე-
ლაფერს ათქმევინებს, მაშინვე სიტყვას მოუჭრის. ისე განსხვავე-
ბულად იტყვის თავის სათქმელს, რომ ველარავინ შეკამათებია, მო-
წინააღმდეგეს ჩიხში მიიმწყვდევს და კამათს თავის სასარგებლოდ
დაამთავრებს.

ეფდალეთინ ბეის ასთმა სჭირს, მალე იღლება და იბულებულია
დაასრულოს შთაბეჭდილებების მოყოლა.

ახლა ბატონი პოლკოვნიკი იწყებს ლაპარაკს წყალმომარაგების
ეკონომიურ მნიშვნელობაზე, გზათაშენებლობის როლზე სამხედ-
რო საქმეში, იგი გვიტაცებს თავისი საუბრით და თვალის დახამხა-
მებაში გადაყვევართ პირველი მსოფლიო ომისდროინდელ პალეს-
ტინის ფრონტზე, ვიგებთ, რა საშუალებებს მიმართავენ გერმანე-
ლები უდაბნოში უწყლობის დროს. ბოლოს გავყვებით ფალქენჰაიმ
ფაშასა და ქემალ ფაშას კვალს და არხის მშენებელთა შორის აღ-
მოვჩნდებით.

ჩვენ სიამოვნებით ვუსმენთ ბატონ პოლკოვნიკს და ვერც კი
ვამჩნევთ, რომ მზე უკვე გადახრილა. რეჟები გარეთ გადის და
ტენტს სწევს. მეაფთიაქის შვილი ენგინი ერთ კუთხეში მიკუნჭუ-
ლა და გასაწევი ვიტრინის მინიდან უთვალთვალეებს კოლეჯის სტუ-
დენტ გოგონას, რომელიც აფთიაქის პირდაპირ გემმისადგომთან
დგას. გოგონას ოდნავ მსხვილი ფეხები და ძალიან საყვარელი სა-
ხე აქვს. ენგინი გალათასაიში სწავლობს. კარგი ყმაწვილია. ლამა-
ზიცი არის. ამ უბნის გოგოები მისი გულისათვის სულ აფთიაქში
ტრიალებენ, დილა-სალამოს იწონებიან, წამდაუწუმ ყიდულობენ
კბილის პასტას.

გარეთ გასულ რეჟებს აჩერებენ ჩვენი უბნელი ბიჭები.

— სად არის, ძმაო, ელექსირი „კატარიდი?“

- უნამუსოებო, ახლა საით გავიწევიათ?
- ქალფაზანქაიაში.
- ვინ და ვინ მიდიხართ?
- ვილაცვილაცეები.
- ბელმა და სელმაც მოდიან?
- სელმა დავიყოლიეთ, ბელმა ისევ ორჭოფობს.
- მაწანწალებო, აკი კვირასა გვაქვს პიკნიკიო?
- მორჩი ახლა! გვაძლევ თუ არა ელექსირს?
- ნუ ღრიალებთ! შიგ ქვეყნის ხალხია. ამალამ მოდით და მოგცემთ.

ბიჭები მიდიან. რეჯები აფთიაქში შემოდის.

— რა არის ეს ელექსირი „კატარიდი“? — ვეკითხები ჩუმად.

რეჯებს ჩემს გამოუცდელობაზე ელიმება.

— ერთი ელექსირია. ლულში ხუთ-ექვს წვეთს ჩაუსხამ გოგობს და მორჩა, აღარაფერი უშველით, გადაირევიან.

— აღამიანო, რა ურცხვები ხართ?!

რეჯები იცინის.

ჩვენ, უფროსებს ყოვლისმცოდნეებად მოგვაქვს თავი. ამ საკითხებში კი ახალგაზრდების გვერდით უვიცეებად გამოვიყურებით.

ბატონი პოლკოვნიკი ისევ პალესტინის ფრონტზეა. მცხუნვარე მზის ქვეშ, გავარვარებულ ქვიშაში ობერსტ ფონ ეპენჰეიმთან ერთად დაზვერვაზე მიდის, ხან კარავში ზის და შეტევის გეგმას ადგენს.

კოტა მოშორებით, ჯამეს ეზოში ბავშვები ვან, თუ, თრის! თამაშობენ. ეფდალეთინ ბეი უსმენს მათ, უსმენს და ამბობს:

— ერთ ღროს ჩვენც ვთამაშობდით ამ თამაშს, მაგრამ მაშინ ენ, დუ, ტრუა² ერქვა. დახეთ, ესეც კი გავაამერიკულეთ.

ექვსი საათი და თხუთმეტი წუთია. ნაპირს გემი მოადგა. მგზავრების ერთმა ნაწილმა აფთიაქში შემოუხვია. რიზა ბეის ფეხის თითებზე ეგზემა ჰქონია და მალამო იყიდა. ბატონ კომისარს წუხელ ცოლისდის ქორწილში ზომაზე მეტი ჩაუყლაპავს და ფისტულის ანთებამ გაუხსენა. მასაც მიართვეს წამალი. ფერდანე ხანუმმა თავისი გოგონასათვის რეზინის საცვალი იყიდა, ღურდანე ხანუმმა — საწოვარა.

¹ ვან, თუ, თრის — ერთი, ორი, სამი (ინგლ.).

² ენ, დუ, ტრუა — ერთი, ორი, სამი (ფრ.).

საზის ოსტატიც ამ გემით ჩამოვიდა. იგი აფთიაქში დასასვენებლად შემოდის. იკითხავს ამბავს, ხაბარს და ჩაქირს მიუბრუნდება. ჩაქირი ბატონ მეაფთიაქის ბებერი კატაა. მარცხენა დახლის წინ კედლის ძირში მიკუნჭულა და სძინავს. თან კრუტუნებს. კედელზე ბატონი მეაფთიაქის გადიდებული სურათი ჰკიდია. ეს სურათი იმ წელს არის გადაღებული, როცა ბატონმა მეაფთიაქემ საპროვიზორო კურსები გაათავა.

საზის ოსტატს კატები ძალიან უყვარს. კალამიც უჭრის და ხანდახან თავის საყვარელ ფისოებზე მოთხრობებს წერს. დრო მოვა და ჩაქირზეც დაწერს რამეს. თუმცა, მოთხრობა რა არის, ჩაქირზე მთელი რომანიც კი დაიწერება. მართალია, ჩაქირს აღარც ახალგაზრდობა შერჩენია და არც ჯანმრთელობა, მაგრამ როგორც ყველა ძველი ყალთაბანდი, ისიც ფიზიკურ უძლურებას ტექნიკის სრულყოფით ინაზღაურებს. ბებერი მუსუსივით, ჩაქირიც მთელ დღეს ძილში ატარებს, ძალ-ღონეს ღამისათვის ინახავს. როგორც კი დაღამდება, იქაურობას იკვებს. ვის შეუძლია იმის გაკეთება, რაც ამ კატამ წუხელის მოიმოქმედა: შევარდა ბატონი დირექტორის სარდაფში, გადახტა ნახშირის საკუჭნაოში, იქიდან აბაზანის ოთახში შებრძანდა. მერე კიბეებზე აირბინა, სამზარეულოს კარის ღრიკოში მავთული შეუყარა და რაზა ასწია. საბრალო ქალს სტუმრებისთვის არაყანი ჰქონოდა გამზადებული და მთელი თასი არაყანი კუჭში გადაუშვა. დიასახლისმა კარზე ფხაჭუნი გაიგონა და იფიქრა, ქურდები არიანო. შიშით გული შეუღონდა, ძლივს მოაბრუნეს. გაგონილა, კატას ასე ადამიანივით მოფიქრებულად ექურდოს?

გასულ კვირას მეორე რანგის კაპიტნის სახლში მაცივრიდან თევზი მოეპარა. „კაცი არ ვიყო, ეს კატა თუ არ მოგვკალიო“, ყვიროდა კაპიტანი.

კაპიტნის ხსენებაზე მომაგონდა:

იმდღეს აფთიაქში ვისხედით. შემოვიდა ბატონ კაპიტნის ახალი აღიუტანტი. ხელში ქაღალდი ეჭირა. ქაღალდი ჯერ ენგინს გაუწოდა. ენგინმა ვერაფერი გაარჩია და მამამისს მისცა. იმანაც ვერაფერი გაიგო. ქაღალდი ხელიდან ხელში გადავიდა, მაგრამ ვერავინ ვერაფერი ამოიკითხა. ისევ მე გავარჩიე რამდენიმე ასო: ჰიგი...

— იქნებ ჰიგიენური პასტა უნდათ? — იკითხა მეაფთიაქემ.

— ღმერთმანი, არ ვიცი.

— როგორია, რისთვის გვკვირდებათ?

მოსამსახურემ მითხრა, ქალბატონი ლაჭებში იდებო.

— შეგაჩვენა ღმერთმა. გეტქვა, ჰიგიენური პაკეტი-თქო.

ჯერ ბატონმა ელჩმა ჩაიხიოხითა, მერე ჩვენც ავყევით. ისეთი ხარხარი ავტეხეთ, კინალამ დავიხოცენით. დარბაისელმა ბატონმა პრემიერ-მინისტრმაც თავი ველარ შეიკავა, სახე მიიბრუნა, რომ არავის დაენახა და ისე იცინოდა. ნერწყვი გადაუვარდა სასულეში, ხველა აუტყდა. რეჯებს რომ წყალი არ მოერბენინებინა, საწყალი, კიდევაც დაიხრჩობოდა.

იზნიქელი¹ შარჰატი

ამბობენ, კაქკაქს რომ ენა აუცრას კაცმა, მჭევრმეტყველებაში თუთიყუშსაც უკან მოიტოვებსო. ალბათ, გაზეთებშიც წაგიკითხავთ: ასეთი ოპერაციის შემდეგ ერთი კაქკაქი ტელევიზიით გამოვიდა და უნაკლო დიქციით შეასრულა ამერიკის ეროვნული პიმნი.

კაქკაქის მჭევრმეტყველების ამბავი მე არც თუ ისე მაინტერესებს, მაგრამ, აი, ყარყატს რომ შეეძლოს ლაპარაკი, მას კი უეჭველად მივეცემდი ერთ-ორ მნიშვნელოვან შეკითხვას მისი აღმსარებლობისა და მსოფლმხედველობის შესახებ.

ფრინველებში ყველაზე მართლმორწმუნე მუსლიმად ჰაჯი² ყარყატს ვთვლით. მას რაღაც იღუმალი კავშირი უნდა ჰქონდეს წმინდანებთან. აკი კიდევაც სდარაჯობს მათ სავანებსა და საძვალეებს! ხოლო როცა აფრიკიდან მოფრინავს და რელიგიური ძეგლების თავზე თავაფს³ ასრულებს, ესეც თუ გნებავთ, მისი ჰაჯიობის ნიშანია. თუმცა, გამოგიტყდებით, მე მინახავს, რომ ყარყატები ქოლნის კათედრალს არანაკლები სასოებით დასტრიალებენ, ვიდრე სულეიმანის⁴.

იქნებ, ეს ყარყატები პროტესტანტები არიან, პეტრე-პავლეს ტაძარს რომ გადაუფრენენ, ისინი კი კათოლიკები? იქნებ გვეფიქრა, ტრაფალგარის მოედანს იმპერიალისტი ყარყატები დაჰფრენენ და კრემლის ქონგურებზე კომუნისტი ყარყატები სხდებიან.

ქკუასთან უფრო ახლოს იქნება, რომ მითხრათ, ყარყატებს სულაც არ ეპრიანებათ ეს რელიგიურ-იდეოლოგიური საკითხები, ისინი მხოლოდ ხელოვნების ტრფიალნი არიან და ჰგვანან უცხო ქალაქში ჩასულ ამერიკელ ტურისტებს, ცნობარმომარჯვებულები რომ მოედებიან ხოლმე ისტორიულ ძეგლებსო.

¹ ქალაქი ჩრდილო-დასავლეთ ანატოლიაში.

² მლოცველი, რომელმაც შექა მოინახულა და სარწმუნოებრივი წესები შეასრულა.

³ რიტუალური გარშემოვლა.

⁴ მეჩეთი სტამბოლში.

ერთი ჩემი მეგობარი ვეტერინარი კი ამტკიცებს, ყარყატები იმიტომ ირჩევენ მაღალ შენობებს, რომ უკეთესად გამოჩნდნენ ქვე მოდანო, მეჩეთებსაც ამიტომ დასტრიალებენო.

თუ ასეა, მაშ ყარყატებს გამორჩევით რატომ უყვართ ემირ-სულთანი, ისაბეი, ეიუბ-სულთანი¹ და სხვა ქეშმარიტად მუსლიმური ადგილები? განსაკუთრებით ეიუბ-სულთანი. სტამბოლის უბნებს რომ კაცმა ღერბები შეურჩიოს, ეიუბის ღერბზე უეჭველად ყარყატი იქნებოდა გამოსახული. შემოდგომობით, გადაფრენის დროს, ყარყატები თავიანთი გუნდიდან ყველაზე ბებერს ეიუბში ტოვებენ ხოლმე და ეიუბელებიც ამას დიდ პატივად მიიჩნევენ.

— რაო, ეფენდი, არ იცი, რომ ყარყატები ნამაზსაც² კი ასრულებენ? — მკითხა ერთხელ ნაცნობმა ეიუბელმა პენსიონერმა.

სხვა ყარყატებისა რა მოგახსენოთ, მაგრამ ეს იზნიქელი ყარყატი, რომელზედაც ახლა ვიამბობთ, იმათი გვარისაა, ვინც ნამაზს არ ასრულებს. ის კი არა და, ამას წინათ, რამაზანის დღეს, საქვეყნოდ შეექცეოდა ჭიაყელებს. მისი მედიდური გარეგნობა, სიარულის მანერა (გადადგამდა ორ-სამ ნაბიჯს, გაჩერდებოდა და ჩაფიქრდებოდა), ექვებით შეპყრობილ და პესიმისტურად განწყობილ ფილოსოფოსს უფრო მოგაგონებდათ, ვიდრე მართლმორწმუნე მუსლიმს. მას ვოლტერისა და შოპენჰაუერის მიმდევრებთან უფრო მეტი საერთო უნდა ჰქონოდა, ვიდრე მუსლიმ წმინდანებთან.

ყარყატმა ყურადღებით დაათვალიერა გზის ორივე მხარე. როცა დარწმუნდა, რომ მანქანა არ მოდიოდა, არც ურემი ჩანდა და არც სახედარი, მძიმედ წამოვიდა ჩვენსკენ. ისე მოაბიჯებდა, როგორც ვერცხლისბუნეიკიან ჯოხზე დაყრდნობილი კუზიანი სენატორი. სასტუმროს ეზოში ვსაუზნობდით. ყარყატმა ჩვენს მახლობლად ერთი მზიანი ადგილი აირჩია, დადგა და მოჰყვა გაყვითლებული და ბუმბულგაცვენილი მკერდის ნისკარტით ქექვას.

— შეხედეთ, რა ლამაზია! — წამოიძახა ერთმა გოგონამ. მეორემ კი დააპირა, მიჰპარვოდა თავისი საქმით გართულ ყარყატს და მასთან სურათი გადაელო, მაგრამ მიუახლოვდა თუ არა, ყარყატი ხტუნვა-ხტუნვით გაეცალა იქაურობას. მაშინდა მივხვდით, რომ საბრალოს ფრენა არ შეეძლო. ოთხმა სტუდენტმა თავს დაუარა, ალყა შემოარტყა, მაგრამ ყარყატმა მშვენივრად იცოდა ეზოს ყვე-

¹ სტამბოლის უბნები.

² ლოცვა.

ლა შესასვლელ-გასასვლელი და იოლად დაუსხლტა ხელიდან. პროფესორმა რის ვაი-ვაგლახით მოუკიდა ჩიბუხს, ნათავი დაარტყა, ასანთი გადააგდო და ჩაილაპარაკა:

— საოცარია, რატომ ვერ ფრენს?

— ალბათ, სიბერის ბრალია, — დაუსვა დიაგნოზი გერმანელმა პროფესორმა.

— ნეტავ, რამდენი წლისა იქნება? — მიუბრუნდა კორპისქუდიანი დოცენტი საბარგო მანქანის შოფერს.

— არც ისე ბებერია. მერე რა, რომ ბუმბული აღარ შერჩა, ფრთა აქვს მოტეხილი და იმიტომ ველარა ფრენს. საბრალო, პატარა ბარტყი იყო, დედამ რომ ბუდიდან გადმოაგდო.

— ზუსტად ისევე, როგორც ჰეფესტო. თუმცა, პარდონ, ის დედამისს — ჰერას არ გადმოუგდია, მამა ზევსმა გადმოაგდო მიწაზე, — ჩაერია საუბარში ერთი სათვალისანი ყმაწვილი, რომელიც მითოლოგიაში დისერტაციას წერდა.

ყვითელსვიტერიანი გოგონა შოფერს მიუახლოვდა.

— გეთაყვათ, მითხართი, რატომ გადმოაგდო დედამ თავისი ბარტყი?

— რატომ გადმოაგდებდა? დედალ ყარყატებს ასე სჩვევიათ. თუ სამი ბარტყი გამოჩეკეს, ერთს უთუოდ ბუდიდან გადმოაგდებენ. ცუდი ის არის, რომ მაშინვე არ ჩამოვარდა და არ მოკვდა. საწყალი ტელეგრაფის ბოძზე დაეკიდა. მეჰალვე მუსა ავიდა და ჩამოიყვანა. ფრთა სულ მოჰგლეჯოდა. ტყავზედა ეკიდა. გვეგონა, მოკვდებოდა, მაგრამ, ღვთის მადლით, გამომჯობინდა. თუმცა ხეიბრად კი დარჩა, ველარა ფრენს.

— შემოდგომაზე, როცა სხვა ყარყატები მიფრინავენ, ეს რას შერება?

— რას იზამს, რჩება. სამი წელია, ჩვენთან არის. მოშინაურდა. დაეხეტება დუქნიდან დუქანში. ხელოსნებს უყვართ. ზამთრობით ზაბაზებს მიეკედლება ხოლმე და გააქვს თავი.

ყვითელსვიტერიან გოგონას ვერა და ვერ ეპატიებინა დედა ყარყატისათვის ასეთი ვერაგობა.

— ყველა დედა ყარყატი ასეთი გულქვაა? სად იყვნენ მამა ყარყატი, ან და-ძმები? რატომ არ დაუშალეს?

გოგონას, რომელსაც ყარყატთან სურათის გადაღება უნდოდა, მის დევნაში თითი გაკაწროდა. ის ახლა თითიდან სისხლს იწოვდა

და თან ამბობდა: — რაც მართალია, მართალია, ძალიან შეგმეცოდნა. რომ მცოდნობდა, არ გამოვეყიდეზოდი. აკი არც ალაპი შეგმეწინა და არ დამაჭერინა?!

ყარყატი კი ამ დროს მედიდურად დასეირნობდა სასტუმროს კედლის გასწვრივ. თითქოს, ეს საუბარი მას სულაც არ ეხებოდა. ისეთი გამომეტყველება ჰქონდა, იფიქრებდით, რომ უნდოდეს, უეჭველად გაფრინდებოდა, მაგრამ თუ არსად მიფრინავს, მხოლოდ იმიტომ, რომ არცა აქვს ამის სურვილიო. წინ კატამ გაუარა. ყარყატმა ქედმალღურად გადახედა. ამ მზერაში აშკარად იხატებოდა უპირატესობა, რომელსაც ეს ციხე მოვლენილი არსება გრძნობდა უზადრუკი მიწიერი ქმნილების მიმართ. კატა შიშით აიბურძვლა. ახტა ჩარდახზე და მოკურცხლა. ყარყატმა, აქაო და, კატა დავაფრთხეო, ამაყად მიაშურა სანაგვეს.

ნელი სიო ოდნავ არხვედა ჩვენს თავზე ჭადრის ფოთლებს. სადღაც ჩიტმა დაიჭიკჭიკა და მიჩუმდა. ყარყატმა თავი აიღო და ცას მიაჩერდა. ჩვენც ავხედეთ. მალლა, სულ მალლა ძლივს გავარჩიეთ ყარყატი, რომელიც მოტორგამორთული თვითმფრინავით უხმოდ და სწრაფად ეშვებოდა. როგორც კი ჩვენს ყარყატს მოუახლოვდა, ოდნავ შეარხია ფრთები, კვლავ ჰაერში აინავარდა და გაუჩინარდა. ხეიბარმა ყარყატმა თვალი გააყოლა. ერთხანს უყურა. მერე ისევ სანაგვეს მიუბრუნდა და დაწყებული საქმე განაგრძო.

ნახევარ წუთსაც არ გაუვლია, რომ ვიღაც ბავშვი აყვირდა: — შეხედეთ, ერთი შეხედეთ!

იგივე ყარყატი წყნარად ეშვებოდა ციდან. დაეშვა, დაეშვა, ისე დაბლა ჩამოვიდა და ისე ახლოს გადაუჭროლა თავზე ჩვენს ხეიბარს, მგონი, შეეხო კიდეც.

ამ დროს მოულოდნელი ამბავი დატრიალდა: ეს ბუმბულგაცვენილი ყარყატი აწრიალდა, აფაფხურდა, თითქოს აფრენას ლამობდა. ბოლოს ერთი გაიბრძოლა, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, შემოჰკრა ფრთები და მოსწყდა მიწას. ერთი, ერთნახევარი მეტრით კიდევაც აიწია, მაგრამ მალე ისევ ქვასავით წამოვიდა დაბლა. მარცხენა გვერდზე დაენარცხა და ნაგვის ორმოში ჩავარდა.

სუნთქვაშეკრულნი ვადევნებდით თვალს მის საქციელს. თქმა არ უნდა, მტკივან ფრთაზე დაცემამ გაამწარა, მაგრამ საჩქაროდ წამოხტა, წელში გასწორდა, ერთი შეიბერტყა, მტვერი გაიყრევით

ნა, რამდენიმე მუჟა ბუმბულიც თან მიაყოლა და, ვითომ აქ არაფერიო, უხმოდ და ამაყად გაეცალა იქაურობას.

სტუდენტმა, რომელიც ლამაზ კბილებს იჩიჩქნიდა, ჩუმად ჩაილაპარაკა: — შეხედეთ, როგორ ააცუნცრუჟა ეს ბებრუხუნა იმ დღელმა ყარყატმა!

ჩოფურა მეყავემ წყრომით გადახედა მიმავალ ყარყატს:

— საქმე გააკეთა და გასამრჯელოც მიიღო! სულ ასე სჩადის ეს უნამუსო, ესა! ვითომ არ იცის, რომ ვერ აფრინდება! ხალხი დაინახა და იფიქრა, ოინებით თავს შევაბრალებო. აქი კიდევ უმასპინძლებიან გოგონები? უწინ ასეთი როდი იყო. რაც ამ ხელოსნებს დაუძმაკაცდა, სულ ხელიდან წავიდა.

მიუხედავად თავისი ხანდაზმულობისა, ჩოფურა მეყავე ყარყატს საბარგო მანქანის შოფერივითაც ვერ იცნობდა. „თავს შევაბრალებო!“ რა სათქმელია! ეს თავის დროზე ერთი ამაყი ფრინველი იყო და უმალ სიკვდილს არჩევდა ვიდრე თავს შეაბრალებდა ვისმე. სირცხვილია, ღმერთმანი! რა იოლად მივაწერთ ხოლმე კაცნი ცხოველებს იმ ნაკლს, რომელიც მხოლოდ ჩვენ გვახასიათებს!

— ოინები რა შუაშია? იქნებ იცნო ის ყარყატი და იმიტომ მოუნდა აფრენა? იქნებ, სულაც დედამისი იყო, ან ძმა, რომელიც მაშინ ბუდეში დარჩა? — თქვა იმ გოგონამ, ყარყატთან სურათის გადაღებას რომ აპირებდა.

— არა, დედა როგორ იქნებოდა?! — თქვა ყვითელსვიტერიანმა გოგონამ, ახლახან დედა ყარყატის გულქვაობაზე რომ ლაპარაკობდა, — მას დედაშვილური გრძნობის ნატამალიც რომ გააჩნდეს, ერთხელვე არ გადმოაგდებდა ბუდიდან საკუთარ ბარტყს.

კორპისქუდიანმა დოცენტმა წკიპურტით მოიცილა მუხლზე აცოცებული ხოჭო, ფეხზე წამოდგა და თქვა:

— მე ერთ მფრინავს ვიცნობ, ოფიცერია, პენსიაზე გასული. დამიჯერეთ? ეუკადრისებოდა ფეხით სიარული, ვერ აიტანა და დარდით ავად გახდა. მართლაცდა, ადვილია, სივრცეში ნავარდს შეჩვეული ლალი ფრინველისათვის ასე ეზო-ეზო ხეტიალი?

— გალიაში დამწყვდეული ბულბული... დაჭრილი არწივი... რამდენი ლექსი დაწერილა მათზე! არა, ბატონო ასისტენტი? თქვენ ხომ ცოტათი ლიტერატორიცა ბრძანდებით, — მომიბრუნდა მეორე ჯგუფის ხელმძღვანელი პროფესორი, რომელიც ის- ის იყო მოვიდა თავისი სტუდენტებით.

— დიახ, ბატონო, მართალი ბრძანებაა, — ვთქვი მე.

— თუ არ ვცდები, ბოდლერს უნდა ჰქონდეს ერთი ასეთი ლექსი, — ჩაერია საუბარში მეორე დოცენტი, — რა ჰქვია იმ ლექსს?

— „ალბატროსი“, მშვენიერი ლექსია, — უპასუხა ფრანგული კოლეჯის სტუდენტმა, თანაც გაიხსენა რამდენიმე ნაწყვეტი ამ ლექსიდან და იქვე თარგმნა თურქულად.

მეორე ასისტენტსაც გაახსენდა რაღაც შესაფერი:

— ნიცშეს როგორღა აქვს? — „ჩემი გონება ამბობს „დიახ“, სიამაყე — „არა“! პარღონ, ჩემი გონება ამბობს „არა“, სიამაყე — „დიახ“, თუ როგორღაც... ყარყატის ინსტიქტებიც ასევე ამბობენ: „დიახ“, შესაძლებლობა — „არა“.

არ ვიცი, ყარყატიც ასე ფიქრობდა თუ არა, არ ვიცი, ნიცშეს უნდოდა ხარკს, თუ ბოდღერს ეთაყვანებოდა, ვერც ის გამოგია, რამდენად სწორად ვიქცევით, ცხოველებსა და ფრინველებს ადამიანურ გრძნობებს რომ მივაწერთ ხოლმე. ვიცი მხოლოდ ერთი: ყარყატს ფრენა არ შეეძლო. რომ შესძლებოდა, სხვა ყარყატებივით იქნებოდა თავის დედალთან გალაღებული, არ დამაფიქრებდა თავის ბედზე და არც მოთხრობას დამაწერიებდა. თუმცა ვერ ვიტყვით, რომ ამ შემთხვევაში უფრო ბედნიერი იქნებოდა, რამეთუ, ამქვეყნად ისე არაფერი აძულებს კაცს სიცოცხლეს, როგორც ყველა სურვილის იოლად ასრულება.

ის-ის იყო, ამის თქმას ვაპირებდი, რომ პროფესორმა პირიდან ჩიბუნი გამოიღო და თქვა:

— კმარა ამდენი ყაყანი! საქმეს მივხედოთ!

გერმანელ პროფესორს ქაღალდი და კალამი მოემარჯვებინა, კარგა ხანია, წვალობდა — ვერ იქნა და ვერ გამოყო ერთმანეთისაგან აკლდამების გამოსაკვლევად და ჯამეების დასათვალისწინებლად გასაგზავნი ჯგუფები. ბოლოს, როგორც იყო, ფეხზე წამოდგა, ჩაახველა და გვარები ამოიკითხა. შეიქმნა ორი ჯგუფი. პირველი გზას გაუდგა. მეორეც წასასვლელად ემზადებოდა.

მე კი იზნიქის ამ მშვენიერ დილას მინდოდა გულაღმა წამოვწოლილიყავი ბალახზე, მეცქირა ამ უძირო ლურჯი ცისათვის და ოცნებაში დამეხატა ფრინველების გადაფრენა. შემდეგ კი ჭილოფზე ფეხმორთხმულს დაქრილ ყარყატზე მოთხრობა დამეწერა. მინდოდა, მაგრამ ილღიაში ამოვიჩიარე გაბრიელ დიცისა და ოტო დორნის წიგნები, რომლებიც პროფესორმა მომაჩეჩა და უგუნებოდ ავედევნე ექსკურსიას.

იქნებ, ასეც ჯობდა. რომ დავრჩენილიყავი, ჩემს თავში უკვე ხორცს ისხამდა დიდი მოთხრობა, რომელშიაც ერთმანეთს ვადა-

იქნებ, ასეც ჯობდა. რომ დავრჩენილიყავი, ჩემს თავში უკვე ხორცს ისხამდა დიდი მოთხრობა, რომელშიაც ერთმანეთს ვაღარებდლი დაჭრილი ყარყატის მძიმე ხვედრსა და ადამიანის ბედისწერას. მათ შორის მსგავსებასაც ვპოულობდი. მზად მქონდა მოთხრობის ფინალიც. იგი ასეთი იყო: „ყველაფერი ამაოა, ადამიანიც, როგორც არ უნდა ეცადოს, რა სიმალღუზედაც არ უნდა აფრინდეს, ბოლოს მაინც ამ დაჭრილი ყარყატივით დაენარცხება მიწაზე. ასეთია ჩვენი ბედი — ვიცით, ვერ ავფრინდებით, მაგრამ მაინც ვფაფხურობთ“.

ღიას, მე დავწერდი ერთ უხეირო, ცრემლიან მოთხრობას, რომელიც არავის სჭირდებოდა. მაგრამ პროფესორმა გამიყოლა და ველარ დავწერე. მთელი ის დღე მოვანდომე მაჭმულ ჩელების კარის წარწერის, იაკუბ ჩელების სავანის აგურის შემკულობისა და ნილუფერ ხათუნის ხანავის კაპიტელის დათვალიერებას.

ხვალ კი ისმაილ ბეის აბანოს განაკვეთი უნდა ჩავიხატო.

ოთხნი ერთ კატარლაზე

ელნათურის მკრთალი შუქით განათებულ გემბანზე ოთხნი იყვნენ: ქერათმიანი ქალი, ნედლი ხორცის სუნით გაქღენთილი ყასაბი, მელოტი პროფესორი და პირში ჩიბუხგაჩრილი ყმაწვილი. ოთხთავეს უკანასკნელ გეშზე დაპგვიანებოდათ. საჩქაროდ გადაუხადეს კატარლის ნამძინარევე კაპიტანს ხუთ-ხუთი ლირა და გემბანზე ავიდნენ.

ახლა, როცა კატარლა ჩამუქებულ წყალს ქროლვით მიაპობდა, ქერა ქალს ფეხი ფეხზე გადაედო, უღარდელად აბოლებდა სიგარეტს და ბოლს მედიდურად უერთებდა ღამის გრილ სიბნელეს. შავგვრემან ყმაწვილს ქალის მუხლისთავეებისთვის დაედგა თვალი, ფიქრით კი იმ ქალთან იყო, წელან ბარში რომ დასცილდა. პროფესორს ტრამვაიში ახლახან წაკითხული სტატია უტრიალებდა თავში. ყასაბი კი ნუშს შეექცეოდა და თან ახალ ფაქტურაზე ფიქრობდა: „ყარამანი რომ ასორმოცდაათ ლირას ითვლევინება, კიდევე პო, მაგრამ ამ დაღლაჯის რალა მოეპრიანა, რომ მოუწერია, ასოთხმოცი ლირაო“.

ბნელი ღამე იყო, ცაზე ვარსკვლავები არ ჩანდა. ზღვა ოღნავ ირხეოდა. პატარ-პატარა ტალღები დროდადრო ეხეთქებოდა გემბანს და მუშამბაგადაკრულ სკამებზე წვრილ შხეფებად იმსხვრეოდა. კატარლამ უკან მოიტოვა მოდა, ქალამიში და გეზი კუნძულეებისაკენ აიღო.

ქერა ქალს შესცივდა. ადგა, აფრიალებული კაბის კალთები ხელით დაიჭირა და კაიუტისაკენ გაემართა. მაგრამ, შევიდა თუ არა, თავბრუ დაესხა: კაიუტაში დამწვარი ბენზინისა და გახურებული რკინის სუნი იდგა. ქალმა სარკმელი გამოაღო, დაჯდა და ახალ სიგარეტს მოუკიდა. ჩამლიჯას მალლობიდან ცას დროდადრო სერავდა ორი პროექტორი. ქერა ქალმა თვალი გაააყოლა პროექტორის სხივს. ფიქრებში წავიდა. ერთბაშად გვერდით ციციანათელამ ჩაუჭროლა. ცოტაც და, უამრავი ციციანათელა მიჰყვა ერთმანეთს. ქალი უაზროდ მისჩერებოდა ამ საოცარ არსებებს, კუბრივით შავ

წყალში რომ იძირებოდნენ. მაგრამ უცებ კვლავ ეცა გავარდნა. ბჭლი რკინის სუნი და დამდურულივით წამოხტა. კაპიტანის გაიშურტის ღრვიოდ დარჩენილი კარიდან კვამლის თხელი ქავლი გამოდიოდა. ქალმა სახელური მოსწია, კარი გაიღო. კაპიტანი და მეზღვაური ჩაცუკქულიყვნენ და ოფლში გახვითქულნი რაღაცას წვალობდნენ. ქალს თავზარი დაეცა და აკივლებული გარეთ გამოვარდა:

— ვიწვით, გვიშველეთ, ვიწვით!

თვალის დახამხამებაში გემბანზე ყველაფერი აირია. ქალმა კიუტის კარი ღიად დატოვა და იქიდან გამოვარდნილმა კვამლმა იქაურობა დაფარა. თვალთან თითს ვერ მიიტანდი. გაოგნებულ ყასაბს მინდერი ჩაებლუჯა. პროფესორს მოესწრო და ერთდერთი მაშველი რგოლი კისერზე ჩამოეცვა. ქერა ქალი კი ჩაბლაუჭებოდა ყმაწვილს, რომელსაც შიშით ჩიბუხი გავარდნოდა.

— მიშველეთ, გადამარჩინეთ, მე ცურვა არც კი ვიცი, — ვეეღრებოდა.

— არც მე ვიცი, — აკანკალებული ხმით ჩაიბურტყუნა ყმაწვილმა, მაგრამ ტყუოდა, ისეთი ცურვა კი იცოდა, ნახევარ საათს გაეძლო წყალზე, ოღონდ მარტოს.

იმედგაცრუებული ქალი ახლა ყასბისაგან ელოდა შველას, მაგრამ ის ხელაპყრობილი ღმერთს ვეეღრებოდა, ამ ხიფათს გადამარჩინე და სამ ცხვარს დაგიკლავო.

ყველაზე უმწეოდ პროფესორი გამოიყურებოდა. სულ ცოტა ხნის წინ კი გმირად მოქჷონდა თავი. სწორედ ამ დილას, ლექციებზე, სოკრატეზე ლაპარაკობდა და თქვა: — სოკრატე სიცოცხლეს არად ავღებდა, თუმცა ქეშმარიტი ფილოსოფოსისათვის ეს იოლი საქმეა, მეც ღიმილით შეეხვდებოდიო სიკედილს. ყველაზე საოცარი ის იყო, რომ ამაში სტუდენტებიც დააჯერა და თავისი თავიც.

ქალი უკვე მეზღვაურს ეკვროდა ბანჯგელიან მკერდზე:

— თუ ღმერთი გწამთ, ნუ დამტოვებთ, გეხვეწებით, არ მიმატოვოთ!

ამ დროს კატარღის კიჩოდან კაპიტანის ხმა მოისმა:

— თქვენ, ეი, რა ამბავში ხართ მანდ, რას წრიალებთ, კატარღა არ გადააბრუნოთ!

ამ უხეშ ნათქვამში რაღაც დამაშვიდებელიც იყო: იქნებ, კიდევ ჩააქრეს ხანძარი? ალბათ, ჩააქრეს. უეჭველად ჩააქრეს, თორემ კაპიტანი ამათ დასატუქსავად ვერ მოიცილიდა. არც მეზღვაური გადაღვრიდა მათარაში ჩარჩენილ წყალს.

— ეს რა ხალხს გადავეყარეთ, — ბუზღუნებდა კაპიტანი.

პროფესორმა სამართლიანად ჩათვალა კაპიტნის წყრომა. საყველო გაისწორა, ჩაახველა და ის — იყო, უნდა ეთქვა, მართლაც, რა პანიკაა, ბატონებო, დავწყნარდეთო, დიახ, დააპირა, მაგრამ კიდევ კარგი, არა თქვა: მაშველი რგოლი ხომ ისევ კისერზე ეკიდა!

ძრავამ ერთხანს ითუხთუხა, რამდენჯერმე ჩაქრა, ბოლოს მხიარულად ამუშავდა, კაპიტანი კაიუტაში შებრუნდა. თან გულიანად შეუკურთხა წყეულ კატარლასაც და ამ ხმაურთან მგზავრებსაც. თუმცა, მგზავრებს ეს არაფრად ჩაუგდიათ: რამდენიც უნდათ ლანძღონ და აგინონ, თუნდა სცემონ კიდევ. ხომ გადარჩნენ და!

მეზღვაური განზე გამდგარიყო და ხალათის სახელოთი ოფლს იწმენდდა. ჩანდა, კაპიტანზე მეტი ჯაფა მას დასდგომოდა.

რამდენიმე წუთში ყველაფერი მიწყნარდა. ქარმა გემბანიდან კვამლი და სიკვდილის შიში ერთად გადარეკა.

ელნათურის მკრთალი შუქით განათებულ გემბანზე კვლავ ოთხნი იყვნენ, თავთავის ფიქრში გართული ოთხი კაცი.

ქალი თითქმის დამშვიდებულიყო და, ალბათ, სიგარეტსაც გააბოლებდა, მაგრამ ხელები უთრთოდა ოდნავ. პროფესორი თავის ფუნთუშა ცოლსა და ლოყაწითელ შვილებზე ფიქრობდა. აქამდე არასოდეს უგრძენია მათ მიმართ ასეთი სიყვარული. ყასაბს კი თავისი სადარდებელი გასჩენოდა: რა ექნა, როგორ მოეტყუებინა საკუთარი სინდისი და როგორ შეეწირა ღმერთისათვის ორი ცხვარი შეპირებული სამის ნაცვლად. მაგრამ მალე იპოვა გამოსავალი. ის კი არადა, როცა ბუიუქ ადას შუქურა გამოჩნდა, ცხვრების რაოდენობა ერთამდე დაიყვანა. იმასაც ყურბან ბაირამზე! დაკლავდა.

კატარლიდან ჯერ პროფესორი გადმოხტა, მას შეგვერემანი ყმაწვილი მიჰყვა. გახარებული ყასაბი ბავშვივით მიკუნტრუშებდა. გემბანზე ქერა ქალიდა დარჩენილიყო, ტალღა კატარლას არწევდა და მას გადმოხტომა ვერ გაებედნა. მეზღვაურმა ხელი შეაშველა, მაგრამ ქალი როგორ შეეხებოდა ამ ჩამოგლეჯილ და ოფლის სუნით აქოთებულ ვიგინდარას! უხერხულად გადმოხტა და მალალ, წვრილ ქუსლებზე შემდგარი იქაურობას გაეცალა — სიამაყისა და მედიდურობის განსახიერება.

¹ მუსლიმური დღესასწაული, როცა ჩვეულებრივ, ცხვარს სწირავდნენ ხოლმე ღმერთს.

გაუმარჯოს დემოკრატიას!

დემოკრატებს! ხელთ ეგდოთ მიკროფონიანი საბარგო მანქანა და მისი ძარადან გადაჰყვიროდნენ სოფლის მოედანზე შეყრილ გლეხობას:

— ჩვენ მოგვეცით ხმა! თქვენს სატყვიარს ჩვენ გარდა ვერავინ უწამლებს!

ნაპიეს² უფროსს, პარტიის ექვსისრიანი ემბლემით მკერდამშვენებულ ცისფერ ტანსაცმელში გამოწყობილ საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარესა და სახალხო პარტიის ქაჩალ რეისს³ თავგზა დაბნეოდით, უმწეოდ უვლიდნენ გარს საბარგო მანქანასთან შეგროვილ ამომრჩევლებს და ცდილობდნენ, როგორმე შეეტყუებინათ ისინი ყავახანაში. ყავახანის თავზე დროშები ფრიალებდა, შიგ კი ტრიბუნა მოეწყობა, ზედ სკოლის დირექტორი ასულციო და ქადაგებდა: „თურქი გლეხი ქვეყნის ბატონ-პატრონია!“ მაგრამ ყურს ვინ უგდებდა! ნაპიეს უფროსმა ნახა, საქმეს ცუდი პირი უჩანდა, და გლეხების გასაფანტად ჟანდარმები გამოიძახა.

მაგრამ ამითაც ვერაფერი გააწყობ: დემოკრატების წარმომადგენელი მაგარი კაცი აღმოჩნდა:

— რას მიქვია ჟანდარმები! კანონს არავინ არღვევს! — სახეგაქარხლებული ყვიროდა იგი. — ჩვენ კანონით დაშვებულ პროპაგანდას ვეწევი!

არადა, მართალი იყო.

ნაპიეს უფროსსა და რეისს სიმწრის ოფლი სდიოდათ. გამოუვალი მდგომარეობა იქმნებოდა. ანდაზისა არ იყოს: საითაც გავიქეცი, იქით წავეიქეციო.

ერთბაშად მტკრის კორიანტელი ავარდა და მოედანზე მსუბუქი ავტომანქანა შემოიჭრა. მანქანიდან სამნი გადმოვიდნენ: ორი სა-

¹ დ ე მ ო კ რ ა ტ ე ბ ი — სახალხო დემოკრატიული პარტიის წევრები.

² ნ ა პ ი ე ს — მცირე აღმინისტრაციული ერთეული.

³ რ ე ი ს ი — თავმჯდომარე. აქ: სახალხო პარტიის საოლქო ორგანიზაციის თავმჯდომარე.

ხალხო პარტიის წარმომადგენელი უნდა ყოფილიყო: მკლავზე
ლენტები ეკეთათ, მესამეს კი, მინთანსა¹ და განიერ შარვალში გა-
მოწყობილ გლეხური გარეგნობის ჯმუხა კაცს ხელში საზი ეკავა.

აი, ეს არის აშული მეჰმედი, ამაზე გეუბნებოდით, — წარუდ-
გინეს რეისს ის ჯმუხა კაცი. რეისმა გაიღიმა: გამოაჩინა თავისი
სულ ცოტა, ოცდაათი კბილი და აშულს მხარზე ხელი დაჰკრა.

აშულმა ყავახანის საჩრდილობლის ქვეშ ერთი ადგილი შეარჩია,
ფეხი მოირთხა და სიმღერა დაიწყო.

აშულ მეჰმედს მაღალი და სასიამოვნო ტემბრის ხმა ჰქონდა.
როგორც ყველა აშული, ისიც დიდი გატაცებით, მთელი გრძნობით
მღეროდა. საბარგო მანქანასთან შეგროვილმა გლეხებმა ყავახანი-
საქენ გააპარეს თვალი. ცოტაც, და, სათითაოდ იქით გადაინაცვლეს,
საიდანაც სიმღერა ესმოდათ.

მეჰმედის სიმღერით მოხიბლულები აღტაცებას ვეღარ მაღავ-
დნენ. აშულმა აქაურ გლეხობაში პოპულარული ერთი სიმღერაც
მიიყოლა და ყავახანის ეზო უკვე ხალხით გაიჭედა. ვისაც ადგილი
არ ეყო, დანგრეული ყორის გადაღმა მოკალათდა.

აშული თან მღეროდა და თან თვალეზღაბრილი თავის ოდნავი-
დაკვრით პასუხობდა ხალხის აღტაცებულ შეძახილებს.

აშულმა სიმღერა მოათავა და წარმოთქვა:

— ახლა ერთ ახალ სიმღერასაც გიმღერებთ, ჩემი გამოთქმულია:
სიჩუმე ჩამოვარდა. მეჰმედმა სიმებს ჩაშავებული თითები შე-
ახო და დაიწყო:

ათათურქი² ჩვენი მზეა

ინენუ³ — ჩვენი ბელადი.

რესპუბლიკის შვილები ვართ,

თურქეთის მსგავსი საღ არი.

სიმღერის მელოდია მარშს მოგავონებდათ, მაგრამ მეჰმედის
ტყბილი ხმა ოდნავ არბილებდა მის რიტმს და ხალხურ სიმღერას
აახლოებდა:

ჩვენი სახალხო პარტია

ქომავალ მოგვევლინება,

¹ მინთანსი — მამაკაცის ზედა ჩასაცმელი.

² ათათურქი — („თურქეთის მამა“) — მუსტაფა ქემალი, თურქეთის
პრეზიდენტი 1923—1938 წლებში.

³ ისმეთ ინენუ — თურქეთის ყოფილი პრეზიდენტი.

ის არის ჩვენი პატრონი
ჩვენ კი — ერთგული შვილები.

ერთმანეთს ხელი ჩავეიდოთ,
ყველა ერთობის კაცია,
ქვეყნიერებას მოვფინოთ,
რომ ვართ თურქეთის ნაცია.

ერთ-ერთმა, მკლავზე ლენტი რომ ეკეთა, რეიხს ჩასჩურჩულა:
— ყური უგდეთ, ყოველ სტროფში ჩვენი პარტიის ლოზუნგი
ურევია.

რეისი ბედნიერების მწვერვალზე იყო. თხუთმეტიოდე წუთის წინ
კი, ერჩია, მიწა გაჰხეთქოდა და შიგ ჩავარდნილიყო. ახლა უყურებდა
მეჰმედის სიმღერით მოხიბლულ გლეხებს და სიამოვნებით იფშვნეტ-
და ხელებს.

თურქ ხალხს ბრძოლაში რა დაღლის,
არც არასდროს დაღლილა,
ხალხს მთავრობა მხარს უმაგრებს,
მისი ბურჯიც ხალხია.

— მართალია, ჩვენი მთავრობა ხალხის მთავრობაა! ყოჩაღ, მი-
დი! — აქებებდა დაწყებითი სკოლის მასწავლებელი.

მხარს დავუჭერთ ჩვენს მთავრობას,
ერთგულები ვართ ფიცისა...

— მხარს დავუჭერთ, მაშ რას ვიზამთ, — თქვა მსმენელებში
ვილაცამ.

ვინც მთავრობასთან არ არის,
მტერია მშობელ მიწისა.

მეჰმედმა სიმღერა მოათავა და წინა რიგებში ჩამსხდარმა ბეიებ-
მა¹ ტაში დასცხეს. მათ სხვებიც აჰყენენ. გლეხებს კიდევაც უკვირ-
დათ, როგორ მალე გახდნენ ბეიები სახალხო პარტიის მომხრეებიო.
აშუღმა დრო აღარ დაკარგა და ახალი სიმღერა წამოიწყო:

ხალხის პარტიის შვილი ვარ,
დემოკრატიებთან რა მინდა,
ჩემი პარტიის რწმენა მაქვს,
ვერავენ გადამიბირებს.

¹ ბატონებმა.

მიკროფონიან საბარგო მანქანასთან აღარავინ დარჩენილიყო. დემოკრატების წარმომადგენლის ატირებას აღარაფერი უკლდა. საგანგებოდ ჩამოტანილ ტრანსპარანტს მანქანის ძარაზე აბრახუნებდა, უნდოდა, აშულის ხმა როგორმე ჩაეხშო. თან თავის მეგობრებს ეჩხუბებოდა. ბოლოს ველარ მოითმინა და ბრბოს შეერია:

— ყურს ნუ უვდებთ! ვერა ხედავთ, თავად პერანგი არ აცვია და მდიდრებს კი ეტმასნება, — ყვიროდა იგი, მაგრამ მისი ხმა მხოლოდ შვიდ-რვა კაცს თუ ესმოდა. გლეხები აშუღს შემოხვეოდნენ და სახალხო პარტიის წარმომადგენლების მიერ დარიგებულ ბიულეტენებს ურნაში უშვებდნენ.

დემოკრატები უკვე უძწეონი იყვნენ. სულ ნახევარ საათში წართვა მათ მეჭმედმა ხუთასამდე გლეხი, რომელთაც ის-ის იყო, დემოკრატების სასარგებლოდ უნდა მიეცათ ხმა.

სახალხო პარტიის მესვეურებმა, როგორც კი დაინახეს კენჭისყრის ბედი უკვე გადაწყვეტილიაო, აშუღი საჩქაროდ ისევ მანქანაში ჩასვეს და ახლა სხვა საარჩევნო უბნისაკენ გააქანეს.

სადაც კი მიიყვანეს, მეჭმედმა ყველგან იოლად მოიპოვა ამომრჩეველთა ხმები. დემოკრატები ვერ მიმხვდარიყვნენ, რატომ იყო, რომ თვით ყველაზე ოპოზიციურად განწყობილი რაიონების გლეხობაც კი, ამ ხმატკბილი აშუღის მოსმენისთანავე იცვლიდა პოლიტიკურ სიმპათიებს.

ამ დროს დემოკრატიული პარტიის ერთი ლიდერი, შემთხვევით იმ ვილაიეთის ცენტრში ყოფილიყო. ჰოდა, მიხვდა, ასე რომ გაგრძელდეს, მეჭმედი სადამომდე ოთხ-ხუთ სოფელში კიდევ წაგვართმევს ხმებსაო, და ამოქმედდა: ჩაჯდა მანქანაში და ჩავიდა იმ სოფლებში, სადაც მეჭმედი უნდა მოეყვანათ. მოახერხა, და მეჭმედი პირველად ამ დიდად პატივცემულ პირს მოჰგვარეს. დიდად პატივცემულმა პირმა მეჭმედს ხელი ჩამოართვა, ყავითა და ტკბილეულით გაუმასპინძლდა და თავაზიანად ჰკითხა:

— განა რა დაგიწავეთ დემოკრატებმა, რომ ასეთი წინააღმდეგი ხარ ჩვენი?

მეჭმედმა გულახდილად უთხრა, რომ დემოკრატებს, რასაკვირვე-

ლია, მისთვის არაფერი დაუშავებიათ, სახალხო პარტიამ კი დიდი სიკეთე გაუწია და ეს სიკეთე ორას ორმოცდაათი ლირით განისაზღვრებოდა.

— აღრე გეტქვა, ძმაო, — დიდად პატივცემულმა პირმა გაიღიმა და აშულს შვიდი ასიგანცია ჩაუთვალა: თითო ორმოცდაათ-ორმოცდაათ ლირიანი. სამაგიეროდ სთხოვა, იმ დღეს მეტი აღარ ემღერა.

მართლაც, პატივცემულ ბეისთან შეხვედრის შემდეგ მეჰმედი მანქანაში აღარ ჩაჯდა:

— დილიდან გაუჩერებლად მამღერებთ, ამდენი წანწალითაც დავიღალე, ბოლოს და ბოლოს. მე აშული ვარ და მაშინ ვმღერი, როცა მემღერება, რა ჩემი საქმეა პოლიტიკა! — განაცხადა მან.

აღარც თხოვნამ გასჭრა და აღარც მუდარამ. სხვა რა გზა ჰქონდათ — კიდეც 250 ლირა შეაძლიეს, მაგრამ მეჰმედს ამითაც ვერ შეაცვლევინეს გადაწყვეტილება.

სახალხო პარტიის წარმომადგენლებს მეზურნეებისა და მოცეკვავეების იმედიღა დარჩათ, მაგრამ უკვე ნაშუადღევს გაირკვა, რომ იმ სამ სოფელში, სადაც მეჰმედის მიყვანა ვერ მოახერხეს, ხმები ერთიანად დაკარგეს.

გვიან მიხვდა მეჰმედი, რა სისულელე ჩაიდინა. მაშინ რომ სახალხო პარტიისაგან შეთავაზებული ორას ორმოცდაათი ლირა აედო, დემოკრატები გასაჩუმებლად 350 ლირას კიდეც მისცემდნენ, და ამრიგად ორთავეს გვარიანად გაფცქვნიდა.

საწყალი დიდხანს წუხდა ამაზე, მაგრამ მომდევნო წელს, მორიგ არჩევნებზე შეედგომა მარჯვედ გამოასწორა და კარგად გაისქელა ჯიბე.

ახლა გულმოდგინედ ემზადება ახალი არჩევნებისთვის — უკვე რვა სიმღერა შეთხზა: ოთხი სახალხო პარტიისათვის, ოთხი — დემოკრატიულისათვის. მეცხრე სიმღერაცა აქვს. იგი, ასე იწყება:

„თურქი ერის პარტია, ერის გზას მიჰყვება...“

მაგრამ ეს სიმღერა იმას დარჩება, ვინც მეტს გადაიხდის.

ორი მეზობელი

ვინც საქმის თავი და თავი მიზეზი არ იცის, ჰგონია, მტრობა ინდაურების გამო დაიწყო. შეცდომაა, მიუტევებელი შეცდომა!

ინდაურების საკითხი მხოლოდ ის ერთი წვეთი იყო, რომელმაც ფიალა აავსო.

სარაილი ხანუმი თითქოს მართალი იყო. გაგონილა, დღისით, მზისით ინდაურები წაასხან და მეზობლებმა ვერ დაინახოს?

— დაინახა, რასაკვირველია, დაინახა, — ამტკიცებდა სარაილი ხანუმი, — დაინახა, მაგრამ ჯიბრზე ხმა არ ამოიღო.

იფაქათ ხანუმმა ქურდი მართლაც დაინახა, მაგრამ თვალი მოარიდა, ვითომ არ დამინახავსო, შებრუნდა და შინ შევიდა.

მაგრამ იფაქათ ხანუმს იქნებ ჰქონდა ამ საქციელის მიზეზი? დიახ, იფაქათ ხანუმმა შური იძია თავისი ქათმების გამო. განა სარაილი ხანუმი არ იყო, ქათმის ქირის დროს განზრახ რომ გამოუშვა ბაღში თავისი ავადმყოფი ქათმები?! მას შემდეგ სამი თვე გავიდა, მაგრამ იფაქათ ხანუმს ჭერაც არ დავიწყებია ეს ამბავი, ანდა როგორ დაავიწყდებოდა, როცა ზედიზედ დაეხოცა ლეგორნის ჯიშის ორგულა კვერცხის მდებელი მშვენიერი დედლები! სწორედ ამიტომაც ახლა ნიშნის მოგებით ამბობდა:

— ძალიანაც კარგი მიქნია, ეგრე მოუხდება, აღარას დავუკლებ, ამდროულა ქალი ინდაურების მწყემსად დავუდგები. მოუაროს თავის ქონებას და აღარავინ მოიპარავს.

თუმცა, როგორც მოგახსენეთ, ინდაურების საკითხი ის ერთი წვეთი იყო, რომელმაც ფიალა აავსო. სინამდვილეში კი მათი ბედის ვარსკვლავებზე გაჩენის დღიდან ზავი არ წერებულა.

რამდენადაც იფაქათ ხანუმი ძუნწია, იმდენად სარაილი ხანუმი ხელგაშლილია. ერთი სეჯადედან¹ არ დგება, მეორეს ლოცვა-ვედრება არაფრად ეპიტნავენა. თვალ-ტანადობითაც სულ სხვადასხვანაირები არიან: იფაქათ ხანუმი ერთი მოლუელი, თხუნელასავით ქა-

¹ პატარა ნობი, რომელზედაც იხოქებენ მუსლიმები ლოცვის დროს.

ლია. სარაილი კი — მაღალი, ტანადი, სურმით თვალბმობატული — ძველი დროის ჩერქეზის ქალს მოგავგონებთ.

იფაქათ ხანუმი ხედავდა, რომ მისი ახალი მეზობელი ჯანმრთელი ქალი იყო, არც რევმატიზმი აწუხებდა, არც წელკავი (თუმცა ერთი ასაკისანი იყვნენ) და შურით გულზე სკდებოდა. სარაილი ხანუმს კი ის შურდა, რომ იფაქათს, ამ უბრალო წრის ქალს საკუთარი სახლი ჰქონდა. თავად კი კარიდან კარზე დაეხეტებოდა და მუდამ ბინის ქირას იხდიდა.

როცა სარაილი ხანუმი მათ მეზობლად გადმოვიდა, იფაქათ ხანუმი ეახლა და ახალმოსახლეობა მიულოცა. სარაილი ხანუმმა კი დარბაზობით არ უპასუხა. ასე სჩვეოდა: ყველას როდი უყადრებდა თავს. არც მაღავდა თავის სიძულვილს იმათ მიმართ, ვინც სასახლის კარზე არ გაზრდილიყო. უბრალო ხალხს „ქალაქელებს“ ეძახდა, და დასცინოდა. ახალი რეჟიმის დაუძინებელი მტერი იყო, ძველ დროს მისტიროდა და წამდაუწუმ იმეორებდა: „თავი ფეხებად იქცა და ფეხები თავადო“. ის კი არადა, ზოგჯერ ჩვენს ლიდერებსაც უკადრისად იხსენიებდა: „მათი უდიდებულესობა ეს ჩვენი უნახავისშვილები“, — იტყოდა ხოლმე.

ასეთი შეხედულებების პატრონი, რასაკვირველია, თავს არ გაუყადრებდა იფაქათ ხანუმს — უბადრუკი მეკარის ცოლს.

იფაქათ ხანუმი ერთი უბრეტენზიო ქალი იყო. მეზობლის კუდაბზიკობა თვალში არ მოსდიოდა და ზურგს უკან კიდევ კიცხავდა:

— ნეტავი რას იბრანჭები, შე დამთხვეულო, დიდი ამბავი, თუ სულთან რეშადს ხელებს აბანინებდი. ყურები წაიღო: „სასახლეში ასე ეკამდით, სასახლეში ასე ვერთობოდით!“ წავიდა, ხანუმ, ის დრო. ახლა სხვაა, ახლა რესპუბლიკაა!

მაგრამ იდეოლოგიური საკითხი ამ სხვადასხვა მსოფლმხედველობის ადამიანთა დაძაბული ურთიერთობის მხოლოდ ერთი, მეორეხარისხოვანი მიზეზი იყო. მათ სიძულვილს უფრო რთული და ღრმა საფუძველი ჰქონდა. მე მგონი, მათ შორის *apriori* არსებობდა შური და ამიტომ ყოველდღიური ცხოვრების წვრილმანებში გულის მოსაოხებელ საბაბს იოლად პოულობდნენ.

მაგალითად: სარაილის ბაღში დიდი ლეღვის ხე იდგა. იფაქათ ხანუმს კი მხოლოდ ორი კომპის ხე ედგა. თითქოს ჯიბრზე, იფაქათ ხანუმს ქრონიკული კუჭმეკრულობა ჰქონდა და კომში არ ეკმებოდა. ექიმმა ურჩია, უზმოზე ლეღვი ეკამა და ახლა, როცა

ხედავდა, როგორ იდგა სარაილი ხანუმი თავისი ხის ძირში და
ლელვს შეექცეოდა, გულზე სკდებოდა, თითქოს კარგად მყოფს
ლელვის ქამა აკრძალული ჰქონოდა.

— ჯიბრზე აკეთებს, გეუბნებით, ჯიბრზე აკეთებს, — ამტკიცებ-
და იგი.

— გეჩვენებათ, იფაქათ ხანუმ, ჯიბრი რა შუაშია, ქალი თავის
ბაღში თავის ხილს შექამს, მაშ რას იზამს. თქვენც ნუ შეხედავთ,
ყურადღებას ნუ მიაქცევთ, — ვაშშვილებდი მე.

საბრალო ქალი მორჩილად მისმენდა, მიჯრებდა და ერთ-ორ
დღეს მოსვენებული იყო. მაგრამ მერე ისევ გაჩნდებოდა რაიმე
საბაბი და ყიამეთი ატყდებოდა. მეც რა მექნა, სულ დარაჯად ხომ
ვერ დავუდგებოდი?!

როცა იფაქათ ხანუმს ვაშოშმინებდი, ჰაჯი ბეი, ღმერთმა შშვი-
ლობა მისცეს, სარაილი ხანუმის მოთვინიერებას ცდილობდა:

— ქალბატონებო, ნუ ჩხუბობთ, ნუ კადრულობთ, არ არის მოსა-
წონი უთანხმოება მეზობელთა შორის.

მაგრამ აკი მოგახსენეთ, სარაილის ასე იოლად ვერაფერს შეას-
მენდით. ინდაურების საკითხმაც სწორედ მაშინ იფეთქა, როცა ცივი
ომი მიმდინარეობდა. იგი ჰგავდა ორ დიდ სახელმწიფოს შორის დიპ-
ლომატიური ურთიერთობის გაწყვეტას, როცა ეს სახელმწიფოები
ომის მიჯნაზე დგანან და საზღვრებთან დაკავშირებულ უმნიშვნე-
ლო საკითხს განხეთქილების საბაბად იყენებენ.

ომი კი მოახლოებულ არჩევნებამდე, თოთხმეტ მაისამდე, რამდე-
ნიმე კვირით ადრე დაიწყო. იმ დილას იფაქათ ხანუმს პამიდვრის
ნერგები მოერწყა, საადრეო კიტრები დაეკრიფა და ბალიდან ბრუნ-
დებოდა. ამ დროს დაინახა, რომ სარაილი ხანუმმა კიბეზე ჩამოირ-
ბინა. ხელში გაზეთი „ჯუმპურიეთი“ ეჭირა.

სარაილი ხანუმი და ასეთი სირბილი? სარაილი ხანუმი და გაზე-
თი? წარმოუდგენელი ამბავია! იფაქათ ხანუმმა, ჩემი არ იყოს, იგრ-
ძნო, რომ აქ რაღაც იმალებოდა. საკითხიც მალე გაირკვა: სარაილი
ხანუმის სიძე, ლიცეუმის დირექტორი, აღმოსავლეთის რომელიღაც
ვილაეთს სახალხო პარტიის დეპუტატად წამოიყენებინა.

ამის გამგონე იფაქათ ხანუმი მთლად გალურჯდა, ცხვირსახოცი
კბილებით დაგლიჯა, დაადო პირი და მოყვა ლანძღვა-გინებას. ეს
საცოდავი, ღვთისმოშიში ქალი მთელი ათი წუთი მძვინვარებდა და

ბობოქრობდა. რა სიტყვები არ დახარჯა! აესიტყვაობაში მასთან ეროვნული პარტიის ლიდერებიც კი ვერ მოვიდოდნენ.

— რაო, ქვეყანაზე კაცი გაწყდა? — ყვიროდა გამწარებული, — სახალხო პარტიის ლიდერებს თავის ნაცვლად ბოლოკი ადგათ? სარაილის სიძეც ფადიშაჰის მომხრე იქნება. ახლავე უნდა წავიდე და პოლიციას შევატყობინო.

— დამშვიდდი, იფაქათ ხანუმ, თავს გაუფრთხილდი, ხომ იცი, მალალი წნევა გაქვს, მოკვდები, — ვეუბნებოდი მე.

— გაჩუმდით დეიდა, არავინ გაგიგოთ, თორემ პენსიას მოგიხსნიან, — აფრთხილებდა ნათესავი ქალი, მაგრამ იფაქათ ხანუმს აღარაფერი ესმოდა, მეგონა, სულს გააფრთხოვდა, მაგრამ რა სათქმელია, მეორე დილას ისევ თავიდან დაიწყო.

მოკლედ, საქმე გაიჩინა: კარდაკარ, ქუჩა-ქუჩა დადიოდა და ყველას ეხვეწებოდა:

— შვილებს გაფიცებთ, თქვენი ქმრების სიცოცხლეს, თქვენი მამების მზეს, ნუ მისცემთ ხმას სახალხო პარტიას!

ისე შემოსწყრა სახალხო პარტიას, რომ როცა ისმეთ ინენუს თეთრმა მატარებელმა ჩაიარა და მთელი ერენქოის ბაყლები და ნოქრები გარეთ გამოეფინენ, ფანჯარასთანაც კი არ მისულა, სამზარეულოში ჩავიდა და ნივრის რჩევა დაიწყო.

ამ დროს კი სარაილი ხანუმი ვარდივით იფურჩქნებოდა. ახლა უკვე „უნახავის შვილების“ თავგამოდებული დამცველი გახდა.

არჩევნები ახლოვდებოდა და მეზობლებიც აძლიერებდნენ თავიანთ პროპაგანდისტულ მოღვაწეობას.

მოთმინებით ველოდით, რით გათავდებოდა საქმე, რომ ერთ ხუთშაბათ დილას საბრალო იფაქათი შინ უგრძნობელი მოიტანეს. სისხლი გამოუშვეს, ნემსი გაუკეთეს, არაფერმა უშველა. ექიმმა კეფა მოიფხანა:

— დაიბარეთ სტამბოლიდან ამისი მონაგარიო, — თქვა და წავიდა.

მთელ დღეს სასთუმალთან ვუსხედით. სადამო ხანს თვალი გაახილა და იკითხა:

— გავიდა?

— ვერა, — ვუბასუხე, — ვერ გავიდა. სახალხო პარტია მთლიანად გააშავეს.

და თქვენ წარმოიდგინეთ, ბატონებო, ამ ორმა სიტყვამ გააკეთა ის, რაც ვერც ექიმმა შესძლო და ვერც წამალმა.

სამ ღღეში ფეხზე იყო.

გარწმუნებთ, დემოკრატიულ პარტიას ასეთი უჩინარი ქომაგებიცა ჰყავს. თანაც იფაქათ ხანუმი ერთი უანგარო ქალია — ფიქრადაც არ მოსდის, ამ სამსახურისათვის გასამრჯელო მოითხოვოს. მთავრობას დეპუტატობას არ ედაგება და მინისტრობას. არც შტრასბურგის საბჭოზე უჭირავს თვალი და არც სტამბოლის მუნიციპალიტეტის წევრობაზე. მისი სურვილი ერთ ფურცელ ქაღალდს არა სცილდება. ამ ქაღალდს დემოკრატიული პარტიის შტამში უნდა ამშვენებდეს და კორიოდე სტრიქონი წარწერა იფაქათ ჰანუმის დამსახურებას აცნობდეს მკითხველს.

ეს ქაღალდი ფოსტალიონმა მთელი უბნის დასანახად უნდა გადასცეს მას. იფაქათ ხანუმი ქაღალდს ეზოშივე გახსნის და მედიღურად გაჰხედავს სარაილი ხანუმის სახლს.

ეს არის და ეს. იმედი მაქვს, დემოკრატიული პარტიის მოღვაწენი ამ წყალობას არ დაამადლიან. ვიცი, მათ ამჟამად აღარ სჭირდებათ იფაქათ ხანუმის ლოცვა-კურთხევა, მაგრამ კაცნი ვართ, ერთი ღღეც იქნება...

წინათქმა	9
მთარგმნელისაგან	
თორმეტს აკლია ერთი წუთი	9
წვიმდა შიშვანზე	21
ბანქოს დასტაში	41
აუქციონი	46
ფეხი	62
Mabe in U. S. A.	83
Allegro ma non troppo	93
ჩვენი უბნის აფთიაქში	103
რზნიქელი ყარყატი	112
ოთხნი ერთ კატარღაზე	119
გაუმარჯოს დემოკრატის!	122
ორი მეზობელი	127

ХАЛДУН ТАНЕР
БЕЗ ОДНОЙ МИНУТЫ ДВЕНАДЦАТЬ

Рассказы

(На грузинском языке)

Издательство «Мерани», Руставели 42,
Тбилиси 1972

●

რედაქტორი ე. კეკელაძე
მხატვარი ჯ. ლოლუა
მხატვრული რედაქტორი სპ. ცინცაძე
ტექნიკური რედაქტორი თ. ნათიშვილი
კორექტორი ლ. არაბიძე
გამომცემი პ. ტაბატაძე

●

გადაეცა წარმოებას 20/111-72 წ. ხელმოწერილია დასაბეჭდად 12/VI-72 წ.
ქალაქის ზომა 60×84^{1/16} საბეჭდი № 2.
ნაბეჭდი თაბახი 8,25. საალრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 6,26.
ფახი 32 კაპ. ტირაჟი 40.000. შეკვ. № 356.
გამომცემლობა „მერანი“, რუსთაველის 42. თბილისი 1972 წ.

●

სტამბა № 1, თბილისი, ორჯონიკიძის ქ. № 50.
Типография № 1, Тбилиси, ул. Орджоникидзе № 50.

813/413

